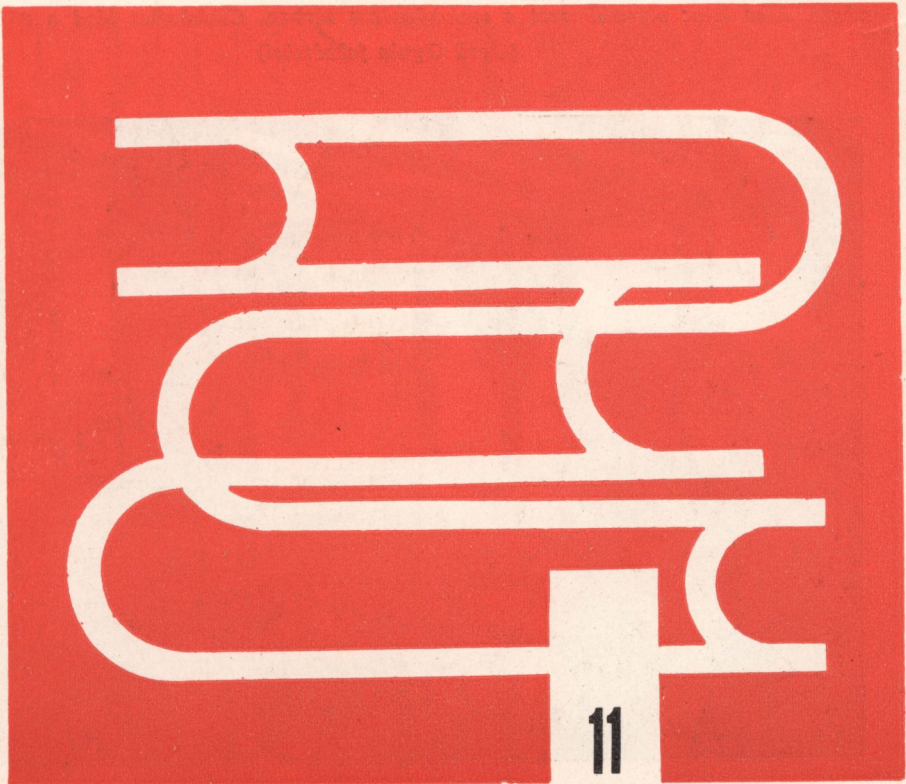

P 400(2)

KÖNYVTÁROS

11

NOVEMBER

1972

Kölcsönözhető

A nyíregyházi Tanárképző Főiskola szeptemberben felavatott könyvtárának klubrészé. Alsó kép: olvasóövezet a szabadpolcos térben. Cikkünket lásd a 661. oldalon (Gerő Gyula felvételei)

TARTALOM

KOVÁCS MÁTÉ: A könyv, a könyvtár és az olvasás mai világunkban	635
JÁNSZKY LAJOS: A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) 36. konferenciája és nemzetközi kongresszusa	640
Az IFLA-közgyűlés munkájából	
Közművelődési könyvtári szekció (<i>Papp István</i>)	642
A gyermekkönyvtári albizottság (<i>N. Rácz Aranka</i>)	644
A kórházi könyvtári alszekció (<i>Bereczky Lászlóné</i>)	646
Angol könyvtáros a magyar könyvtárügyről (<i>Frank M. Gardner</i>)	648
A nemzetközi könyvtárostalálkozó sajtóvisszhangja (<i>Simay Norbert</i>)	649
DEZSÉNYI BÉLA 1907—1972 (<i>Katona Jenő</i>)	651
KEMPFNER PÁLNÉ 1908—1972 (<i>U. K. K.</i>)	651
A könyvtárosok országos találkozója Debrecenben (<i>G. Gy.</i>)	652
TAKÁCS MIKLÓS: A Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenysége és feladatai	653
A könyvtárak életéből (<i>Tolnai Istvánné, Varga Sándor, Dr. Hiller István, Baranyi Imre, Thury Katalin</i>)	657, 665
CSOBOTH ATTILA: A főiskolai könyvtárak helyzete és fejlesztési igénye	658
GERŐ GYULA: Könyvtárvatás Nyíregyházán	661
Könyvtári hét Komárom megyében (<i>Takács Anna</i>)	663
A Bibliotecnica '72 kiállítás (<i>Takács Kálmán</i>)	670
Mit jelent a könyv az ember életében? (<i>B.</i>)	672
Kitüntetések	672
Hírek	639, 676

TÁJÉKOZTATÓ

TANKA JÁNOS: Falusi olvasók között	677
MESTERHÁZI MÁRTON: „Az olvasó munkásért” a rádióban	680
A debreceni könyv négyszáz éve (<i>B.</i>)	682

KÖNYVEKRŐL

Viharos évtized (<i>Könczöl Csaba</i>)	683
---	-----

KÉZIKÖNYVTÁR

Két könyv Hess Andrásról (<i>Vértesy Miklós</i>)	689
---	-----

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

BÉNYEI MIKLÓS: Eötvös József olvasmányai (<i>Katona Jenő</i>) 690
Fejér megyei könyvtári Minerva (<i>Páldy Róbert</i>) 691
Könyvtári híradók 693
Könyvtári kiadványok 695

A borító hátulján a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár fennállásának 20. évfordulójára készült emlékérem, Csikszentmihályi Róbert alkotása (Garas Kálmán felvétele)

Из содержания

Матэ Ковач: Книга, библиотека и чтение сегодня (Текст последнего доклада покойного автора) (635);
Лайош Янски: 36 конференция и международный съезд ФИД-а в Будапеште (640);
Отчет о заседаниях Секции массовых библиотек, Подкомиссии детских библиотек и Подсекции больничных библиотек ИФЛА по случаю 38 общего собрания организации (642);
Дюла Герё: 4 передвижное собрание Общества венгерских библиотекарей (652);
Миклош Такács: Деятельность и задачи Общества венгерских библиотекарей (653);
Атила Чобот: Положение и развитие библиотек венгерских высших учебных заведений (658);
Калман Такács: Выставка "Библиотехника '72" (670);
Янош Танка: Портреты сельских читателей (677).

From the contents

Máté Kovács: Books, libraries, and reading in today's world. (The last lecture of the author before his death). (635);
Lajos Jánsszky: 36th FID Conference and International Congress in Budapest (640);
Report on the proceedings of the Public Library Section, Children's Libraries Subcommittee, and Hospital Libraries Subsection at the 38th IFLA Conference (642);
Gyula Gerő: 4th Itinerary Congress of the Hungarian Library Association (652);
Miklós Takács: Activities and tasks of the Hungarian Library Association (653);
Attila Csoboth: Situation and development of Hungarian college libraries (658);
Kálmán Takács: Exposition Bibliotecnica '72 (670);
János Tanka: Portraits of village readers (677).

Aus dem Inhalt

Máté Kovács: Das Buch, die Bibliothek und das Lesen in den heutigen Zeiten (Text des letzten Vortrags des Verfassers gehalten kurz vor seinem Tod (635);

Lajos Jánsszky: Die 36. Konferenz und der internationale Kongress der FID in Budapest (640);

Bericht über die Beratung der Sektion Allgemeinbildende Bibliotheken, der Unterkommission Kinderbibliotheken, sowie der Untersektion Krankenhausbibliotheken der IFLA aus Anlass der 38. Generalversammlung der Organisation (642);

Gyula Gerő: Die IV. Wandersammlung des Vereins Ungarischer Bibliothekare (652);

Miklós Takács: Über die Tätigkeit und Aufgaben des Vereins Ungarischer Bibliothekare (653);

Attila Csoboth: Lage und Entwicklung der ungarischen Hochschulbibliotheken (658);

Kálmán Takács: Über die Ausstellung „Bibliotecnica '72" (670);

János Tanka: Leser im Dorf (677).

Cikkeink szerzői

Bereczky Lászlóné, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Csoboth Attila,* a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Gerő Gyula,* a Könyvtáros olvasószerkesztője; *Jánsszky Lajos,* a FID magyar nemzeti bizottságának elnöke; *Katona Jenő,* a Könyvtáros ny. főszerkesztője; *Kovács Máté,* az ELTE könyvtártudományi tanszékének vezetője; *Könczöl Csaba* irodalomtörténész; *Mesterházi Márton,* a Magyar Rádió és Televízió munkatársa; *Páldy Róbert,* a Könyvtáros szerkesztője; *Papp István,* a Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója; *N. Rácz Aranka,* az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkára; *Simay Norbert,* a Könyvtáros munkatársa; *Takács Anna,* a Tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa; *Takács Kálmán,* a KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézetének munkatársa; *Takács Miklós,* a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatója, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének alelnöke; *Tanka János* községi könyvtáros, Aba (Fejér m.); *Vértesy Miklós,* az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

**A MŰVELŐDÉSÜGYI
MINISZTERIUM
LAPJA**

INDEX: 25 449

Szerkesztő Bizottság: Elek Sándorné, Gerő Gyula, Gönczi Imre, Györi Erzsébet, Karácsonyi Jánosné, Kéki Béla, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kovács Dezső, Papp István, Sallai István, Szőke Tiborné. Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 451-758, 684-805.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Kiadóhivatal: Budapest VII., Lenin körút 9–11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzletében és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215–96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Elfizetési díj 1/2 évre 36 forint. Egy szám ára 6 forint.

72.8437 Egyetemi Nyomda, Budapest. Felelős vezető Janka Gyula igazgató

A KÖNYV, A KÖNYVTÁR ÉS AZ OLVASÁS MAI VILÁGUNKBAN

A nemzetközi szakszervezeti kulturális szimpóziumon tartotta dr. Kovács Máté alább közölt, utolsó előadását.

Az emberiség fejlődésének *alapvető tényezői* között már hosszabb idő óta ismert és elismert a gazdasági javak előállításának, a termelőeszközök tulajdonának, a megtermelt értékek elosztásának jelentősége. A munkás- és parasztmozgalmak gyakorlata és e mozgalmak elméleti és gyakorlati irányítói, különösen Marx, Engels, Lenin életműve tisztázta a társadalmi fejlődés legfontosabb *gazdasági, politikai törvényszerűségeit és feltételeit*, s az ő útmutatásuk nyomán immár hatodik évtizede folyik az új szocialista társadalom gyakorlati megvalósítása, a forradalmi mozgalmak hagyományain és a klasszikusok által meghatározott alapokon megkezdett társadalomépítés továbbfejlesztésével.

A kultúra a társadalom életgyakorlatában

E *továbbfejlesztés* során nyilvánvalóvá vált, hogy a szocialista társadalom fejlődésében már eddig is nagy szerepe volt, és a jövőben még nagyobb jelentősége lesz a *kultúrának*. Kítűnt, hogy az új társadalom sikeres *szocialista kulturális forradalom* nélkül nem építhető fel. Mindenekelőtt azért nem, mert a szocialista társadalom magasabb értékű rendszere csak a dolgozó társadalom széles tömegeinek tevékeny részvételével, s e tömegek minél magasabb szintű felkészültségével valósítható meg. Olyan kulturális életet kell tehát minél gyorsabban kialakítani, amely a társadalom minél nagyobb része, mielőbb egésze számára lehetővé teszi a feladatokban való személyes közreműködéshez szükséges általános és szakmai műveltség megszerzését és annak folyamatos továbbfejlesztését. De ezen túlmenően növekszik a kultúra jelentősége azért is, mert a társadalmilag szükséges kulturális értékek mennyisége rohamosan bővül és minőségében is gyorsan átalakul. Így az *életgyakorlatunk minden területén*: a termelésben, a közügyek intézésében, a magánélet korszerű továbbfejlesztésében társadalmunk egyre szélesebb rétegeinek, fokozatosan mindenkinek magasabb követelményeket kell kielégítenie.

Mindenki előtt ismeretes, hogy a kulturális élet e követelményeivel egész társadalmunk, az állami és a pártvezetés is egyre inkább számot vet, és igyekszik megteremteni a szükséges felkészültség megszerzésének feltételeit, mégpedig egyrészt *közoktatásunk* felülvizsgálatával és korszerűsítésével, másrészt *közművelődésünk* intézményrendszereinek és kulturális szolgáltatásainak továbbfejlesztésével, továbbá az *új, korszerű kulturális értékek* megalkotásának ösztönzésével, új irodalmi, művészeti alkotások, új tudományos eredmények létrehozásával és tervszerű társadalmi felhasználásának elősegítésével.

A szocialista társadalom életében eddig is jelentős szerepet töltött be, és előreláthatóan továbbra is fontos feladatokat lát majd el az *írásbeli közlés módja és rendszere*: az írás és olvasás, a könyvek és más kiadványok, a könyvtárak és a szakirodalmi tájékoztatás együttese. Természetesen nem önmagában vagy a társadalmi közlés más rendszereivel szemben, például a *természetes* (biológiai) *közlési módokkal és rendszerekkel*: a beszéddel, énekkel és a kifejező mozgásokkal (mimika, gesztus, tánc) vagy a modern *audio-vizuális közlési módokkal és rendszerekkel* — a rádióval, a televízióval és a filmmel — szemben, hanem azokkal szükségszerű feladat- és munkamegosztásban, azért és úgy versenyezve, hogy az írásbeliség a maga sajátos lehetőségeivel, előnyös adottságaival minél hatékonyabban szolgálhassa szocializmust építő társadalmunk céljait és érdekeit.

Ebből a szemszögből kell tehát most — ha csak vázlatosan is — áttekinteni az írásbeli közlés módjainak és rendszerének *helyét és szerepét, lehetőségeit és korlátait* társadalmunk mai életében, figyelembe véve a műtbeli fejlődés fő tanulságait és a további fejlődés kilátásait, s mindezt elsősorban nálunk, a mi viszonyaink között.

A *könyv, a könyvtárak és az olvasás világeve* és a magyarországi *könyvnyomtatás ötszázadik évfordulója* kínálja az alkalmat ehhez a számvetéshez. Ez a vizsgálódás segíthet annak tisztázásában, megalapozottak-e az írással és olvasással, a könyvvel és könyvtárral kapcsolatos vélemények, s mik a fejlődés lehetőségei és feltételei a jelenben és a jövőben.

Az írásbeliség rendszere és jelentősége a múltban és napjainkban

Gondolatmenetünket azzal kell elindítanunk, hogy az írás és olvasás szerepét és jelentőségét a társadalom életében többnyire *ellentmondásosan* ítélték meg már mindjárt a megjelenésekor is, s azóta is az eddig eltelt 5—6 ezer év folyamán. Ellentétes vélemények formálódtak ki az írásbeli közlés *fő formáiról*: a könyvekről és más kiadványokról, a könyvtárakról és a kiadványokat áttekintő tájékoztató tevékenységről: a bibliográfiáról és a dokumentációról. Az ellentétes vélemények hosszú évezredek óta a társadalmi közlés természetes módjai és rendszerei: főként a beszéd, az ének és az írásbeli közlés értéke, előnyei, illetve hátrányai körül keletkeztek, s elsősorban akkor éleződtek ki, mikor az írásrendszerekben vagy a könyvkészítés technikájában lényeges változás következett be. De talán mondanunk sem kell, hogy a közlés élőszavas és írásos formája valójában soha nem állott és *ma sem áll egymással szemben*, nem zárja ki egymást. Sőt éppen ellenkezőleg: szervesen és szorosan összetartoznak és kölcsönösen kiegészítik egymást. Az egyéni és a közösségi tudattartalmak fogalmi-nyelvi kifeje-

zését rögzíti, őrzi meg, halmozza fel és sugározza szét a társadalom egyre szélesebb köreiben az írás, a kiadvány, a könyvtár és a szakirodalmi tájékoztatás a maga lehetőségeivel.

Új helyzet, új problémákkal

Am mire ezek a felismerések bekövetkeztek és kölcsönösen elismerést nyertek, a társadalmi közlési módok körét újabb nagy felfedezések bővítették ki, a közlési rendszerek *eddiggi egyensúlyát* újabb, minden korábnál szélesebb hatókörű közlési módok és rendszerek változtatták meg, sőt borították fel, legalábbis egy időre. A *hangrögzítés* és *hangtávközlés* az auditív közlési eszközöket és rendszereket: a hanglemez, hangszalagot, a rádiót, lemezjátszót és a magnetofont hozta létre. A *képrögzítés* és a *képtávközlés* adta az alapot a vizuális közlési eszközök és rendszerek: a fénykép, a némafilm kialakulásához. Ezek pedig *együtt tették lehetővé az audiovizuális közlési rendszerek létrejöttét*: a rádió, a hangos film és a televízió kifejlődését. A létért és befolyásokért vívott küzdelem most már nem a természetes és a technikai közlési rendszerek között éleződött ki.

Ez idő szerint tehát arról van szó, hogy mi a *három nagy technikai közlési mód és rendszer*: az írásbeli közlés, továbbá az auditív és a vizuális, illetve az audiovizuális közlés helye és szerepe ma, és mi lesz a sorsuk a jövőben a társadalom életében, különösképpen pedig nálunk a szocialista társadalom életgyakorlatában. A kérdés az, hogy a további fejlődés lehetséges változatai közül melyik következik be. Vajon az audio-vizuális közlési módok és rendszerek szükségképpen háttérbe szorítják-e az írásbeli közlést, mint ahogy azt McLuhan és vele együtt sokan mások vélik és hirdetik? Vagy pedig a technikai tömegközlési rendszerek *megmaradnak egymás mellett* és sajátos adottságaiknak megfelelően ésszerű feladat- és munkamegosztás alapján egymással versenyezve próbálják elérni, hogy az emberiség minél nagyobb része, lehetőség szerint mielőbb minden tagja, hozzájusson azokhoz a kulturális értékekhez, szellemi táplálékokhoz, amelyek személyi adottságaiknak minél teljesebb kifejlesztéséhez és a közös feladatokban való eredményes közreműködésükhöz szükségesek? Ez utóbbi esetben további kérdés: vajon a tömegközlés és rendszerei képesek-e úgy továbbfejlődni, hogy a követelményeknek eleget tudjanak tenni? Vagyis az írásbeli közlés ki tudja-e alakítani azokat a *korszerű formákat*, szellemi alkotói megoldásokat, például kiadványtípusokat, intézményeket, ipari termelési technikát, termelési és terjesztési szervezetet és módszereket, amelyek versenyképesé teszik a mai és a jövő társadalom életében? Még tovább menve: vajon az auditív, vizuális és az audio-vizuális közlési rendszerek a technikai újítások kezdeti hatásán túl képesek-e arra, hogy ezt a technikát az eddiginél jobban *humanizálják*, vagyis az embernek és világának nemcsak kiterjedtebb, de mélyebb megismerését is segítsék?

Az információözönön túl a emberi személyiség és a kisebb-nagyobb emberi közösségek tudatosulását, értelmi képességeinek fejlesztését, cselekvőképességének erősítését tudják-e szolgálni közgondolkodásának gazdagításával, erkölcsének, izlésének nemesítésével?

A feltett kérdésekre nem könnyű a felelet, de nem is lehetetlen. Az utóbbi évtizedekben bekövetkezett fejlődés irányainak és ütemének alapján több mint valószínű, hogy a társadalmi közlés fejlődésével kapcsolatos első feltételezés, vagyis *McLuhannak és híveinek felfogása megalapozatlan*. Ennek ellentmondanak mindezekelőtt a tények, amelyek az írásbeli közlés erőteljes fejlődéséről tanúskodnak, de a történelmi párhuzamok is, amelyek azt bizonyítják, hogy a társadalmi fejlődés során létrejött megoldások *nem váltják fel egymást, hanem több-kevesebb átalakulással továbbélnék egymás mellett*; például a közlekedésben a gyaloglás, lovaglás, a kocsizás, a hajózás, a vasút, a repülés nemcsak megfér egymás mellett, hanem jól ki is egészíti egymást.

A második feltételezés viszont *megalapozottnak* tekinthető. Tanúsítja ezt a kiadványkészítés és -terjesztés, a könyvtárak és a szakirodalmi tájékoztatás fokozatosan kibontakozó korszerűsödése, de ugyanígy az audio-vizuális közlés történelmi mértékkel mérve viszonylag gyors humanizálódása, valamint az a körülmény, hogy megfelelő társadalmi viszonyok között elsősorban a szocialista társadalom életgyakorlatában e *technikai tömegközlési rendszerek nem ellenfélként állnak szemben egymással*, kialakulóban van feladat- és munkamegosztásuk, továbbá az együttműködésnek az a módja, amely lehetővé teszi, hogy közös erőfeszítéssel töltsék be hivatásukat a társadalom életgyakorlatában.

A könyv és könyvtár a tömegközlési rendszerek mai versenyében

Az írásbeli közlés rendszerének versenyképessége az alábbi igények alapján vitán felül áll. A rádió, a televízió és a film erős versenyében is világszerte növekedett a kiadványok, főként a könyvek száma és példányszáma, a könyvtárak száma, állománya, forgalma, a szakirodalmi tájékoztatás szolgáltatásainak mennyisége és minősége. Bizonyítja ezt, hogy a világ könyvkiadása (és könyveladása is) összességében évről évre jó ütemben nőtt: 1950-ben például a kiadott művek száma 250 000, 1970-ben pedig csaknem 500 000 volt. A megjelent példányok száma 1970-ben 7—8 milliárdra becsülhető. A kiadott művek száma évenként mintegy 4 százalékkal, a példányszámoké pedig 6 százalékkal növekedett. A legutóbbi két évtizedben tehát a művek száma megkétszereződött, a példányoké pedig megháromszorozódott. Ebből azonban igen jelentékeny hányadot az *olcsó tömegkönyvek* tettek ki.

Ez egyrészt annak következménye, hogy a könyv- és lapkiadás, valamint a könyv- és lapterjesztés szervezete, technikája és módszerei nem merevedtek meg, *s a könyvtárak nem váltak könyvmúzeumokká*, hanem éppen ellenkezőleg, a társadalmi igények növekedésének és az audio-vizuális közlési rendszerek versenyének hatására a kiadványkészítés és -terjesztés folyamatának egészében és a könyvtárak rendszerének, szolgáltatásainak fejlesztésében gyökeres újításokat valósítottak meg. *Rugalmasan igyekeztek hozzáidomulni* a mai társadalmak tömegméretű kommunikációs igényeihez. Ennek bizonyítéka, hogy az olcsó tömegkönyvek (livre de poche, paperback) nagyipari előállításával és a terjesztési hálózat sűrítésével, valamint a

Kovács Máté emlékének egyperces néma felállással és H. Liebaers szavaival adózott az IFLA-konferencia

propaganda megerősítésével a könyvkiadás máris átütő sikert aratott. Sikerült elérnie, hogy a korábbi népkönyvek, ponyvakiadványok igényesebb formáiban — a különféle szórakoztató, közepes vagy alacsony színvonalú kiadványok mellett — a nemzeti és a világirodalom színe-java, s a tudományos és ismeretterjesztő művek, valamint a különböző szintű tankönyvek sora is megjelenhet, és a társadalom széles tömegeihez folyamatosan eljuthat. Számos vizsgálatban és tanulmányban igazolódott, hogy az írásbeli közlés — nagy múltja ellenére, vagy éppen ebből kifolyólag — továbbra is a *kulturális tömegközlés* egyik fontos, korszerűen megújítható, *versenyképes ága*, és az marad a jövőben is.

A jövő lehetőségeiről, kilátásairól folyó vitákban azonban eddig kevesebb figyelmet fordítottak az *olvasók számának és összetételének* várható alakulására. Az UNESCO kiadásában most készülő új tanulmánykötet: az *Olvasás-éhség* (La faim de lire) előreláthatólag ezt igyekszik majd megvilágítani. Nemrégiben éppen erről: az olvasó, az olvasás és az irodalmi alkotás helyzetéről, viszonyáról és ezek alakulásáról folyt érdekes vita nálunk is *Az emberi szó jelene és jövője* címmel az *Új Írásban* (1971. 3—6. számok). Ugyancsak az érdeklődés megélénkülését tanúsítja nálunk is, külföldön is az *olvasóvizsgálatok növekvő száma*. Ezek máris meggyőzően igazolják, hogy az olvasási kultúra legfőbb tényezője: az olvasók tábora számszerűen kibővülőben, az egyéni olvasási gyakorlat pedig elmélyülőben van. Ez érthető, mert a fejlett társadalmak életviszonyai — a közéleti tevékenység, a munka és a művelődés növekvő szükségletei, a tudomány és a technika, az oktatás és a nevelés — növelik az olvasó, tájékozódó emberek számát és igényeit is.

A magyar könyv- és könyvtári kultúra helyzete és fejlődési lehetőségei

A hazai helyzetre vetett pillantásból is elénk tűnik, hogy az írásbeli közlés ágazatai az utóbbi negyedszázad folyamán szocialista társadalmunk viszonyai között *mennyiségben és minőségben rendkívüli fejlődést* értek el. S ha e gyökeres újjáalakulás üteme nem is volt mindenkor és minden területen egyenletes, az eddigi eredmények valóban szembetűnők: az egyes ágazatok színvonala és teljesítménye a világszint közelébe jutott. Jól jelzi és jellemzi ezt néhány eredmény is: A szerzők száma és felkészültsége, a szellemi alkotások feltételei, jogi és gazdasági viszonyai minden korábbinál kedvezőbbekké váltak. Könyv- és lapkiadóink, nyomdaüzemeink, könyv-, lap- és folyóiratterjesztésünk szervei erős közép- és nagyvállalatokká fejlődtek. Kiadványaink száma és példányszáma a korábbinak többszörösére nőtt. Amíg például 1938-ban országunkban összesen 8156 kiadvány 17 millió 272 ezer példányban jelent meg, addig 1971-ben a kiadványok száma 28 138-ra, tehát majdnem három és félszeresére, a példányok száma pedig 85,5 millióra, vagyis csaknem ötszörösére emelkedett. Hírlap- és folyóiratkiadványaink 1970-ben már 1,1 milliárd példányban jelentek meg. De nemcsak számuk nőtt, hanem a különféle kiadványfajták összetétele, tartalmuk, művészi megformálásuk, anyagi-technikai kivitelük is igen sokat javult. Könyvterjesztésünk szervezete, bolt- és ügynökhálózata, munka- és propaganda-módszerei a kiadványterméssel, az olvasói igényekkel, a vásárlók érdeklődésével lépést tartottak.

Közművelődési és szakkönyvtáraink szervezete és munkamódszerei korszerűen kialakultak: könyvtári hálózataink rendszere az ország egész területét, *minden lényeges életgyakorlatát átfogja*, szolgáltatásai alkalmasak arra, hogy a rájuk váró feladatok nagy részét eredményesen ellássák. Közművelődési könyvtárainkban 1950 és 1970 között az olvasók száma 0,4 millióról 2,2 millióra, az állomány 2,2 millióról 24,7 millióra, a kölcsönzött kötetek száma pedig 1953 és 1970 között 17,2 millióról 54,8 millióra nőtt. A bibliográfia leglényegesebb műformái kialakultak, a dokumentációs tevékenység pedig széles körben és nagy lendülettel bontakozott ki.

Szakszervezeti könyvtáraink fejlődése

Az első szakszervezeti könyvtárak Magyarországon a munkásmozgalom megerősödésével egyidejűleg jöttek létre a XIX. század közepeitől az első világháborúig. A Magyar Tanácsköztársaság idején a munkásmozgalmi könyvtárak tapasztalatai a szocialista könyvtárpolitika fő alkotó elemeivé váltak. Ugyanúgy 1945-től a szocialista könyvtári kultúrában is. A fejlődés főbb adatai a következők:

Év	Olvasó	Könyvállomány	Kölcsönzött kötet
1950	178 600	1 131 300	4 610 200
1971	651 181	7 398 117	11 368 856

A részvétel, arányára jellemző, hogy a szakszervezeti könyvtárak az egész ország közművelődési könyvtári könyvállományának 28 százalékát, az olvasók 29 százalékát és az évi kötetforgalom 20 százalékát mondhatják magukénak.

Különösen nagy a részvállalási arány *Budapesten*, amit az ide vonatkozó 1971. évi adatok a következőképpen példáznak:

	Könyvállomány	Az olvasók száma
tanácsi	1 854 619	168 713
szakszervezeti	3 698 715	291 196

Szakszervezeti könyvtáraink tehát fontos szerepet töltenek be a *munkásság művelődésében*, s emellett egyre több figyelmet fordítanak a fiatalok és a könyvtár körzetében élő lakosság olvasmányigényeinek kielégítésére is.

További lehetőségek és feladatok

Az *eredmények* országunkban és világszerte valóban szembetűnőek, s biztató továbbfejlődést ígérnek. Mégis hiba volna megelégedni velük, mert e közlési rendszer egészének szervezettsége és együttműködése eddig nem érte el azt a szintet, ami lehetséges és kívánatos volna. Ez akadályos lehetett és lehet annak, hogy az írásbeli közlés rendszere elérje azt a teljesítményt és hatásfokot, amire sajátos lehetőségei módot adnának, s amit mai viszonyaink szükségessé is tennének. Nem lehet és nincs is arról szó, hogy az írásbeli közlés rendszerének *különféle ágazatai országonként vagy világviszonylatban valamilyen hatalmas szervezetben* olvadjanak össze. Ezt az egyes ágazatok történelmileg kialakult viszonylagos önállósága nem is tenné indokolttá. De komoly hátrányok nélkül az sem tartható fenn, hogy a kapitalizmus körülményei között kialakult *teljes különállás vagy annak immár túlhaladott maradványai* továbbra is fennmaradjanak. Az írásbeli közlés szocialista rendszerének az eddigi eredményekre alapozva több, szűkebb-tágabb körben, szorosabb-lazább kapcsolódásban úgy kell megszerveződnie, hogy az egyes ágazatok a maguk sajátos feladatai és követelményei szerint akadálytalanul továbbfejlődhessenek, s az együttműködés viszonylagos önállóságukat ne korlátozza, tevékenységüket ne fékezze; ellenkezőleg: a tervszerűen felépülő nagyobb rendszer lendítőereje őket további előrelépésre ösztönözze.

Kovács Máté

Szeged könyvévi kiállítása

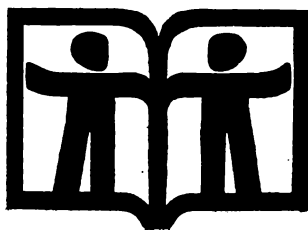
A szegedi Somogyi Könyvtár az ünnepi hetek idején már hagyományos kiállítását a nemzetközi könyvév jegyében rendezte meg. Az olyan, kúriózumnak számító kiadványok mellett, mint az arany iniciálékkal díszített Prágai miszszále (1492), a Nürnbergben 1493-ban kiadott Schedel-féle Világkrónika, a Brüsszelben készült Polyglott (soknyelvű) Biblia stb. a Szegeddel foglalkozó régi kiadványok is szerepeltek a kiállításán, pl. Tinódi krónikája, Szegedi Kis István 1608-ban Bázelen kiadott könyve, továbbá röpirat Szegednek és Pécsnek a török uralom alóli fölzsabadításáról.

Az új- és legújabbkori Szeged történetéről Dugonics András kiállított mű-

vei, a szabadságharc idejéből való jó néhány sajtótermék, a századvégen született Szegedi Napló — munkatársa volt Mikszáth, Gárdonyi, Móra is — a Tömörkény, Gárdonyi, Móra, Juhász Gyula, Kálmány Lajos szegedi munkásságát bemutató gazdag anyag, végül a „szegedi fiatalok”: Buday, Radnóti, Hont, Ortutay művei adtak hiteles képet a kiállítás látogatóinak.

A jelent a Szegeden élő és munkálkodó mai természettudósok, történészek, irodalmárok, írók műveinek java képviselte.

A kiállítást *Papp János és Tóth Béla*, a Somogyi Könyvtár munkatársai állították össze. (L. K.)

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) 36. konferenciája és nemzetközi kongresszusa

Körülbelül négy évvel ezelőtt született meg a gondolat, hogy a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség valamelyik soron következő nemzetközi kongresszusát Magyarországra, illetve Budapestre hívjuk meg. Az UNESCO által meghirdetett nemzetközi könyvvég kínálta az alkalmat, hogy e meghívást 1972-re tegyük. A magyar könyvtárosok ugyanakkor felkérték a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetségét, az IFLA-t, hogy következő tanácskozását 1972-ben Budapesten tartsa. Így történhetett meg, hogy a könyvvég és a dokumentumokkal foglalkozó két legnagyobb nemzetközi szövetség döntése alapján a nemzetközi könyvvégben konferenciákra és kongresszusokra hazánkban került sor. Külön említésre méltó még az a tény is, hogy az UNESCO támogatásával a fejlődő országok tájékoztatásügyi szakemberei számára, továbbá — a FID kongresszus befejezése után — az oktatásban résztvevő szakértők számára külön szemináriumot tartottak ugyancsak Budapesten.

Mint ismeretes, az IFLA 38. tanácsülésének fő témája „Az olvasás a változó világban” volt, míg a FID kongresszusának témájául a *fejlődő országok tájékoztatásügyi problémáit*, valamint a fejlettebb vagy fejlett, de kicsiny országok nyelvi problémáiból adódó nehézségek megoldásának lehetőségeit választották.

Amikor *Paul Otlet* és *Henri Lafontaine* 1895-ben Brüsszelben megalapították az Institut International de Bibliographie-t azzal a célkitűzéssel, hogy a földön megjelent valamennyi nyomtatott termékről, publikációról bibliográfiát készítsenek cédulakatalógus formájában, még nem is sejtették, hogy ez az úttörő vállalkozásuk a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség, a FID megalakulásához vezet, és 77 évvel később, 1972-ben a FID-nek már több mint 50 nemzeti tagja lesz.

A második világháborút követően az információrobbanás eredményeképpen számos országban, ahol addig nem volt dokumentációs tevékenység, vagy e fogalmat sem ismerték — elsősorban a fejlődő országokban —, sorra alakultak meg a tájékoztatási központok. Ez a folyamat még ma is tart, a fejlődő országok közül néhányban a dokumentációs tevékenység most alakul ki. A tájékoztatási központok munkájuk során felismerték a nemzetközi együttműködés fontosságát, és ezért nemzeti tagként kérték felvételüket a FID-be. Így következett be az a folyamat, hogy a FID taglétszáma kongresszusról kongresszusra nő.

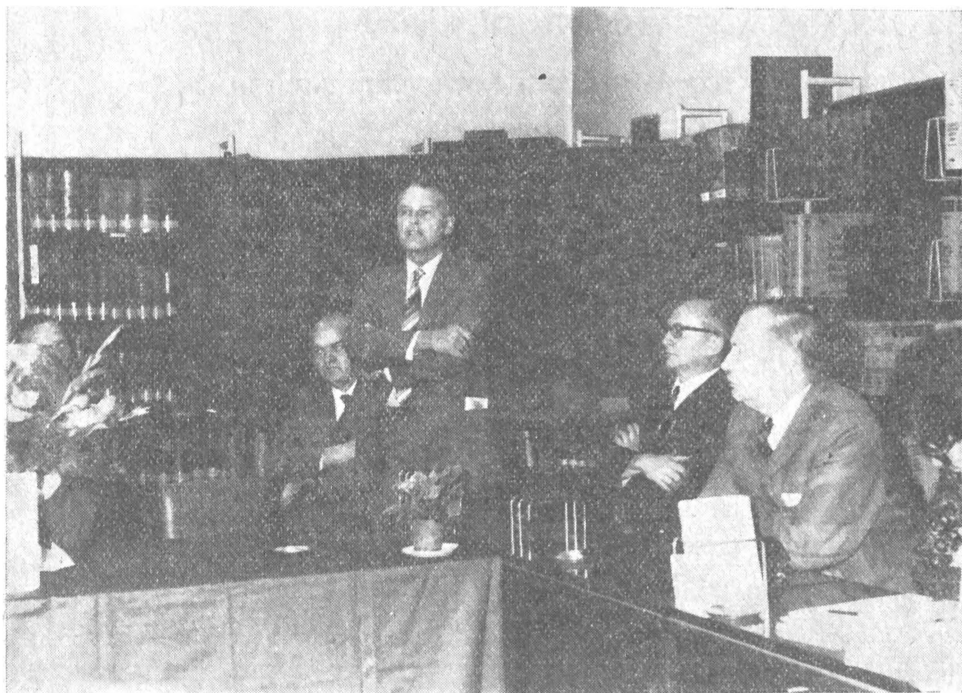
Magyarország korán felismerte a tájékoztatásügyi fontosságát, és a Központi Technológiai Könyvtár vezetője, *Káplány Géza* révén már 1937-ben bekapcsolódott a párizsi dokumentációs világkongresszus munkálataiba. A FID jelenlegi elnevezését is e kongresszuson kapta. A második világháború után, 1947-ben Magyarország a FID nemzeti tagja lett, s néhány éves megszakítás után, az ötvenes évek vége és a hatvanas évek eleje óta aktív munkát végeznek a magyar szakértők a FID szakmai tevékenységében. A társadalomtudományok osztályozásának szakbizottságában, a FID C/3-ban 1959 óta működnek közre magyar szakemberek. A FID tevékenységének ugyanis egyik alapvető területe az osztályozás, az Egyetemés Tizedes Osztályozási rendszer gondozása, és továbbfejlesztése. Ismeretes, hogy Magyarország könyvtárai és dokumentációs intézményei általában az Egyetemés Tizedes Osztályozási rendszert használják, és hazánk azon országok közé tartozik, amelyek az ETO teljes kiadását nemzeti nyelvükön publikálják.

A FID tanácsának vagy elnökségének 1960 óta csaknem megszakítás nélkül van magyar tagja. (A budapesti közgyűlés újabb négy évre tanácstaggá választotta a FID Magyar Nemzeti Bizottságának elnökét.) Igen lényeges eredmény és egyben elismerés, hogy a fejlődő országok bizottságának, a FID/DC-nek titkársága Magyarországon van, és ez a 36. kongresszus tematikájának ismeretében különösen figyelemreméltó.

Magyarországon a dokumentációt, a tudományos tájékoztatást úgy tekintjük, hogy az szerves része a népgazdaság fejlesztésének. Elért eredményeinkben figyelemreméltó szerepet játszik az a tény, hogy a tájékoztató intézmények rendszeresen közvetítik a világ műszaki és tudományos eredményeiről szóló információkat az érdekelteknek.

Az utóbbi időkben — néhány év óta — igen sokat tárgyaltunk az integráció szükségességéről. Úgy gondoljuk, hogy a FID tevékenysége az integráció világméretű megvalósításához alapvető segítséget nyújthat.

A 36. FID konferencia és kongresszus magyar és külföldi résztvevőinek száma együttesen mintegy 360 volt. A konferencia hetében, szeptember 3. és 10. között a

A fejlődő országok szakértőinek szemináriumát R. McBurney, a FID elnöke nyitotta meg. Mellette balról H. Liebaers, az IFLA elnöke, jobbra Lázár Péter, az UNESCO képviselője és H. Arntz, a FID újonnan megválasztott elnöke

szakmai bizottságok üléseket, valamint nyilvános bemutatókat tartottak, például a társadalomtudományi bizottság, a FID/C/3 egy IBM—360—40-es gép segítségével gépi bemutatót is rendezett.

A kongresszus széles körű érdeklődés mellett és nagyszámú hallgatóközönség előtt zajlott le a *Hotel Duna Intercontinental* termeiben. A 16 felkért előadó előadásán kívül számos kongresszusi vitaanyag is érkezett, amelyet sokszorosítás után a kongresszus résztvevőinek rendelkezésére bocsátottunk. A kongresszus dokumentumai előreláthatólag a következő év első negyedében kiadvány formájában nyilvánosságra kerülnek.

Úgy érezzük, és az eddigi visszhangokból is arra következtetünk, hogy a *magyar könyvtárügy és a dokumentáció eddigi legnagyobb rendezvénye*, illetve rendezvény-sorozata sikeres volt, és tovább növelte a magyar könyvtárosok és dokumentációs szakemberek nemzetközi tekintélyét, munkájuk elismerését.

J á n s z k y L a j o s

Pályázat

Az EGYT Gyógyszervegyészeti Gyár pályázatot hirdet orvostudományi osztályán létesítendő, s az orvosi irodalom dokumentálásával foglalkozó dokumentátori állásra, legalább középfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkezők részére. Előnyben részesülnek, akiknek orvosi könyvtárosi, dokumentátori gyakorlatuk van, valamint a biológia-könyvtár szakon végzett könyvtárosok. Bér a kollektív szerződés szerint, nyelvpótlékkal kiegészítve. Az angol nyelvismeret feltétlenül szükséges. Az állás azonnal elölghalható. Jelentkezni írásban lehet, életrajzzal és az eddigi működés leírásával. A jelentkezéseket az EGYT Gyógyszervegyészeti Gyár Személyzeti Főosztályára kell eljuttatni. Cím: Bp. X., Keresztúri út 30—38.

Az IFLA-közgyűlés munkájából

Közművelődési könyvtári szekció

Az IFLA egyik legnépesebb, legnagyobb súlyú szekciója elégedetten tekinthet vissza a budapesti közgyűlés során végzett munkájára. Pontosabban: a szekció örömmel és elismeréssel nyugtázhatta annak a szűkebb csoportnak tevékenységét és eredményeit, amely a szekció megbízásából két igen fontos dokumentumot dolgozott ki, mégpedig a nemzetközi szervezetek munkatílusát és tempóját ismerve, viszonylag rövid idő alatt. Az egyik dokumentum a közművelődési könyvtári szolgálat normatíváit tartalmazza, a másik pedig az UNESCO számára készült a nemzetközi könyvnev alkalmából.

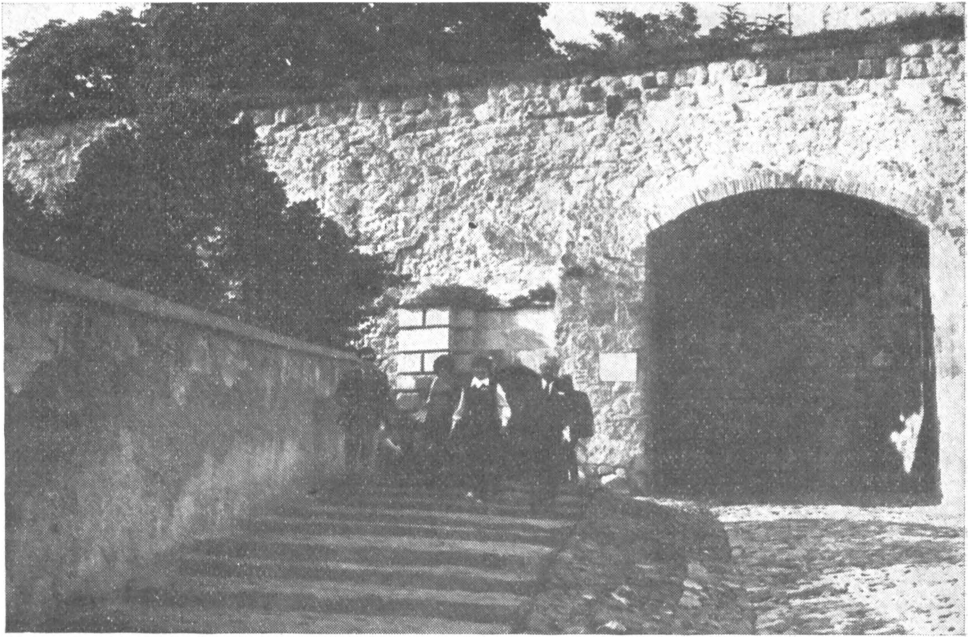
A közművelődési könyvtári szolgálat normatívái

A közművelődési könyvtári szolgálat szabványainak kidolgozása hosszú múltra tekinthet vissza. Már 1956-ban és 1958-ban megjelent két, szabványosítással foglalkozó dokumentum, amelyet az IFLA közgyűlése is elfogadott. Ezek a korai változatok kísérletet tettek az állományra, a személyzetre, a használatra, a szolgáltatásokra és az épületekre vonatkozó irányszámok megállapítására. A munkálatokat a szekció akkori elnöke, *L. R. McColvin* vezette, akinek gyerekkönyvtárakkal foglalkozó munkáit a magyar könyvtárosok is ismerik. Betegsége miatt azonban a vállalkozás félbeszakadt, s a fogalmazványok nem nyerték el végleges formájukat, nem jelentek meg önálló kiadványként. Ennek ellenére nem túlzás azt állítani, hogy az ötvenes évek második felében kidolgozott irányszámok hatalmas segítséget nyújtottak az egyes országok közművelődési könyvtárügyének mind a fejlesztés irányának és ütemének meghatározásában, mind pedig a nemzeti normák kialakításában. Elég, ha csak a saját gyakorlatunkra gondolunk. Sok könyvtáros kétkedve teszi fel a kérdést: ugyan mit kapunk az IFLA-tól? — és megfeledeznek arról, hogy a hatvanas években megindult könyvtárépítési hullám eredményeiben bizony ott tükröződnek a szekció első szabványsorozatának számai, s hogy milyen ösztönzést nyújtottak a nemzetközi ajánlások a magyar közművelődési könyvtári szolgálat fejlesztését meghatározó irányszámszámrendszer létrehozásához. Nálunk sem és más ország esetében sem mechanikus, szolgai átvételről volt szó, hanem a helyi sajátosságokból kiindulva önálló normatívákat dolgoztunk, illetve dolgoztak ki, amihez a nemzetközi szakmai tapasztalat általánosítása nyújtott tájékoztató, bemérési alapot.

Az idő azonban telt, a fejlődés gyorsult, és a szekció már 1965-ben úgy vélte, hogy időszerű feladat a normatívák felülvizsgálása. Előzetes tájékozódás után 1969-ben hivatalosan is megkeresték az egyes tagegyesületeket, kikérve véleményüket a revízióval kapcsolatban. A tagegyesületek egyértelműen szükségesnek ítélték a korszerűsítést, s ugyanakkor kifejezték azt a véleményüket is, hogy nem volna helyes külön szabványsorozatot kidolgozni a fejlődő és a fejlett országok számára, hiszen a könyvtári ellátás színvonalát illetően nem lehet engedményeket tenni, a kérdés csupán az, hogy a kívánt szintet milyen ütemben érik el a különböző országokban.

Így 1970-ben, a moszkvai ülészak alkalmával a szekció úgy határozott, hogy munkabizottságot küld ki az új szabványok kidolgozására. A munkabizottság vezetője *F. M. Gardner*, a szekció elnöke volt, a titkári funkciókat *J. Torfs* látta el, aki egyben a szekciónak is titkára, a három alszekció (gyerekkönyvtári, kórházi könyvtári, nagyvárosok könyvtári) és a könyvtárépítési bizottság egy-egy megbízottat delegált, s végül néhányan személyre szóló meghívást kaptak. A szocialista országokat az NDK és Magyarország könyvtárosai képviselték a bizottságban. A magyar munkatárs bevonása minden bizonnyal művelődés- és könyvtárpolitikánk eredményeinek elismerését jelenti, könyvtárügyünk szakmai színvonalának, szabványosítási és tervezési munkánknek, új könyvtárépületeinknek nemzetközi megbecsülését.

A munkabizottság két éven keresztül többször találkozott, hol teljes létszámban az újabb és újabb változatok részletes megvitatása céljából, néha pedig csupán néhány tagja a szorosan vett szövegezési munka elvégzésére. Egyidejűleg állandó konzultációs kapcsolatban volt a tagegyesületekkel, illetve felkért szakértőkkel. Az IFLA liverpooli közgyűlésére (1971) készült el az első olyan változat, amelyet nyilvános vitára bocsátottak. A tervezetet már 1971 derekán megkapta észrevételezésre a Magyar Könyvtárosok Egyesülete is. Egyesületünk, miután lefordította és sokszorosította a szöveget, vitát rendezett, amelyre nemcsak könyvtárosokat, hanem a fenntartó szervezetek, elsősorban a megyei tanácsok képviselőit is meghívta. Az elhangzott észrevéte-

Az Egerbe látogató IFLA-vendégek a várból visszajövet (Gerő Gyula felvétele)

leket azután eljuttatta a munkabizottság titkáranak, s közülük jónéhányat figyelembe is vettek az átdolgozás során.

A budapesti közgyűlés alkalmával a szekció két ülést szentelt a végleges tervezet megvitatásának. Egészében és részleteiben is sikerült munkának tartotta, s csupán néhány kisebb észrevétel hangzott el, bizonyos részletkérdések finomítása vagy kiegészítése érdekében. Ezek minden nehézség nélkül beilleszthetők a dokumentumba, amely így elfogadottnak tekinthető. (Talán nem érdektelen példaképpen emlékeztetnünk két hozzászólásra: a román küldött azt javasolta, hogy a nemzetiségi olvasók ellátásával foglalkozó fejezet mondja ki azt is, hogy a könyvtáros beszélje a nemzetiség nyelvét, a görög küldött pedig kérte, hogy a gyermek- és iskolai könyvtári ellátás összehangolt fejlesztésének fontossága kellő hangsúlyozást nyerjen.) Nyitott kérdés még, hogy a közművelődési könyvtári szolgálat nemzetközi irányzásmai végül is IFLA, vagy esetleg UNESCO kiadványként fognak-e megjelenni feltételezhetően még a jövő év folyamán. (A KMK szakkönyvtárában addig is rendelkezésre áll a végső fogalmazás angol, francia és német nyelven.)

A fentiek lezárására két általánosabb megjegyzés kívánkozik. Az egyik az, hogy valóságos szükségletet idejében ismert fel a közművelődési könyvtári szekció, amikor éppen a normatívák kidolgozását tűzte ki feladatul maga elé. Ugyanis világszerte mind nagyobb figyelmet fordítanak az oktatás, a közművelődés kérdéseire, s szerencsére nemcsak figyelmet, hanem anyagi erőforrásokat is. A tervező-fejlesztő tevékenység azonban ingoványra téved, ha nem állnak rendelkezésére olyan *mérőszámok*, amelyek meglehetősen biztonsággal *jelzik a társadalmi szükségleteknek megfelelő szolgáltatási kapacitást*. Ismét hangsúlyozni kell, hogy a közművelődési könyvtári ellátás közötti irányzásmai nem alkalmazhatók változtatás nélkül egyetlen országban sem — ezért nincs igaza annak, aki saját gyakorlatának hű tükrét keresi bennük —, de jó kiindulópontul szolgálhatnak a nemzeti normatívák kidolgozásához. S ez az a segítség, amit az IFLA adhat a tagegyesületeknek. A másik megjegyzés az IFLA munkatílusára vonatkozik. Nem szabad azt képzelni, hogy az igazi munka a közgyűléseken folyik. A szekciók résztvevőinek köre esetlegesen áll össze, évenként változik. Ez a fórum lehetőséget nyújt észrevételek, javaslatok megtételére, írásban előzetesen szétosztott előadások rövid szóbeli bemutatására, a tisztségviselők megválasztására, de az *érdemi munkát már szűkebb bizottságok, egyes személyek végzik*. A kettő tulajdonképpen kiegészíti egymást, de a jövőben mindenesetre az utóbbit kellene erősíteni.

Az UNESCO-manifesztum

Jogos büszkeséggel számolhatott be a szekció elnöke a másik nagy vállalkozás sikeréről is. Az UNESCO a nemzetközi könyvvév alkalmával korszerűsített változatát kívánta megjelentetni közművelődési könyvtárakkal foglalkozó kiáltványának, amelyet még 1949-ben bocsátott ki. A szövegtervezet elkészítésére az IFLA-t, az IFLA elnöksége pedig ezt a szekciót kérte fel. A normatívákkal foglalkozó munkabizottság készítette el azt a fogalmazványt, amelyet az UNESCO már közzé is tett könyvtári bulletinjének ez évi május–júniusi számában. A tervek szerint a világ lehető legtöbb nyelvén meg fog jelenni; eddig már 12 fordítás készült el, további 40 folyamatban van. A teljes magyar szöveg a Könyvtáros 1972. 8. számában olvasható. Megfontolandónak látszik, hogy a kiáltványt rölap formájában a lehető legszélesebb körben terjesszük, esetleg a napisajtóban is közlétegyük. (Talán említésre érdemes, hogy a kiáltvány megszövegezése egyúttal jó példája annak, hogy a szocialista és a kapitalista világrendszer párbeszéde a könyvtárügy szerény szintjén is eredményesen folytatható. Az első fogalmazványok liberális burzsoá alapállását sikerült úgy megváltoztatni, hogy a szöveg végső formájában jól illeszkedik a szocialista könyvtárpolitikai elképzelésekhez is.)

A szekció külön ülésen hallgatta meg és fogadta el a lelépő vezetőség jelentését. *F. M. Gardnert*, aki jól ismerte és nagyra értékelte a magyar könyvtárak munkáját, *Van Swigchem*, a hágai Városi Könyvtár igazgatója követi az elnöki funkcióban. A titkár megválasztására egyelőre nem került sor, megfelelő személyi javaslat hiányában. Az új elnök kérte a szekció tagjait, hogy javaslataikkal segítsék őt a következő szakasz programjának kidolgozásában. Elhangzott néhány javaslat is: az egyik például az audio-vizuális dokumentumok szerepének, kezelésének, használatának megvizsgálására munkabizottság kiküldését tartotta szükségesnek, egy másik pedig az IFLA egyéb szekcióival való szorosabb együttműködésre hívta fel a vezetőség figyelmét. A végleges programot az új elnök az állandó tanácsadó bizottsággal együtt fogja kidolgozni.

A szoros napirend nem tette lehetővé, hogy a szekció tagsága alaposabban foglalkozzék a beküldött előadásokkal. Így csak *Cecylia Dunin* ismertette röviden előszóban is a városi könyvtárak tanulóknak és diákoknak nyújtott szolgáltatásairól szóló tanulmányát. A többi tanulmányt csak tájékoztató anyagként kapták meg a résztvevők. Magyar vonatkozása, őszinte hangvétele és szakmai színvonala miatt talán az újvidéki *Csáky Piroska* munkáját emelném ki (A magyar könyv a Vajdaságban), de figyelmet érdemel *Vlajics*: Az olvasás szokása és az olvasás szükséglete, *Blazekovičs*: Iskolai könyvtár vagy osztálykönyvtár az általános iskolában, valamint *Inkova*: A szovjet közművelődési könyvtár- és könyvpropaganda című dolgozata is. Megítélésem szerint azonban az IFLA, vagy legalábbis a közművelődési könyvtári szekció hasznosabb munkát végez, ha — önmagukban értékes — tanulmányok előadása és megvitatása helyett inkább olyan jellegű vállalkozásokat tesz programjára, mint volt az UNESCO-kiáltvány vagy a könyvtári szolgálat normatívái.

Nem lenne teljes a beszámoló, ha megfedekeznek a szekció résztvevőinek a budapesti és vidéki közművelődési könyvtárakban tett látogatásairól. Azt hiszem, hogy ezek során hű képet nyertek munkánkról, és talán akkor sem tévedek, ha azt mondom, hogy nagyra értékelték nemcsak erőfeszítéseinket, hanem elért eredményeinket is.

Papp István

A gyermekkönyvtári albizottság

Az IFLA gyermekkönyvtári albizottságának budapesti tanácskozását két tényező határozta meg: a nemzetközi könyvvév, amelynek keretében világszerte sok szó esik a gyermekiroladomról, a gyermekkönyvkiadásról, a gyermekek olvasási igényeiről; a közművelődési könyvtárak normatíváinak vitája; az új változatban ugyanis — a korábbiakkal ellentétben — jelentős helyet kaptak a gyermekszolgálat normatívái.

A mai gyermekiroladom

Az albizottság ennek megfelelően két témát tárgyalt. Az elsőt „A gyermekiroladom mai irányzatai” címmel foglalta össze. E téma keretében három előadás hangzott el. Világméretű áttekintésre természetesen egyik előadó sem vállalkozhatott, ehhez még ma is hiányoznak a szükséges információk, a gyermekiroladalmak nemzeti bibliográfiai összefoglalásai, a kutató központok munkájának összefoglaló értékelése stb. Általános volt az a vélemény, hogy keveset tudunk egymásról. *Virginia Haviland*, a washingtoni Library of Congress gyermekkönyvtári osztályának vezetője a modern

amerikai gyermekirodalom fontosabb irányzatairól beszélt. E modern irányzatok kialakulását több tényező idézi elő, mondotta, nem utolsó sorban a gyermekek olvasmányigényének változása gyorsan változó világunkban. Sokan hangoztatják, hogy a modern gyermek érettebb, mint a megelőző generációk, de ez a gyorsabb fejlődés több amerikai szerző szerint csak értelmi vonatkozásban mutatható ki, érzelmi életük, erkölcsrendszerük fejlődését nem lehet meggyorsítani. Az engedékenyebb pedagógia, a szülői tekintély és a társadalmi kontroll csökkenése, az erkölcsi normák lazulása következtében a gyermekek agresszívebbek, tiszteletlenebbek, mint a korábbi nemzedékek. A serdülők ugyanakkor szenvedélyesen keresik az „igazságot”, éppen gyorsabb értelmi fejlődésük következtében jobban érdeklődnek a valóság tényei — és ebben a társadalmi valóság — iránt. Ezt az érdeklődést ritkán sikerül becsületesen megírt, jó könyvekkel kielégíteni. Az olvasók érdeklődését a kiadóknak komolyabban kellene venniük. Divatos egy bizonyos tekintélyt — főképpen a szülői tekintélyt — romboló irodalom. Annál ritkábban fordul elő a derű, a humor. A fiatalokat nem érdeklik a háborús történetek, annál inkább a béke, a polgári jogok, a fennálló társadalmi rend bírálatait tartalmazó könyvek. Nagy érdeklődés mutatkozik a fantáziát erősen foglalkoztató művek: a futurologia, a „science fiction”, sőt a szellemekről, boszorkányokról, spiritizmusról stb. szóló művek iránt is. Körülbelül ilyen a könyvtárakban megnyilvánuló olvasói érdeklődés alapján felrajzolható tematika.

Fontos problémája az amerikai gyermekirodalomnak az etnikai kisebbségek gyermekeinek anyanyelvű gyermekirodalommal való ellátása. Az USA-ban számos kisebbség él: nemcsak négerek, hanem indiánok, közép- és dél-amerikai spanyol eredetűek, valamint az Európa és Ázsia különböző országaiból bevándoroltak kisebb-nagyobb csoportjai. Már van néhány amerikai néger nyelvjárásban írt sikeres szép-irodalmi kiadvány, s számos történeti, életrajzi mű, önéletrajz is jelent meg ezen a nyelven.

A lassan tanuló és a fizikailag hátrányos helyzetben levő gyermekek olvasmányokkal való ellátása szintén gondot okoz. — Mozgalom indult, amely az anyákat igyekszik megtanítani arra, hogyan és mit olvassanak kisgyermeküknek (Home start programme).

Mind a kiadók, mind az olvasók szempontjából fontos, hogy tisztázottabb elvek alapján ítéljék meg a gyermekkönyvek illusztrációit. Ezt szolgálta a Children's Book Council 1972. évi gyermekkönyvkiállítása is.

Dr. W. Scherf, a müncheni Internationale Jugendbibliothek igazgatója megkísérelte összefoglalni a gyermekkönyvkiadás nemzetközi kérdéseit, ahogy ezek részben saját könyvtára, részben más nemzetközi gyermekkönyvtárak tapasztalatai alapján, részben a nagy nemzetközi gyermekkönyvkiállítások tükrében — megfogalmazhatók.

Ő a nyelvi és etnikai kisebbségek gyermekeinek könyvekkel való ellátásáról szólva hangsúlyozta, hogy ezek a kisebbségek modern világunkban a vendégmunkások révén állandóan újratermelődnék, ellátásuk anyanyelvi könyvekkel tehát igen időszerű feladat.

A nemzetközi együttműködés egyik fontos feladatát a közös kiadványok számának növelésében jelölte meg. Ehhez azonban hiányoznak a legjobb gyermekkönyvekről szóló nemzeti bibliográfiai összefoglalások, amelyek elősegítenék a legjobb művek fordíttatását.

Beszélt továbbá arról is, hogy örömdetesesen növekszik a kutatói érdeklődés a gyermekirodalom problémái iránt, bár ezzel még mindig főként pedagógiai intézmények foglalkoznak. Fontos és örömdetes eredmény, hogy a tudományos könyvtárak is mind jobban érdeklődnek a gyermekirodalom iránt. Kiemelte a Library of Congress és a berlini Deutsche Staatsbibliothek gyermekkönyvtárjait. Végül megállapította, hogy törekvések mutatkoznak a különböző tömegközlelési módok és közvetítők (sajtó, televízió, rádió) összekapcsolására a könyvtárak munkájával.

Vargha Balázs, a magyar gyermekkönyvkiadás fő irányzatairól szólva megemlítette a klasszikus gyermekirodalom bizonyos uralkodó szerepét az egyik oldalon, amelyet azonban jelentős mértékben gyengít a televízió hatása. A gyermekek gyorsabb fejlődése lerövidítette a gyermekirodalom olvasásának korszakát. Ennek ellenére a gyermekirodalom nincsen válságban, de hatásosabb gyermekkönyvekre van szükség. Fejleszteni kell a gyermekekben az irodalom megértésének készségét. Ebből a szempontból jó hatású a népköltészet és a magasszintű gyermekköltészet (Weöres Sándor). A gyermekpróza, sajnos, nagyrészt másodlagos értékű alkotásokat produkál. Az ismeretterjesztő könyvek közül leginkább azok alkalmasak az olvasói aktivitás fejlesztésére, amelyeket nem olvasni, hanem használni kell. Az olvasás és a tömegkommunikáció nem szükségszerűen vetélytársként állnak szemben egymással.

Az elhangzott előadások beszédes illusztrációja volt az a nemzetközi gyermekkönyvkiállítás, amelyet a müncheni Internationale Jugendbibliothek állított össze.

A gyermekkönyvtári szolgálat normatívái

A második napirendi pont a közművelődési könyvtári szekció programjához kapcsolódott, amely a közművelődési könyvtárügy normatíváinak új, bővített tervezetét vitatta meg. A normatívák ezen újabb tervezete a korábbiaktól eltérően igen bőven foglalkozott a gyermekkönyvtári szolgálattal, ezzel is kifejezve a szolgálat fontosságát.

A gyermekkönyvtári normatívákat *Asse Bredsdorff*, a dán Közművelődési Könyvtárügyi Főfelügyelőség gyermekkönyvtári felügyelője állította össze, és bevezetőjében rövid áttekintést adott az előkészítő munkáról és ismertette a normatívák alapelveit.

Az albizottság felkérésére *N. Rácz Aranka*, az albizottság magyar összekötője készített írásos beszámolót arról, hogy hazánkban milyen elvek és irányszámok érvényesülnek a 14 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásában, a Művelődésügyi Minisztérium 1971-ben kiadott „Irányművei” alapján.

Rácz Aranka szóbeli bevezető előadásában összehasonlította az IFLA normatíváit a magyar minisztériumi irányművek előírásaival, továbbá a gyermekkönyvtárak szervezeti kérdéseivel, az iskoláskoron aluli gyermekek könyvtári ellátásával, az ismeretterjesztő irodalom beszerzésének kérdéseivel foglalkozott az IFLA normáival kapcsolatban.

A viták során *N. N. Zsitomirova*, a leningrádi Népművelési Főiskola gyermekirodalmi tanszékének vezető professzora a tapasztalatok további nemzetközi cseréjét és összegezését szorgalmazta a gyermekek jobb könyvtári szolgálata érdekében. Arról szólt továbbá, hogy a lélektan és a pedagógia tanulságainak is érvényesülniök kell a gyermekkönyvtári munkában. Bár szorosan kapcsolódni kell a tanmenetekhez, a gyermekek olvasása mégsem korlátozódhat az iskolai oktatás támogatására. Befejezésül a szovjet önálló gyermekkönyvtárak kedvező tapasztalatairól szólt, kifejezve, hogy a gyermekkönyvtárügy fontos tényezői a gyermekrészlegek és az iskolai könyvtárak is.

Az albizottság napirendjének megfelelően *Colin Ray*, a birmingham-i könyvtárosképző iskola tanára, az albizottság elnöke beszámolt az albizottság egyéves munkájáról.

Itt-tartózkodásuk során az albizottság tagjai több gyermekkönyvtárat látogattak meg Budapesten és vidéken, megnézték a tv népszerű „Fabula” programjának egyik — a könyv történetével és a könyvvel foglalkozó — műsorát, amelyet dr. Vargha Balázs vezetett be és ismertetett. A budapesti Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtárban a könyvtár vezetője, *Kepes Ágnes* és munkatársai mutattak be az albizottság tagjainak egy játékos gyermekfoglalkozást.

N. R á c z A r a n k a

A kórházi könyvtári alszekció

Az IFLA 38. közgyűlésén a kórházi könyvtári alszekció is tanácskozott. Ülését alapos előkészítő munkálatok előzték meg. Közülük a legfontosabb a *hátrányos helyzetben levő olvasók* számára nyújtandó szolgáltatások meghatározása volt, amit a közművelődési könyvtárak normáinak keretébe illesztettek. A normákat — a hátrányos helyzetű olvasókra vonatkozókat is — elfogadta a közművelődési könyvtárak szekciója, amelyhez a kórházi könyvtári alszekció tartozik.

Úgy gondoljuk, hogy az egy híján negyven éve működő kórházi alszekció ezzel megkoronázta eddigi tevékenységét. A normák kidolgozása és elfogadása több szempontból is igen fontos, és hazai könyvtárügyünk számára tanulságos tett. Nyilvánvaló, hogy eljött az ideje annak, amikor már meg kellett határozni a követelményeket, és körvonalazni az ellátandók körét. A kórházi alszekció ma már nemcsak a kórházakban fekvő betegek könyvtári ellátásának kérdéseivel foglalkozik. Sürgős feladatnak tekinti, hogy a közművelődési könyvtárak gondoskodjanak minden olyan olvasó, illetve olvasni kívánó ember olvasási igényeinek kielégítéséről, aki — az olvasást illetően — valamilyen okból hátrányos helyzetbe került. A hátrányos helyzetű olvasók körébe tartoznak — a kórházakban fekvő betegeken kívül — az ágyhoz és házhoz kötött személyek, a szociális otthonok lakói, az öregek napközi otthonait és klubjait látogatók, a vakok és csökkent látásúak, a javító és büntető intézetekben levők.

Angol könyvtáros a magyar könyvtárügyről

Az IFLA közművelődési könyvtári szekciójának volt elnöke, *Frank M. Gardner* (Luton, Anglia) az UNESCO megbízásából összehasonlító tanulmányt készített a közművelődési könyvtári szolgálatot szabályozó törvényekről. (Gardner, Frank M.: *Public library legislation: a comparative study*. Paris, 1971. UNESCO, 285 p. — Részletes ismertetését ld. a Könyvtári Figyelő 1972. 3. számában.) Munkája során meglátogatott több országot, köztük 1969-ben hazánkat is. Könyve Magyarországgal foglalkozó fejezetének azt a részét közöljük, amely a magyar könyvtári törvény hatékonyságát értékeli.

„1969-ben jártam Magyarországon s módomban állt tanulmányozni Budapest közművelődési könyvtári rendszerét és két megyei hálózat működését.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja egy könyvtári célra igen alkalmatlan, korábbi magánpalotában van elhelyezve, ahol semmi lehetőség nincs arra, hogy az állományt szabadpolcon tegyék hozzáférhetővé. Mégis, a könyvtárnak rendkívül gazdag gyűjteménye van a magyar irodalomból, és egyéb értékes dokumentumokkal is rendelkezik. Ugyanakkor intenzív kölcsönző tevékenységet is folytat, amelyben már-már forgalmi torlódások jelentkeznek. Nagyon *magas színvonalú bibliográfiák és katalógusok* jellemzik még munkáját. Meglátogattam egy kerületi könyvtárat is, amely új épületben nyert elhelyezést. Ez egyike a *legforgalmasabb könyvtáraknak, amelyeket valaha is láttam*: minden olvasóhely foglalt volt és a kölcsönzők hosszú sorban várakoztak.

3800 szakszervezeti könyvtár van Magyarországon, úgyhogy mindenkinek, aki értékelné akarja a közművelődési könyvtári rendszert, számításba kell vennie ennek a kiterjedt, önálló szervezetnek a létét. Meglátogattam a Textiles szakszervezet körzeti könyvtárát, amely Budapest legnagyobb textilüzemében működik. A kellemes, korszerű könyvtár 10 000 kötetnyi jó és változatos gyűjteménnyel, benne jócskán külföldi művekkel rendelkezik. A dolgozók 31%-a a könyvtár olvasója. A dilettantizmusnak nyomát sem vettem észre: szakszerűen vezetett, jól szervezett és jól ellátott könyvtárat láttam! Nyilvánvaló, hogy *Magyarországon a szakszervezeti könyvtárak legáltalábbis a városokban, tekintélyes olvasótábort látnak el*. Mégis kérdésesnek látszik, hogy egy ilyen jellegű párhuzamos szervezet létezése, szoros együttműködés esetén is, növeli-e a hatékonyságot.

Felkerestem két megyei hálózatot is. Hangsúlyoznom kell, hogy a járási és a községi könyvtárak mind önállóak — kivéve a fiókkönyvtárakat —, és hogy a megyei és a járási könyvtárigazgatók szakmai felügyelete csupán tanácsadó jellegű. A tanulmányút során megbizonyosodtam arról, hogy a kapcsolatok igen szorosak és az együttműködés nagyon aktív.

A Kaposvári Megyei-Városi Könyvtár új épületben működik, *az egyetlen új nagy közművelődési könyvtár, amit Közép-Európában láthattam*, s egyben az egyetlen új nagykönyvtár is. Az épületben helyet kapott a felnőtt kölcsönzőrészleg, a gyerek-könyvtár, a referensz-könyvtár, az előadóterem, az olvasóterem és a könyvkiválasztó övezet. Remekül kialakított munkahelyek és könyvkötészet található még a szék-házban.

A járási könyvtárak ugyancsak kiemelkedően jól működnek, s főleg új épületekben — önállóan vagy művelődési házakban — vannak elhelyezve. Mindenütt jól tervezett bútorzat és felszerelés, amelyet gyakran helyileg terveztek és készítettek. Az egyik kisvárosi könyvtár igen szép gyermekrészlegében kiállított fémdomborműre, amely helybéli művész munkája, a világ bármely könyvtára büszke lehetne.

Az épületek meglepően nagyok, s *megállják az összehasonlítást az angol, sőt a skandináv, hasonló nagyságú településeket szolgáló könyvtárakkal*.

A Veszprémi Megyei Könyvtárnak régi, de átalakított épülete van, de oly magas színvonalú, majdnem bőkezű bútorzattal és felszereléssel, ami egy viszonylag kicsiny, bár nagy történelmi múlttal rendelkező városban meglepő volt.

Mindent egybevéve, *a magyar közművelődési könyvtárak szervezetsége valóban igen magas szinten áll* és mindenhol szembetűnő a fejlődés gyors üteme: új épületek, korszerű bútorzat, szakmailag felkészült és haladó szemléletű személyzet, valamint a helyi hatóságok szemlátomást nagyvonalú anyagi támogatása. A megyénkénti hálózatok rendszere, úgy látszik, kiválóan működik s megvan az az előnye, hogy a kisebb községek könyvtárai hasznosíthatják a megyei és az országos szintű szakmai tanácsadást és segítséget.

Ami a közművelődési könyvtárakat illeti, a magyar könyvtári törvényhozás kétértelműen nagyon eredményes és aktív könyvtári rendszert hívott életre.”

Mindannyiunknak jólesik az elismerő szavakat olvasni, amelyek úgy véljük, megfellelnek az igazságnak. Azonban nem szabad megfélekednünk arról sem, hogy a külföldi szakember által rajzolt képbe még nem illik bele mindegyik könyvtárunk. A könyvtárügy, s elsősorban a lakosság érdeke, hogy a ma még gyengébb könyvtárak, hálózatok mielőbb felzárkózzanak a legjobbak mellé, amelyek közül több megnyerte a külföldi szakemberek tetszését is. (A szerk.)

A nemzetközi könyvtárostalálkozó sajtóvisszhangja

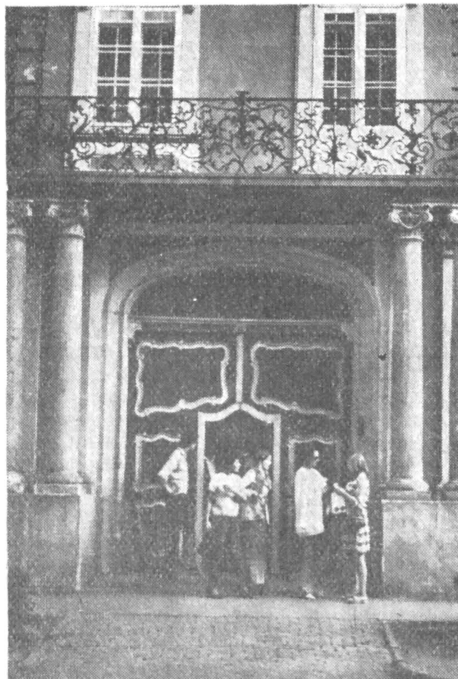
A hazai könyvtárostársadalom azért is tekintett nagy várakozással a szakmai világtalálkozó elé, mert arra számított, hogy e kiemelkedő jelentőségű nemzetközi eseménysorozat, mely negyven országból ezer szakembert vonzott Budapestre, hozzájárul majd a magyar könyvtárügy társadalmi presztízisének emelkedéséhez is. Érthetően nagyon fontosnak tartotta, hogy jelentőségének megfelelő súllyal, terjedelemben foglalkozik-e a sajtó az IFLA-tanácskozással, s ezáltal segít-e abban, hogy ha rövid időre is, a közfigyelem jobban a könyvtárügy felé forduljon.

Híreket, hosszabb-rövidebb tudósításokat kezdettől fogva csaknem valamennyi országos és helyi lap közölt. De a nagyközönséget részletesebben informáló cikkek is szép számban megjelentek annak ellenére, hogy az IFLA-konferencia az olimpiai játékok idejére esett. Az *Esti Hírlap* két nappal az IFLA-közgyűlés kezdete előtt beszélgetést közölt *Székely Sándorral*, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének titkárával, aki az IFLA szervezőtéről, a résztvevők várható számáról és az elhangzó előadásokról tájékoztatta az olvasókat. A megnyitásról is beszámolt az *Esti Hírlap*; még aznapi számában ismertette *Orbán László* üdvözlő beszédét, valamint *H. Liebaers* és *Mátrai László* előadását. A megnyitásról a rádió is hírt adott a *Déli krónikában*, majd 19 órakor az *Esti krónika* keretében is, mindkét alkalommal *Székely Sándor* nyilatkozott, ismertette a programot, s hangsúlyozta, hogy a találkozóznak a nemzetközi könyvvév ad a szakmain túlmenő jelentőségét. (Több vidéki lap is közölt tájékoztatást az IFLA közgyűléséről.)

Egy nappal később a tv is bekapcsolódott. A *TV Híradó* első adásában közölték azt a beszélgetést, melyet a közgyűlés szünetében *Mátrai Lászlóval* folytatott a tv munkatársa. Ennek a beszélgetésnek a középpontjában az az alapkérdés állt: valóban lezárult-e a Gutenberg korszak, azaz a könyvnek, mint elsődleges közlési eszköznek és módnak ideje. *Mátrai László* kifejtette, hogy ha az olvasás, s ami mögötte van, a fogalmi beszéd „kimenne a divatból”, akkor az ember megszűnne gon-

dolkodni. Ezért időszerű az IFLA kongresszus központi témája: megvizsgálja az olvasás szerepét a változó világban. A beszélgetésnek sajátos hangsúlyt adott, hogy éppen a tv képernyőjén hangzott el. (Ennél részletesebb megemlékezés is volt a tv-ben: a Hét c. vasárnap esti aktuális riportműsor interjút közvetített *H. Liebaers* elnökkel, *M. I. Rudomino* alelnökkel és *Mátrai Lászlóval*, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökével.)

A konferenciát beharangozó, illetve a megnyitásról szóló részletesebb ismertetések után a tanácskozás tárgyalási napjairól is folyamatosan tudósított a sajtó: a híradások elég részletesen felsorolták, miről folynak a viták, megbe-

IFLA-küldöttek az Egri Megyei Könyvtár előtt. *Bereczky Lászlóné* és *Esther Jankovics* (USA) beszélget *M. Joy Lewis*-szal, a kórházi könyvtári asszisztens eddigi elnökeivel (*Geró Gyula* felvétele)

szelések. S mivel a rendezőség gondoskodott arról, hogy a külföldi könyvtárosoknak módjuk legyen személyesen meggyőződni, mit produkált Budapesten és vidéken a magyar könyvtárugy az elmúlt negyedszázadban, a lapok „színes” riportokat közölhettek az IFLA-tanácskozási résztvevőinek könyvtárlátogatásairól is.

Az *Esti Hírlap* beszámolt a gyermekkönyvtári albizottság tagjainak látogatásáról a Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtárban, ahol a vendégek résztvettek egy, a könyvtár és a kézikönyvek használatára nevelő gyermekfoglalkozáson. Ugyancsak az *Esti Hírlap* tudósított Lemez, könyv a betegágyon címmel a kórházi könyvtárak albizottságának tanácskozásáról és a tagoknak a budakeszi tbc intézetben tett látogatásáról.

A *Somogyi Néplap* közölte munkatársának a Kaposvárra látogató IFLA-vendégekkel folytatott beszélgetését. Egyikük kijelentette, hogy a budapesti találkozó tartja a legeredményesebbnek a szervezet eddigi történetében. A Veszprémi Megyei Könyvtárt H. Liebaers elnök is felkereste. Itt is, csakúgy mint Miskolcon, Egerben, Székesfehérváron, Tatabányán és a többi meglátogatott kisebb-nagyobb településen, a helyi igazgatási vezetők fogadták a vendégeket, és a könyvtárakon kívül megismertették velük a település történelmi, kulturális nevezetességeit is. Mindezekről híven tudósítottak a helyi lapok (Észak-Magyarország, a veszprémi Napló, a tatabányai Dolgozók Lapja stb.). A *Kisalföld* például Tetszett a nyúli könyvtár című tudósításában megírta, milyen elismerést aratott az amerikai, holland, belga, spanyol, francia stb. könyvtáros látogatók körében a község társadalmi összefogással létesített korszerű könyvtára. A *Fényszóró* c. üzemi lap a küldöttek egyik csoportjának a Csepel Autógyár műszaki és szakszervezeti könyvtárában tett látogatásáról képes beszámolót közölt. Megírta, hogy mindkét könyvtár elnyerte a látogatók tetszését, ám azt sem hallgatták el, hogy a szakszervezeti könyvtár anyagi lehetőségeit kevésnek tartják a meglepően magas olvasói létszámhoz. Könyvtáros szemmel nézve a miskolci *Déli Hírlapban* jelent meg a leghasznosabb írás ezekben a napokban. A küldötteket Miskolcra kísérő *Sebestyén Géza* az IFLA-ról beszélgetett a lap munkatársával, s ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy a magyar könyvtárugy előtt álló feladatokból is felvillantson néhányat. Megjegyezte például, hogy olyan nagy városban, mint Miskolc, 15

pernyi távolságon belül könyvtárral kell találkoznia a járóelőnek, s hogy a külvárosi és a tanyai lakosság könyvtárlátását bibliobuszokkal lehet és kell megoldani.

A tanácskozások befejezésekor az országos lapok több nagyobb cikket közöltek: *M. I. Rudomino* alelnök az *Esti Hírlapnak* adott nyilatkozatában kijelentette, hogy a budapesti volt a szervezet eddigi legnagyobb szabású tanácskozása, s hangsúlyozta, hogy a könyvtárosoknak *A könyv alapokmányában* lefektetett fő gondolatot kell megvalósítaniuk: könyvet adni minden ember kezébe.

A *Magyar Hírlap* szeptember 2-i, szombati számában valóságos IFLA—FID melléklettel jelentkezett. Négy teljes oldalon foglalkozott a könyvtárugyvel. A cikkek sorát a *Kondor Istvánnéval* készített interjú vezette be. A Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának vezetője Összhangban a társadalom alapvető céljaival címmel összefoglalta a magyar könyvtárugy jelen helyzetéből adódó feladatokat. Ezt kiegészítette *Íjfy Kovács Máté* beszámolója a nemzetközi könyvév külföldi és hazai eseményeiről. *Iszlai Zoltán* Könyvtári útkeresés címmel egy teljes oldalon a könyvtárak és az egyre változó társadalmi igények összefüggéseit vizsgálta a másfél évvel ezelőtt megtartott 3. országos könyvtárügyi konferencia néhány kérdésének előtérbe helyezésével. Végül *Jánszky Lajos*, illetve *Gombocz István* mutatta be a FID, illetve az IFLA szervezetét és működését a lap olvasóinak.

A *Magyar Nemzet Vargha Balázs* beszámolóját közölte, aki egyebek között hangsúlyozta, hogy a McLuhan-i jövendölések valóra válását nem konzervatív érvekkel, hanem korszerű tettekkel akadályozhatják meg a könyv hívei, s *H. Liebaersra* hivatkozva emlékeztette a könyvtárosokat, mekkora szerep vár rájuk a béke megőrzésében, az emberek humanizálásában. Természetesen szólt a gyermekek olvasásra neveléséről is. A *Népszabadságban Havas Ervin* áttekinthette az IFLA tanácskozás előadásait s cikkét azzal zárta, hogy nagyobb erőket kell koncentrálni a minél hatásosabb olvasáspolitikai kialakítására.

Végezetül el kell még mondani, hogy a sajtó, a rádió és a televízió beszámolt a *Bibliotecnica '72* c. nemzetközi könyvtár- és tájékoztatástechnikai, valamint a magyar könyvkiadás 25 évének produktumait reprezentáló várbeli könyvkiállításról is.

Simay Norbert

Közel félszáz évvel ez-
előtt nyári délutánokon
gyakran bekopogtatott e
sorok írójának szegényes
hónapos szobájába. Mind-
ketten Eötvös kollégisták
voltunk, de nyáron takari-
tották a kollégiumot, tehát
a közelében, a Villányi
úton egy kis szobát bérel-
tem, míg ő otthon, szülei-
nél lakott. Abban a korban
voltunk, amikor még köd
takarta előlünk a világot,
de mi a ködön át az igaz-
ság fénye felé törünk.
Szegények voltunk és
mégis gazdagok az igazság
utáni vágyban és akarat-
ban. Francia—német iro-
dalom szakos volt, és nagy
buzgalommal tanulta szak-
tárgyait, tette le összes
vizsgáit.

Tanulmányainak elvégzé-
se után betesze hosszú
időre egy svájci szanató-
riumba kényszerítette. Ta-
lán ekkor is érlelődött meg
benné Magyarország és
Svájc történeti kapcsola-
tairól írott első nagyobb
műve, melyet egészen az
akkori időkig vezetett. Ké-
sőbb, egészségének helyre-
állta után, melyért azon-

1972. augusztus 19-én
váratlanul elhunyt a
könyvtárostársadalom ré-
gi, értékes tagja, Kempf-
ner Pálné Erdős Ilona.

A csendes, feltűnés nél-
küli emberi helytállás jel-
lemezte, akkor is, amikor
húszéves lányként 1929-
ben bekapcsolódott a mun-
kásmozgalomba és később,
könyvtárosi pályafutása
során is, amely 1949-ben a
Népkönyvtári Központban
kezdődött, 1954-től 1960-ig
az Országos Széchényi
Könyvtárban folytatódott
és végül a Magyar Tudo-
mányos Akadémia Könyv-
tárában fejeződött be.

Széles körű érdeklődése,
az alkotó munka iránti ra-
jongó tisztelete vérbeli
könyvtárossá avatták. Hi-

Dezsényi Béla 1907—1972

ban egész életén át hősi
küzdelmet kellett folytat-
nia, a Széchényi Könyvtár-
ban kapott állást, ahol
mindvégig, tavaly történt
nyugdíjaztatásáig megma-
radt és főosztályvezetőként
a Hírlaptár irányítója lett.
Könyvtári szolgálatával

egyidőben kezdte meg saj-
tótörténeti munkásságát,
melynek az utolsó évtized-
ben az egyetlen előadó-
ja, majd docense is lett.
Emellett a könyvtártörté-
net és a bibliográfia ki-
emelkedő művelője volt. A
magyar sajtó 250 éve cí-
mű, 1954-ben megjelent
nagy munkája után is
folytatta ez irányú kutató-
sait. Ismerte és megírta
ifjúságának sajtóját is.
Közben párhuzamosan
szerkesztette a Magyar
Tudományos Akadémia fo-
lyóiratát, a nagy múltú
Magyar Könyvszemlélt, elő-
ször Kőhalmi Bélával
együtt, majd egyedül.

E nyáron néhányszor
újra találkoztunk. Ki hitte
volna, hogy kissé szkepti-
kus fanyarságú, de derűs
munkaerőről tanúskodó,
kedves, szerény egyénisé-
gére már ott vár a közel-
ben a halál. Barátai, pályá-
társai, tisztelői egy derék,
nemes gondolkozású, érté-
kes tudósgyéniség sírba
tételét gyászolták meg az
óbudai temetőben.

K a t o n a J e n ő

Kempfner Pálné 1908—1972

vatásszeretete nyugdíjazá-
sa után sem hagyta pihen-
ni, bár betegségtől, gon-
doktól próbált szervezete
nyugalmat érdemelt volna.

Munkásmozgalmi tevé-
kenységéért, áldozatvállá-
lásáért „A Szocialista Ha-
záért” érdeméremmel tü-
nítették ki 1967-ben; példa-
mutató szakmai munkájá-
nak elismeréseként 1965-
ben a „Szocialista Kultú-
ráért” kitüntetést, 1968-
ban pedig a „Munka Ér-
demrend” bronz fokozatát
érdemelte ki.

Kempfner Ilusban a
szolgálatkész, lelkiismeret-
es könyvtárost, a megértő
jó kollégát, a következetes
kommunista harcost gyá-
szoljuk. (U. K. K.)

A könyvtárosok országos találkozója Debrecenben

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének Hajdú-Bihar megyei csoportja rendezte meg az egyesület idei vándorgyűlését. Az október 3—5-én lebonyolított tanácskozáások napirendjén igen fontos, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének további munkáját érintő kérdések szerepeltek, ezért érthető a nagy érdeklődés, amely a könyvtárosok valamennyi rétege részéről a találkozó iránt megnyilvánult. Az ország minden részéből és a könyvtárügy legkülönbözőbb területeiről 240 könyvtáros érkezett, s ez azt jelenti, hogy a mostani, *IV. országos vándorgyűlés volt a legnépesebb* a hasonló találkozók közül.

A könyvtárosokat *Ördög László*, a városi tanács elnökhelyettese üdvözölte, s rövid ismertetésében is kerek beszámolót adott a város fejlődéséről, nem feledkezve meg „a közművelődés alapintézményeiről, a könyvtárakról” sem, amelyeknek minden típusa megtalálható a Tiszántúl fővárosában, a 36 000 diák városában. Örömmel jelentette be, hogy még ebben az ötvenes tervidőszakban új, az eddigi fiókkönyvtárakénál sokkal nagyobb alapterületű könyvtár épül a Doboz lakótelepen.

A tanácskozás középpontjában két előadás állt: *Takács Miklós*, az egyesület alelnöke, a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatója az MKE eddigi tevékenységével és továbbfejlesztésének kérdéseivel foglalkozott (előadását lapunk közli); *dr. Zsidai József*, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója pedig az egyesület alapszabályainak tervezett módosításáról szólt. A tervezetet a tagok előzetesen megkapták, így a vita is az érdemi kérdésekről folyt. A vitából világosan kitűnt a *megújulási szándék*, az a kívánság, hogy az egyesület vállaljon nagyobb részt a könyvtári életből, beleszólást a könyvtárügy lényeges kérdéseibe. A vitában felszólaló *Kondor Istvánné*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának vezetője kijelentette, hogy az egyesület nagyon fontos szerepet vállalhat a minisztérium döntéshozókészítő tevékenységében, s a minisztérium a jövőben még inkább igényt tart a tagság véleményének megismerésére. Megfelelő feladatok esetén céltámogatás formájában növelni fogja az egyesületnek nyújtott anyagi segítséget is. Az egyesület anyagi alapjainak fejlesztése állandóan visszatérő kérdése volt a vitának, amelyben 12 felszólaló fejtette ki

véleményét. Az anyagi alap megerősítésének egyik lehetőségét jelenti a szervezeti szabályzatnak az az új pontja is, amely bevezeti a *testületi tagság* fogalmát: a nagyobb könyvtárak testületi tagságuk révén az eddiginél hathatósabb támogatást nyújthatnak az egyesületnek, de — mint erre *Zsidai József* figyelmeztetett — ennél is fontosabb, hogy a testületitag-könyvtárak vezetői érdekeltebbé válnak az egyesület munkájában, jobban lehet majd számítani közreműködésükre az egyesületi életben is. A vitában felszólalók állást foglaltak egy új szerv, a *tanács* felállítására mellett. Ez a taggyűlések elnökeiből és a központi vezetőség tagjaiból alakulna, s közvetítő szerepet játszana a tagság és az elnökség között. Új vonása a szervezeti szabályzatnak az is, hogy a tisztségviselők megbízása a javaslat szerint három évre szól. Többen hangsúlyozták azt a működési alapelvet, hogy olyan formákat kell találni, amelyeknél az egyesület nem süllyed vitaklubká, de igazi vitaforummá, a *könyvtárosok közélet fontos színterévé* emelkedik.

A vándorgyűlés második napján *Székelly Sándor*, az egyesület titkára tájékoztatta a résztvevőket a budapesti IFLA- és a FID-tanácskozásokról, majd több előadás hangzott el (*dr. Resch Béláné*: Az olvasás szerepe a kutatómunka információszükségletének kielégítésében; *dr. Varsányi Livia*: Az olvasó, a könyv és a könyvtár a tömegkommunikáció rendszerében; *Németh Zsófia*: A Természettudományi Kar hallgatói a szegedi Egyetemi Könyvtárban; *Reis Lászlóné*: A műszaki (kutatóintézeti) dokumentalisták és könyvtárosok képzésének általános problémái; *Benkőné Bartha Ilona*: Olvasómozgalom a budapesti gyermekkönyvtárakban).

A tanácskozás harmadik napján az egyesület műszaki könyvtárosi szekciója külön összejövetelt tartott az Agrártudományi Egyetemen, ahol *Billédi Ferencné* a mezőgazdasági üzemi szakemberek szakmai információellátásának problémáiról, *Kövendi Dénes* pedig a szakkönyvtárosok tájékozási forrásairól tartott előadást, majd vita következett.

A debreceni könyvtárhálózatok munkatársainak igen szívélyes vendéglátása jegyében lezajlott vándorgyűlés tanácskozási színeit több könyvtárlátogatás, múzeumlátogatás, kirándulás és a *Kosuth Lajos Tudományegyetem* díszudvarában rendezett nyomdászati- és könyv-

történeti kiállítás megtekintése egészítette ki.

Az ilyen nagyszabású tanácskozások újból felvetik a „hogyan tovább” kérdését: a vándorgyűlések résztvevőinek száma évről-évre növekszik, s az egyesületi élet várható élénkülése következtében valószínűleg hamarosan monstre rendezvényé válik. Ezzel párhuzamosan a résztvevők köre is annyira változatos lesz, hogy félő: egy-egy előadás csak a hallgatóság töredékét érdekli majd. *Székelly Sándor* titkár a problémával kapcsolatban utalt is arra, hogy az effajta tanácskozások esetében gyakran fontosabbak a közös szakmai érdeklődésűek „folyosói szimpóziумai”, mint az, amit egy-egy idegen témájú előadás számukra

nyújtani tud. Szerencsére az idei vándorgyűlés fő témája az eddigi — a tatabányai, a miskolci és a szombathelyi — vándorgyűlésekéhez hasonlóan általános érdekű volt. A jövő — véleményünk szerint — két lehetőséget kínál a leghasznosabb tanácskozási módokra: a mindenkit érdeklő főtéma és a szervezeti kérdések megtárgyalását plenáris üléseken, és — az IFLA-konferenciákhoz hasonlóan — az azonos érdeklődésűek külön tanácskozásait a szekció-, illetve munkabizottsági ülések keretében. Egyelőre azonban még nehezen kimeríthető, közös érdekű témák is adódnak; hadd javasoljunk közülük egyet, amely az idei év fő gondolatára rímel: „A könyvtáros a változó világban”. Ennek a témának tudomásunk szerint már tisztas hazai előmunkálatai is vannak. (G. Gy.)

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenysége és feladatai

A társadalmunkban végbemenő mélyreható változások egyre gyorsuló ütemben gyarapítják a könyvtári dokumentumokra alapozott információs szükségleteket. Ezeknek a szükségleteknek színvonalas és hatékony kielégítésére csak olyan könyvtári hálózatok és könyvtárak vállalkozhatnak, amelyek korszerű működési feltételekkel rendelkeznek, és amelyeknek munkatársaiban és vezetőiben megvan a hajlandóság és a felelősség, hogy részt vállaljanak a szocialista könyvtárpolitika alakításában.

Ezeknek a felelős, szakmailag jól tájékozott, politikailag felkészült, hivatásukat szerető könyvtárosoknak a körét bővíteni, erőiket összefogni, közös érdekeiket képviselni, állásfoglalásaikat és eredményeiket a nemzetközi könyvtári élet nagy folyamába bekapcsolni — bármennyire is állami érdek, nem lehet kizárólag állami feladatnak tekinteni. Olyan átfogó, demokratikus társadalmi szervezetre van szükség, amely a magyar könyvtárügyben meghatározó szerepre, tekintélyre éppen a fenti feladatok vállalásában és teljesítésében felmutatott eredményes tevékenysége révén tehet szert.

Mindebből elsősorban az következik, hogy napjainkban nagyobb szükség van a könyvtárosok alkotó közösségeinek megszervezésére, az élénk egyesületi élet megteremtésére, mint eddig bármikor.

A fentiek önmagukban is elég alapot adnak arra, hogy az MKE eddigi tevékenységét és a továbbfejlesztés feladatait minél szélesebb körben megvitassuk, de indokolja a téma megtárgyalását és a vélemények kicserélését néhány egyéb ok is:

- az alapszabály megalkotásától és az egyesület nyilvántartásba vételétől számítva több mint 6 esztendő telt el. Ez idő alatt a fejlődés természetes következményeként mind a könyvtárügyben, mind az egyesület belső életében nem kevés változás történt, amelyek figyelmen kívül hagyása a továbbiakban káros lehet;
- a jelenlegi elnökségnek az év végén lejár a megbízatása. Az új elnökséget választó közgyűlésnek lenne nagyon hasznos, ha az egyesület létkérdéseiben minél több építő javaslat állna rendelkezésére;
- ma is időszerű még a III. országos könyvtárügyi konferencia ajánlása, miszerint: „Meg kell vizsgálni, hogy az MKE miként vállalhat nagyobb részt a szakmai feladatok megoldásában, miként segítheti elő tagjainak sokoldalú tájékozódását és fejlődését”;
- de indokolja a kérdés napirendre tűzését a tagság és a vezetőség körében tapasztalható várakozás, megújulásra való törekvés — bizonyos fokú elégedetlenség is —, amely az egyesület működésével kapcsolatban megnyilvánul. (L.: Papp István javaslatokban gazdag cikkét a Könyvtáros 1971. októberi számában, továbbá az utóbbi év elnökségi üléseinek anyagát, az alapszabály-módosítási törekvéseket stb.)

Mindezzért célszerű most megkísérlni az egyesület és a tagok jelen helyzetének felmérését, értékelni szervezetünk életét, amely — úgy tűnik — fennállásának kor-szakváltást követelő időszakához érkezett.

Az egyesületi élet számai

Érdemes megvizsgálni, milyen arányú a könyvtárosok képviselete az egyesületben.

Az 1972. évi taglétszám megoszlása:

A tagok száma	1459, ebből	Budapesten	777
		vidéken	682
Közművelődési könyvtáros	761, ebből	Budapesten	224
		vidéken	537
Tudományos és szakkönyvtáros	698, ebből	Budapesten	553
		vidéken	145
A műszaki szekció taglétszáma	173, ebből	Budapesten	142
		vidéken	31
A zenei szekció taglétszáma	73, ebből	Budapesten	36
		vidéken	37

Az 1970. évi adatok szerint Magyarországon összesen 4028 főfoglalkozású könyvtáros volt, akik közül 1907 a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárakban, 2037 a tudományos és szakkönyvtárakban, 84 pedig egyéb — elsősorban iskolai — könyvtárakban dolgozott. A számok összevetéséből kiderül, hogy a könyvtárosoknak 36,2%-a tagja az egyesületnek, ezen belül a nagyobb arányt a közművelődési könyvtárosok képviselik — 40%-uk egyesületi tag —, míg a tudományos- és szakkönyvtárakban dolgozóknak 34,3%-át tartja számon az egyesület.

Igen hatásosan szemlélteti az egyesület iránt mutatkozó érdeklődést a taglétszám egyenletes növekedése. Bár tagtoborzó kampányra egyetlen esetben sem került sor, a tagok száma évről évre visszaesés nélkül emelkedett. 1965-ben 604, 1968-ban 1102, 1971-ben 1326 volt a taglétszám.

A jelenlegi szervezeti keretek között nem mutat ilyen kedvező képet a tagság megoszlása területenként és intézményenként. Az egyesület országos jellege, a kis létszámú könyvtárak nagy száma, a könyvtárügy szakmai differenciálódása következtében a tagság megoszlására a szétszórtság, az aránytalanság jellemző. Húsznál több tagot csak a következő helyeken tartanak nyilván:

<i>Vidéken:</i>		<i>Budapesten:</i>	
Békés megye	44	Egyetemi Könyvtár	26
Borsod megye	54	FSzEK	40
Fejér megye	42	KGM és hálózata	20
Győr-Sopron megye	45	Műgyetemi Könyvtár	38
Hajdú-Bihar megye	147	OSzK	83
Komárom megye	56	Összekötő nélkül	223
Pest megye	32	Nyugdíjas	42
Somogy megye	48		
Vas megye	53		
Zala megye	28		

Az érvényben levő alapszabály szerint viszont helyi csoport (megyékben vagy intézményekben) csak ott szervezhető, ahol a tagok száma eléri a 20 főt. A tagság jelentős része tehát nem tartozik közvetlenül az egyesület valamely szervezetéhez, hanem csak úgy „általában tag”. Ilyen helyzetben vannak mindazok, akik nem a felsorolt megyékben vagy Budapesten — de nem nagy könyvtárban — dolgoznak. Ezeknek a tagoknak a kapcsolata az egyesülettel formális, az esetleges „közeli” rendezvényeken történő részvételen kívül csak a tagdíjfizetésre korlátozódik. Az új alapszabálynak olyan szervezeti formák kialakítását kell előírnia, amelyek között valamennyi tag számára lehetőség nyílik aktív tevékenység kifejtésére és az egyesületi életbe való közvetlen bekapcsolódásra. Ez alapkérdés, hisz a szervezet mindennapos munkája, gyakorlati tevékenysége a helyi csoportok és a szekciók tartalmas, és minél több tagra ható működésében testesül meg.

A taglétszám alakulásának vizsgálatakor szembevetendő és elgondolkoztató az a tény, hogy nem kevés azoknak a könyvtárosoknak a száma, akik csak pillanatnyi fel-

buzdulásukban csatlakoztak hozzánk, és azóta nemcsak törekvéseink támogatásától állanak távol, hanem idetartozásuk minden jelét nélkülözzük. (1971-ben 180 tagot kellett törölni tagdíjfizetési hátralék miatt.)

Tevékenységi formák

Az elmúlt évek tevékenységének központjában a tagság szakmai tájékozottságának emelése állt. Ezt a célt szolgálták a szervezett előadások, ankétok és tanulmányi látogatások is. 1965 és 1971 között az egyesület 86 előadást rendezett, az összes hallgatók száma meghaladta a 3000 főt. A látogatottsági átlag előadásonként 35 volt. A belföldi tanulmányutak és tanulmányi látogatások száma — a vándorgyűlések nélkül — 28 volt; ezeken a sok ismeretet nyújtó szakmai rendezvényeken 525 könyvtáros vett részt.

A szakmai tevékenység évenkénti áttekintéséből egyértelműen kiderül, hogy a megalakulás óta a fejlődés egyenletes. 1965-ben 6 előadást szervezett az egyesület, 1971-ben 24-et. Az utóbbi években a vidéki szervezetek és a szekciók által rendezett előadások száma került többségbe. Külön részletes elemzést érdemel az egyesület két — a műszaki és a zenei — szekciójának igen élénk és tartalmas tevékenysége. Létük és munkájuk azt bizonyítja, hogy az egyazon érdeklődésű és azonos munkakörben dolgozó kollégák szakmai összefogása az egyesületen belül mozgalmasabbá és eredményesebbé teheti a szervezet életét.

Egyértelműen sikeresnek és a továbbiakban is szükségesnek tartja a tagság a vándorgyűlések megszervezését. Az először 1969-ben Tatabányán tartott, évenkénti találkozóknak lassan már hagyományai vannak, és vonzerejük nemcsak abban áll, hogy időszerű szakmai problémák megvitatásához nyújtanak fórumot, hogy nyilvánosságot teremtenek különböző, egyéni kutatásokra alapozott előadások megtartására, hanem abban is, hogy lehetőséget kínálnak a könyvtári tapasztalatok kicserélésére, egy-egy város vagy megye könyvtári kultúrájának, művelődési helyzetének megismerésére.

Igen dicséretes szerepet tölt be a tagság összefogásában a havonként megjelenő, pár oldalas Tájékoztató. Példásan pontos és rendszeres megjelenésén kívül elismerésre méltó az is, hogy nemcsak az egyesületi élet eseményeiről, a külföldi kapcsolatok alakulásáról tudósít és tájékoztat, hanem hatásosan, érdeklődést felkeltően mozgósít a rendezvényeken való részvételre. Hasznosnak ítéli a könyvtárosi közvélemény a Tájékoztató „Állást keres — állást kínál” rovatát is.

Kétségtelenül fejlődésről tanúskodik az egyesület nemzetközi kapcsolatainak alakulása is. Fennállása óta — a torontói kongresszus kivételével — valamennyi IFLA-közpülésen résztvettek az egyesület képviselőiben a magyar könyvtárosok. A részvétel pusztán tényénél többet mond, hogy a többnyire 8—15 főből álló magyar küldöttség tagjai eredményesen kapcsolódtak be a szekciókban és a bizottságokban folyó munkába, közülük nem egyben vezető szerepet töltenek be. Az általuk kifejtett munka elismerését jelenti az is, hogy az 1972. évi IFLA-kongresszus megrendezésének jogát Budapest kapta meg. Egyébként az IFLA történetében ez volt a legnagyobb szabású rendezvény, a résztvevők száma csaknem elérte az ezer főt, és a rendezés színvonala, a magyar könyvtárosok szereplése, a meglátogatott könyvtárak munkája egyaránt kivívta a külföldi könyvtárosok egybehangozó elismerését.

Hogyan tovább?

A tagság szakmai tájékozottságának emelése, szakmai fejlődésének elősegítése, a könyvtárügyünk előtt álló feladatokra való felkészítése, a nemzetközi kapcsolatok ápolása és fejlesztése továbbra is legfontosabb feladata marad az egyesületnek. De a jövőbeni tevékenységgel szemben a tagság számos további követelményt is támaszt.

Ezek közül kettő általános és a legkevésbé vitatható:

1. az egyesület erőteljesebben szólhasson bele a magyar könyvtárpolitika alakításába,
2. a könyvtárosi érdekeket hathatósabban képviselje.

Mindkét célkitűzés szerepel a módosított alapszabály tervezetében.

Következetes teljesítésük azonban nem csupán elhatározás kérdése. Az új célkitűzések eredményes megvalósításának, az egyesületi tevékenység megújulásának számos feltétele van.

Ezek közül legfontosabbnak tartjuk az egyesület és a főhatóság közötti viszony alakulását. Kedvező, hogy a Művelődésügyi Minisztérium ismeri az egyesületben rejlő erőforrásokat és szükségesnek tartja, hogy az egyesület résztvegyen az országos érvényű könyvtárpolitikai döntések előkészítésében. Ha ez a felismerés a gyakorlatban az eddigieknél következetesebben és tudatosabban érvényesül, annak hasznát nemcsak a minisztérium és az egyesület látja, hanem elsősorban a magyar könyvtárügy. Persze ez az éremnek csak egyik oldala. A tagságnak és az új elnökségnek ki

kell alakítania azt a felelős magatartást és munkastílust, amely lehetővé teszi, hogy az annyira áhított „beleszólás” valóban széles könyvtárosi közvéleményre támaszkodjék, folyamatos és rendszeres legyen. Ugyanis volt már arra példa, hogy a lényeges kérdés főhatóság által kezdeményezett megvitatása a tagság közönye és érdeklődésének hiánya miatt elmaradt.

Ide tartozik az egyesület önállóságának kérdése is. Azokat a döntéseket és állásfoglalásokat, amelyeket az alapszabály szellemében saját keretein belüli érvennyel az egyesület kialakít, mindenkinek tiszteletben kell tartania, mert nélkülük nehezen kezelhető el az egyesület tekintélye és a tagok érdekeinek hatékony képviselése.

Meg kell azt is vizsgálni, hogy miképpen kaphatna további lehetőséget az egyesület arra, hogy közvetlenül és szervezeten résztvehessen a különböző könyvtárügyi fórumok, lapszerkesztőségek és szakszervezeti vezető szervek munkájában.

Szervezeti előbbre lépés

Az új feladatok vállalásának és a kívánatos megújulásnak további feltétele, hogy az egyesület szervezete életképesebb legyen. Ezt célozzák az alapszabály módosítására vonatkozó törekvések is. A közgyűlés elé kerülő tervezet ezért javasol változtatásokat az egyesület vezető szerveinek megválasztására és működésére, a tagság közvetlen összefogásában illetékes területi csoportok és szekciók szervezeti rendjére vonatkozóan, és ezt szolgálná hatásosan a testületi tagság bevezetése is. A módosított alapszabály persze továbbra is csak kereteket ad, az életképes működés megvalósítása nagyrészt a tagokon, a területi csoportokon múlik. E tekintetben a területi csoport feladata az, hogy a szervezeti egység tartózással elősegítse a különböző hálózatokban és településeken dolgozó könyvtárosok között a személyes kapcsolatok kialakulását, hogy az egységes megyei, területi könyvtárpolitikai gyakorlat megvalósítása érdekében segítse az egymást jobban ismerő szakmai közösség formálódását, és erejéhez mérten résztvegyen a legújabb szakmai ismeretek elterjesztésében, a fejlődéssel járó újabb és újabb könyvtárpolitikai elképzelések megismertetésében. Mivel a szakmai továbbképzést a megyék könyvtárhálózati központjai ugyancsak feladatuknak tekintik és általában éves munkatervek szerint tanfolyamok vagy előadássorozatok keretében igyekeznek azt végezni, a szakmai képzettség emelésére irányuló tervekben olyan témáknak kell elsőbbséget biztosítani, amelyek nemcsak egy hálózat munkatársait érdeklik, hanem átfogóbbak és nagyobb közösségek érdeklődésére is számot tarthatnak. E program csak látszólag szerény, valóraváltása elsősorban lelkes és mozgékony helyi vezetést igényel. Meg kell keresni azokat a fiatal kollégákat, akiket vonz az egyesület keretében folyó munka, akik szakmailag felkészültek, jó szervezők és még *nem igazgatók*. Hiszem, hogy ilyen könyvtárosokat minden megyében lehet találni.

Az anyagi alapok növelése, publikációs lehetőségek

Végül vannak a továbblépésnek anyagi feltételei is. Többféle mód is kínálkozik a szükséges pénzügyi eszközök megteremtésére. A jelenlegi állami támogatás (évi 15 000 Ft) mértékét az MM még a 60-as évek közepén állapította meg. Ez az összeg ma már — enyhén szólva — nagyon kevés. Ismerve a Művelődésügyi Minisztérium álláspontját az egyesület szükségességéről, bizonyosra vehető, hogy annak is megtalálja a módját, miként lehetne ennek az összegnek a többszörösét az egyesület rendelkezésére bocsátani.

A tagság körében felmerült a tagdíjak emelésének lehetősége. Az új elnökségnek érdemes lenne ezt is alaposan megvizsgálnia és széles körű tájékozódás után döntenie.

A legtöbbet talán a testületi tagság bevezetésével együttjáró intézményi támogatástól várhatunk. Meggyőződésem, hogy azok a könyvtárak, amelyek az egyesület célkitűzéseivel egyetértve és az egyesület vizontszolgálataira számítva képviseltetik magukat a szervezetben, nem vállalnak megrokkantó terheket, ha több százézes vagy több milliós költségvetésükből évi 500—1000 Ft körüli összegben tagdíjat fizetnek.

Az anyagi feltételek megteremtésével függ össze leginkább egy régi óhajunknak a teljesítése is. Jogos kívánság, hogy az egyesületnek legyen publikációs lehetősége, legyenek kiadványai. Nem tartom megvalósíthatónak, hogy e cél érdekében önálló folyóiratot adjon közre az egyesület, de azt sem, hogy már meglévő folyóiratot vegyen át. Ez utóbbinak értelmét sem látom, mert a szöbáhozható folyóiratok egyrészt megfelelő helyen vannak, másrészt már kialakult profiljuk van, a jövőjüket is meghatározó hagyományokkal rendelkeznek és a közreadók nevének megváltoztatása csak formalitás lenne. Javaslom viszont, hogy az egyesület adjon ki akár egy, akár két-évenként *évkönyvet*. Az évkönyvben lehetne publikálni a tagság könyvtártudományi

kutatásai közül a legszínvonalasabb dolgozatokat, az egyesületi tevékenységről szóló beszámolókat, az elnökség jelentéseit, tagnévsort stb. Idegennyelvű összefoglalókkal ellátva az évkönyv arra is alkalmas lenne, hogy a külföldi könyvtárosok között szélesebb körben tudósítson az egyesület életéről. Az évkönyv kötetait az egyesületi tagok ingyen kapnák meg.

Tennivaló van tehát bőven. Valóráváltásukhoz, az egyesületi élet továbbfejlesztéséhez azt a tudatot kell erősíteni, hogy a könyvtárosokat egybefoglaló egyesület nemcsak azért született meg, hogy a Nemzetközi Könyvtáros Szövetség taglistáján a Magyar Könyvtárosok Egyesülete is szerepeljen, vagy hogy a külföldi kongresszusokon képviseltetni tudjuk magunkat, hanem főként és elsősorban azért, hogy valamennyi tagjának segítségével tervszerűen küzdjön a magyar könyvtárugy jövőjéért.

Takács Miklós

a könyvtárak életéből

Szünidei gyermekfoglalkoztatás egy községi könyvtárban

A gyermekek szünidei foglalkoztatása, nyári programjuk összeállítása szülőknek, pedagógusoknak és könyvtárosoknak egyaránt sok gondot okoz, különösen a kisebb községekben, ahol a gyermekeknek nagyon kevés lehetőség kínálkozik változatos időtöltésre. Igaz, munkájuk bőven akad a ház körül, esetleg még a tsz-ben is segítenek szüleiknek, de még így is sok szabad idejük marad, melynek hasznos eltöltésében feltétlenül segítségükre kell lennünk. A könyvtárban ilyenkor sok gyermek mindennap megjelenik, még akkor is, ha nem kölcsönöz könyvet.

Ez adta számomra az ötletet, hogy olyan nyári foglalkozást kell szervezni a gyermekeknek, ami leköti őket. Foglalkozásuk témájaként augusztus 20-át választottam. Felszólítottam a felső tagozatos olvasókat augusztus 20-ával kapcsolatos emlékek gyűjtésére. Ezután a jelentkezőkből csoportokat alakítottunk és megbeszéltük a feladatokat: a nyár folyamán olyan tárgyi emlékeket, régi plakátokat, újságcikkeket, irodalmi alkotásokat, ünneplési szokásokkal kapcsolatos elbeszéléseket gyűjtenek, amelyek István királlyal, az új kenyérrrel, valamint alkotmányunkkal kapcsolatosak. Felhívtam a figyelmüket arra is, hogy a könyvtárban lexikonok, kézikönyvek találhatóak, amelyek segítségükre lehetnek a munkában.

A gyermekek a nyár folyamán nagy lelkesedéssel keresték és jegyzetelték az ünneppel kapcsolatos anyagot, gyűjtötték a tárgyi emlékeket és feljegyezték az öregektől hallott történeteket.

Mezőgazdasági településről lévén szó, természetesen, hogy a legtöbb és legérdekesebb anyagot az új kenyérrrel kapcsol-

latban hozták. Különösen értékesek voltak az idős emberek elbeszélései alapján készített feljegyzések, amelyek régi ünneplési szokásokat elevenítettek fel. (Augusztus 20. az öregek szerint „nép-ünnepe” volt, zenés ébresztővel, közös aratási ebéddel, „aratóbál”-lal.) Régi aratási munkaeszközök is előkerültek. De nem feledkeztek meg a gyermekek a kenyérsütés régi eszközeiről és az augusztus 20-i bálókban elmaradhatatlan búzakoszorúról sem. Remélem, hogy ez a nyári gyűjtőmunka további népi szokások, hagyományok feltárására ösztönzi őket, és ennek a nyári programnak ez lesz az egyik legmaradandóbb eredménye.

Az István királyról szóló anyag szegényesebb volt. Itt inkább irodalmi művekre és a lexikonokban található jellemzésekre szorítkoztak. Az államalapítással és a nagy államalapítóval foglalkozó könyvekről címbibliográfiát állítottak össze.

Az alkotmány születéséről gyűjtött cikkek, könyvek segítségével összehasonlították a régi alkotmányt az új, módosítottal, s gyűjtőmunkájukat ez tette színessé.

A csoportok munkáját a község vezetőiből, pedagógusokból és a megyei könyvtár munkatársából alakult zsüri értékelte. Az összegyűjtött tárgyakból, könyvekből kiállítást rendeztünk, az irodalmi alkotások felhasználásával pedig rögtönzött műsort mutattak be a gyermekek. A legtöbb anyagot gyűjtő csoportot a megyei könyvtár nyíregyházi kiállításra vitte el. Az egyénileg legjobb eredményt elért tanulókat mi részesítettük könyvjutalommal.

Tolnai Istvánné
községi könyvtáros, Buj (Szabolcs-Szatmár m.)

A főiskolai könyvtárak helyzete és fejlesztési igénye

A könyvnek, a könyvtárnak, mint az ismeretek tárházának használata szinte kiesett a főiskolai munka köznapjaiból, a könyv, a könyvtár s a rendszeres használatukra való nevelés manapság még tizedrangú ügy a főiskolák pedagógiai gyakorlatában. Ennek káros következményeit — eltekintve most az intézményi könyvtárak mostoha helyzetétől — a jövő társadalma is viseli. Nem akarom eltúlozni a téma fontosságát, de meggyőződéssel vallom, hogy korszerű könyvtárak nélkül nincs teljes értékű főiskola, lehetetlen sokoldalúan képzett, fejlett és fejlődni tudó generációt felnevelni. Ezért tartozik a magyar könyvtárügy legsürgősebb feladatai közé a főiskolai könyvtárak helyzetének rendezése.

A főiskolai könyvtárak helye a könyvtári rendszerben

A főiskolák megítélése körüli bizonytalanság (az tudniillik, hogy a főiskola a középszintű képzés tulajdonképpeni meghosszabbítása-e, vagy a felsőfokú szakemberek képzésének egyik bázisa), éreztette hatását az intézmények könyvtáraival kapcsolatban is. A dilemma szerencsére megoldódott. A főiskolákat ma már egyértelműen a *felsőfokú szakemberképzés bázisának* tekintik. A fejlődés irányzata, amely az egyetemeket a tudományos kutatás és a felsőszintű továbbképzés műhelyeinek tekinti, a főiskolák szerepét a gyakorlati irányító munkát ellátók képzésében jelölte meg.

A főiskolai könyvtárak ennek megfelelően a szakirodalmi ellátás helyi, esetenként regionális vagy országos bázisává válnak. A tudományági profil mellett gyűjtik az általános tájékozódáshoz szükséges irodalmat, továbbá — előbbi minőségükben — nyilvános könyvtári funkciót is betöltönek.

Illeszkedésük a közművelődési, a tudományos és szakkönyvtári, még inkább az egyetemi könyvtári hálózathoz természetes jelenség, és gazdaságossági szempontból is kimondottan előnyös.

Rossz működési feltételek

Hazánkban 1971-ben 44 főiskolai jellegű intézmény volt. Minősítésük, szakmai profiljuk kialakítása napjainkban folyik. Tudomásunk szerint valamennyi rendelkezik könyvtárral. Csak hogy ezek állapota, helyzete (ellátottságuk, működési mutatóik stb.) igen eltérő képet mutat. A főként technikumokból előléptetett főiskolák (felsőfokú technikumok) zöme eleve szűkös „iskolai” könyvtárral rendelkezik, amelyet súlyos szakmai és hálózati gondok nyomasztanak. Új szerepükben való „indításuk” a még oly jó szándék mellett is nagy nehézségekbe ütközik.

A könyvtárak közül 17 a pedagógusképző, 8 a mezőgazdasági, 19 a műszaki, illetve a közgazdasági (kereskedelmi) jellegű főiskolákhoz tartozik. Az elsőnek említettek kivételével szinte valamennyien a fenti problémákkal küszködnek, különösen a műszaki, közgazdasági (kereskedelmi) főiskolák könyvtárai. Helyhiányuk szinte katasztrofális. Még a viszonylag legjobban ellátott pedagógusképző intézmények közül is kiemelkedő esztergomi tanítóképző könyvtára csupán a hallgatók 20%-át tudja olvasóhelyhez juttatni. Vajon milyen lenne az arány, ha az oktatók, esetleges külső használók egyébként természetes igényeit is figyelembe vennénk? És ez a kivételek-kivétele! A többi főiskolai könyvtárnál még sokszorta rosszabb a helyzet. Van olyan könyvtár, ahol jórészel az érdeklődőt sem képesek leültetni.

Legalább ilyen nagy gond a könyvtárak krónikus személyzeti ellátatlansága. Igen gyakori az 1—2, többnyire középfokú könyvtárossal működtetett könyvtár. Ilyen tekintetben is a pedagógusképző intézmények állanak jobban. Ennek ellenére a Művelődésügyi Minisztérium pedagógusképző osztálya által kiadott, „A pedagógusképző intézmények könyvtárainak évtéves fejlesztési irányelvei” (Bp. 1969.) c. dokumentum szükségesnek tartja leszögezni: „A könyvtári szolgáltatások megfelelő mértékéhez és színvonalához a személyi feltételeket is biztosítani kell. Az óvónő- és tanítóképzőkben 2—3, a tanárképzőkben *Legalább 6—8 könyvtárosra van szükség.* (Kiemelés tőlük!) Számukat nem elsősorban az állomány nagysága, hanem a hallgatók száma és a könyvtár tevékenységi köre, e tevékenység intenzitása határozza meg.” A tárgyilagosság kedvéért hozzátésem, hogy a legnagyobb létszámú intézmény, a pécsi tanárképző főiskola könyvtára már most 10 főnyi személyzettel dolgozik, ámde a létszámába tartozók fele szakképzetlen, negyedük pedig részfoglalkozású (1970. év végi adat). A hallgató—könyvtáros arány sem utal kedvezőbb helyzetre:

csak minden 260 növendékre „jut” 1 (fő- vagy részfoglalkozású) könyvtáros. A nyolc mezőgazdasági főiskolai könyvtárnak összesen 11 (!) könyvtárosa van, közülük három-három egyetemi, illetve középfokú végzettségű, kettő pedig szakképzés nélküli. A műszaki stb. könyvtárak átlagosan 3 főnyi személyzettel dolgoznak.

Sajnos, nem csekélyebbek az anyagi gondok sem. A könyvbeszerzésre fordított összegek között túl nagy az eltérés. Például két helyen 20 000 Ft körüli összeg áll rendelkezésre, ebből pedig igen kevés könyv vásárolható. Kivételnek számítanak a 80—100 000 Ft-os beszerzési összegek és különösen a pedagógiai könyvtárak, főként a tanárképző főiskolák 120—230 ezer forintos gyarapítási keretei.

Meg kell említenünk a fenntartói felügyeletet gyakorló személyek és a könyvtárosok, — illetve a könyvtár — kapcsolatának esetlegességét is. A pedagógusképző intézmények és néhány más főiskola kivételével a felügyelet nem az igazgatóhoz vagy helyetteséhez, hanem a gazdasági vezetéshez vagy a tanulmányi osztályhoz tartozik. Nem csodálható hát, ha a könyvtárak többségének nincs pontosan meghatározott gyűjtőköre, szolgáltatásainak mélysége és szélessége teljesen véletlenszerű, legfeljebb a pillanatnyi igényekhez igazodik stb., stb. Úgy vélem, az eddigiekből is kiderül: gyökeres változás szükséges a főiskolai könyvtárügyben! Ha a főiskolák elsődrendű feladata a hasznos és felkészült szakemberek képzése, akkor feladata a megfelelő könyvtár, éspedig minden dokumentumfajta gyűjtő és szolgáltató „eszközközpont” megteremtése is.

Kézenfekvő viszont, hogy ehhez a korszerű eszközközpontozáshoz a főiskola profiljának és nagyságának, valamint az adott hely könyvtári „környezetének” megfelelő modelleket kell kiépíteni. Más szóval: fel kell készülni a fejlesztés lehetőségére, a közművelődési könyvtárakéhoz hasonló távlati követelményrendszer kidolgozására és alkalmazására.

Elképzések a modellről

A következőkben vázlatosan szeretném ismertetni az *általános modellre* vonatkozó elképzeléseinket. Azt a keretet, amely lehetőséget adhat a fejlesztési normák továbbgondolására. Az eddigiekben leírt jelenségek, a főiskolák profiljának és feladatainak differenciáltsága miatt ma még korainak tűnik a konkrét modellek ki-munkálása; még szükséges az érintett helyek (főiskolák, könyvtárak és a meglévő hálózatok stb.) szakembereinek bevonása, a tapasztalati anyag összegyűjtése is.

Eppen ezért javaslatainkat rugalmasan, a változatok lehetőségét is figyelembe véve alakítottuk ki; az intézmény nagyságát, kulturális környezetét és várható vonzókörét természetesen szintén tekintetbe vettük. Abból a megfontolásból indultunk ki, hogy a könyvtárra mind a tanszemélyzetnek; mind pedig valamennyi hallgató-nak szüksége van, még akkor is, ha más könyvtárak is rendelkezésükre állnak.

Elhelyezés, berendezés

Alapkövetelmény, hogy a könyvtár épülete (épületrésze) könnyen hozzáférhető helyen, a főiskola forgalmi csomópontjában legyen. Ügyelni kell a zajtól, rázkódtatástól, füsttől mentes körülmények, valamint a természetes és mesterséges világítás biztosítására. A gazdaságos bővítés lehetőségével jó előre kell számolni. Itt az alábbi tényezőkre kell figyelni:

- a hallgatók, az oktatók, az egyéb személyzet (esetleg külső használók) számának növekedése;
- az oktatás és a tanulás módszereiben bekövetkezett változások (pl. az oktatógépek használata, több idő az önálló kutatómunkára stb.);
- a profil módosítása;
- az állomány (folyamatos és rendkívüli) növekedése. *Központi könyvtár* létesítése mindenképpen szükséges, mert csak ennek révén válik lehetővé az egységes irányítás, a gazdaságos működés.

Az üzemeltetéshez szükséges technikai apparátusról (telex, telefon stb.) szintén idejében gondoskodni kell. Akár új építkezés, akár átalakítás esetében elengedhetetlen a könyvtárépítési szakemberek tanácsainak kikérése, segítségének igénybe vétele (l. a KMK könyvtárépítési szaktanácsadó szolgálatát).

A könyvtár területének kulcsfontosságú helye a referenz-szolgálat, valamint a kölcsönzés és a kurrens folyóiratok tere. Ezeken kívül a következő térigényekkel kell még számolni: szolgálati helyek, a könyvraktárak, a történeti gyűjtemények helyiségei, az osztályok (csoportok) szobái, szemináriumi vagy konzultációs terem, a szakemberek, kutatók fülkéi (audiovizuális, gépelési stb. fülkék), munkaszobák, a speciális szolgáltatások (reprográfia, állományvédelem stb.) helyiségei.

A szakirodalom szerint (természetesen az egyéb ellátottsági tényezőktől is füg-gően) az intézmény 5—10 hallgatójára egy-egy ülőhelyet kell számítani, továbbá he-

lyet kell biztosítani a személyzet, a kutatók, a továbbképzésben résztvevők, valamint az esetleges külső használók legalább 5—10%-ának.

Szabadpolcos tárolás esetén 1000 kötet könyv elhelyezésére 8—9 m²-t, a raktári tárolás esetében pedig 1000 kötet könyvre 4—4,5 m²-t említ a szakirodalom. Bekötött folyóiratoknál ugyanezen értékeket 70%-kal, bekötetleneknél 100%-kal szükséges növelni. Az átlagostól elütő (nagyobb, haránt alakú) könyvek, valamint a nem könyvtípusú dokumentumok helyigényére külön figyelmet kell fordítani.

Az állomány tervezése

Az állomány kialakításának, gyarapításának irányvonalát a könyvtár vezetője, munkatársai, valamint a könyvtári tanács határozza meg.

Az általános szempontok a következők:

— a kezdő állományt olyan anyagi befektetéssel kell megvásárolni, hogy a legmagasabb követelményeknek is megfeleljen;

— a rendszeres évi beszerzést úgy kell irányítani, hogy az minden általános igényt ki tudjon elégíteni.

Mindehhez a könyvtárnak szüksége van:

— bibliográfiai eszközökre; referenz állományra; „alapvető” könyvekre, amelyek száma és választéka az intézményi munka területétől, szintjétől, az oktatók és a hallgatók számától függ; a külföldi szakirodalom beszerzésére; kutatási anyagok (kéziratok, szemlék, jelentések stb.), speciális kiadványok (pl. normák, szabványok, katalógusok stb.) gyűjtésére; általános ismeretterjesztő és szépirodalmi kiadványokra; periodikumokra; hanglemezekre, hangszalagokra, illusztrációkra, diákra stb.

Olvasószolgálat

Elsőrendű fontosságú, hogy az oktatási időszakban a könyvtár heti 60—66 órán keresztül a hallgatóság és a tanszemélyzet rendelkezésére álljon. Sokrétűen és változatos formában kell kielégítenie a használók igényeit (referenz és kölcsönző munka, könyvtárhasználati tanácsadás és tanfolyam, együttműködés más intézményekkel, indexelő és referáló szolgáltatások stb.).

A mindenkor létszám a könyvtári munka súlyától, tágabb értelemben a főiskola oktatási megterhelésétől függ. Abszolút számokat pillanatnyilag nem tudunk (és nem is volna érdemes) adni. A szakképzett és a nem szakképzett személyzet célszerű aránya 60 : 40%.

A főiskolai könyvtárvezető személyének kiválasztása rendkívül igényes feladat. A munkakör betöltéséhez elengedhetetlen az egyetemi diploma, a tapasztalat, valamint a pedagógiai jártasság. Előnyös, ha a könyvtárvezető a főiskola profiljához tartozó tudományág(ak)ban bizonyos képzettséggel rendelkezik.

A szakképzett könyvtári személyzet olyan (felső- vagy középfokú) diplomásokból álljon, akik képesek kielégíteni a használók olvasószolgálati igényeit és — tájékoztatási szempontból — egyenrangú partnerei a tanszemélyzetnek.

A nem szakképzett könyvtári személyzet a rutinmunkát végezze. Gondoskodni kell a könyvtári személyzet rendszeres szakmai továbbképzéséről is.

Fenntartás, felügyelet

Mivel a könyvtári szolgáltatás közvetlenül az oktatást segíti, fontos, hogy a könyvtárvezető legalább tanácskozási joggal tagja legyen a főiskola irányító testületének, közvetlen felelősséggel pedig az igazgatónak vagy helyettesének tartozzék.

A legnehezebb kérdés a *költségvetés*. Mindenekelőtt a szükséges állomány körének és számának megfelelően változik, valamint igazodik a fejlődéshez is. A szakirodalom angol példákra hagyatkozik, ahol is a teljes főiskolai költségvetés (kivéve a bérjellegű kiadásokat) 2—3%-át a könyvek és könyvtári felszerelések vásárlására fordítják. Talán érdemes lenne ezt az arányt a magyar viszonyokra is figyelembe venni.

A hálózati munka feladatkörébe a tanszéki könyvtárak és a központi könyvtár kapcsolatrendszerének kialakítása tartozik, valamint a profil szerinti hálózat megszervezése és együttműködése (különösképpen a műszaki főiskoláknál, amelyeknél nincs hálózati rendszer), továbbá a területi szolgáltatások és kapcsolatok kiépítése stb.

A felsorolt kérdésekről elsősorban az adott könyvtári gyakorlat, illetve az érintettekkel való véleménycsere alapján lehet és kell dönteni. Kívánatos ennek mielőbbi megvalósítása.

Csoboth Attila

Könyvtáratavás Nyíregyházán

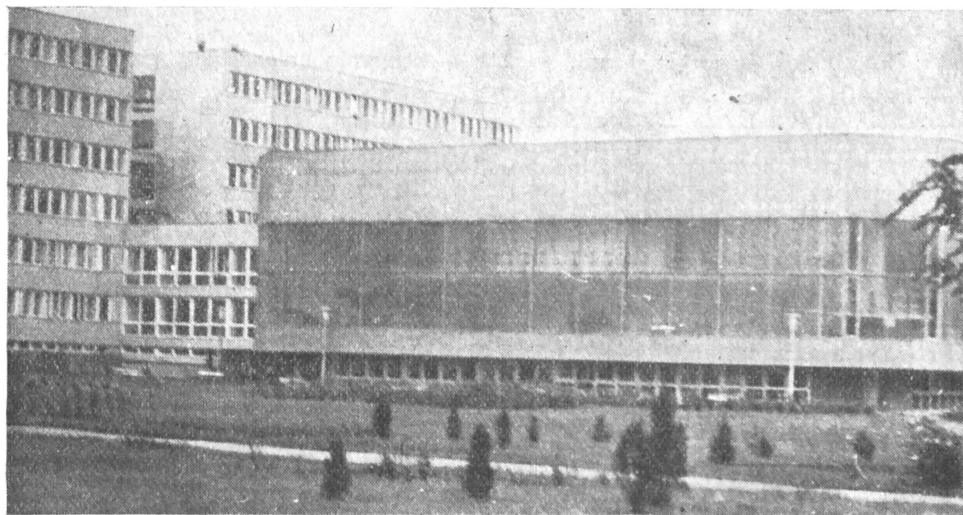
Szeptember 8-án *Gosztonyi János* miniszterhelyettes felavató beszédével átadta rendeltetésének a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola könyvtárát. Az új létesítménynek nemcsak az a jelentősége, hogy ma ez Szabolcs-Szatmár legnagyobb alapterületű könyvtára, s később — az új megyei könyvtár megépítése után — is bizonyos szakágakban a megye és a tágabb környék vezető könyvtára lehet, hanem az is, hogy a tanítókat, tanárokat egy helyen, egységes el-
képzések szerint képző intézmény könyvtári bázisaként fontos műhelye lehet az olvasást a pedagógiai gyakorlat mindennapjaiba ültető korszerű módszertani törekvéseknek. Ezért érdemelnek különös figyelmet a közoktatás jelenéért és fejlesztéséért közvetlenül felelős miniszterhelyettes szavai, amelyek *a könyv és könyvtár szerepének fontosságára* és az oktatási folyamatban való jövőbeni szervezettebb beépülésére utalnak. Idézzük az avatóbeszéd főbb gondolatait:

— „Nagy erővel fejlesztjük és terjesztjük iskoláinkban a korszerű eszközöket, de a legegényibbnek, leginkább meggondolkodtatónak — éppen ezért változatlanul korszerűnek — a könyvet tartjuk. Tanulni lehet és kell is változatosabb módszerekkel, eszközökkel, de *megtanulni* valamit csak kemény erőfeszítéssel lehet, s ennek alapvető eszköze — a gyakorlat mellett — a könyv volt, és hiszem, hosszú-hosszú ideig a könyv is marad.

— Sokat emlegetjük, hogy a tudományos technikai forradalom korában élünk... A tudományos-technikai fejlődés bemutatására sok szimbólumot lehetne állítani, de ennek fókuszai minden bizonnyal a könyvtárak. A könyvtárak s a velük összekapcsolt dokumentációs központok jól demonstrálják az ismeretek sokszor emlegetett gyorsulását, az emberi tudás és szorgalom növekvő gazdagságát.

— A könyv és a könyvtár azonban önmagában csak *eszköz*. Célszerű használatát, felhasználását meg kell tanulnunk, meg kell *tanítanunk*. Az ismeret-robbanás korában az első, amit kezdünk már érteni, hogy a könyv nem csupán irodalom: elbeszélés, vers és dráma, hanem a tudományos felfedezések regénye, az alkotások költeménye és az anyaggal, természettel folytatott küzdelem drámája is. Ezt a meggyőződést kell terjesztenünk a fiatal nemzedékben is.

— Egy másik felismerés is kezd terjedni: a könyvekben, az írott anyagban való *válogatás* szükségszerűsége. Korábban is beszéltünk a ponyva és az értékes irodalom közti különbségtévről, ma azonban a válogatás szélesebb és más értelemben vetődik fel. Válogatni kell az ismeretekben is: mi *kerüljön a fejünkbe*, mi maradjon *a kézikönyvekben, lexikonokban*; válogatnunk kell a nekünk való, minket erősítő és az ellenünk dolgozó ismeretek, a leküzdendő elméletek és nézetek közt; válogatnunk kell a huma-

A nyíregyházi Tanárképző Főiskola előadótermi épülete, melynek alsó szintjén van a könyvtár

Bessenyei György nevét vette fel a nyíregyházi Tanárképző Főiskola. Képünk a költőművelődéspolitikusnak a főiskola könyvtárában elhelyezett fehérmárvány szobrát, Róna József alkotását mutatja be (Gerő Gyula felvételei)

nista értékek és az antihumanista, embertelen selejt közt.

— Benne vagyunk a permanens tanulás korában, s ha gyakoroljuk is a továbbképzést, az egész életen át tartó tanulás, a folyamatos önképzés elméletét és gyakorlatát még távolról se gondoltuk végig. Egy bizonyos, hogy könyvek nélkül, a könyves és könyvtárak újszerű használata nélkül ez se fog menni.

— A párt Központi Bizottságának az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól hozott határozata is kimondja: »A tudományos-technikai fejlődés mai szakaszában iskoláink csak úgy felelhetnek meg a társadalmi követelményeknek, ha az alapvető ismeretek tanítására törekszenek, ha a tanulók gondolkodását fejlesztve kialakítják a továbbtanulás igényét, és képessé teszik őket a folyamatos önművelésre.« Természetes, hogy erre fel kell készítenünk a leendő pedagógusokat, s ez korszerű könyvtári tevékenység nélkül aligha valósítható meg.

— Az intézménytípusonként készült — és nemrégien megjelent — *nevelési programokban* az értelmi nevelés követelményeinek és feladatainak felsorolása az önképzésre való felkészítéssel kezdődik.

A pedagógusképző intézmények valóban csak akkor teljesíthetik nevelési feladataikat, ha arra törekszenek, hogy kialakítsák hallgatóikban a *meggyőződést*: munkájuk jó végzéséhez lépést kell tartaniok a szaktudományok fejlődésével, gazdaságosan kell tájékozódniok az információöozönben, el kell sajátítaniuk az önálló ismeretszerzés módszereit és műveleteit, el kell jutniuk az intellektuális munka korszerű szintjére.

— A leendő pedagógusokat azonban arra is képessé kell tennünk, hogy majdan tanítványaikban is kialakítsák az önálló ismeretszerzés készségét, hogy ez a nevelési célkitűzés egész pedagógus munkájukat áthassa. Ez elengedhetetlen, ha a pedagógusképző intézmények valóban hozzá akarnak járulni az általános iskolai oktató-nevelő munka korszerűsítéséhez.”

Az avatóbeszéd után *Merkovszky Pál* könyvtárigazgató mutatta be az intézményt az ünnepség résztvevőinek, akik között a testvérfőiskolák oktatói voltak többségben. Ugyanis a Művelődésügyi Minisztérium pedagógusképző osztálya tanévnyitói igazgatói értekezletét az idén Nyíregyházán rendezte. A könyvtár igazgatója néhány olyan tényt is elmondott, ami sejtetni engedi, hogy a *Gosztonyi János* által hangoztatott követelményeknek az új könyvtár tudatában van, s ezek teljesítésére megfelelő feltételekkel is rendelkezik. Például *reggel 8-tól este 9 óráig tart nyitva*; gondoskodik a tanulásra ösztönző miliő kialakításáról és fenntartásáról, megvalósítja a tanszékeken levő letétek rendszeres cseréjét; az öt kutatószobát írógépekkel szereli fel; a könyvkötészetet gépesíti, s tervei között szerepel másoló-sokszorosító részleg, valamint a fotólaboratórium felállítása is. A könyvtár dolgozóinak száma jelenleg — a technikai munkaerővel együtt — 25.

Az ország minden részéből érkezett főiskolai oktatók és könyvtárosok irigykedve járták végig a több mint 1500 m² alapterületű, jelenleg kb. 120 000 dokumentumot magába foglaló könyvtár nagyon ízlésesen berendezett, színben és formában jól összehangolt bútorokkal és egyéb felszerelési tárgyakkal ellátott termeit. *A szép és jó olvasói közéletet* sugalló könyvtárelső azonban legtöbbjük szemében talán el is homályosította a *könyvtárárpület kialakításának erősen vitatható megoldásait*, amelyet hasonló intézmények tervezésekor ajánlatos lenne elkerülni.

A létesítmény részletekbe menő szakmai értékelésére minden bizonnyal még alkalmat fog keríteni a Könyvtáros. Há-

rom kitűnő építész szakértőnk, Havassy Pál, Sallai István és Tombor Tibor most nyomdában levő munkájának, a magyar könyvtárépítészeti követelményeit, törekvéseit összefoglaló és eddigi alkotásait részletesen elemző könyvének ismeretében itt csak két megjegyzést tehetünk, amit azonban szeretnénk, ha a leendő építetők kérésnek és figyelmeztetésnek is tekintenének: mivel a jó könyvtári funkciórendszer nagyon sokféle igényt támaszt az épülettel, annak használatával kapcsolatban, a könyvtárt nem szabad ezerszer átgondolt, gondosan megalkotott és alaposan megvitatott program nélkül megtervezni. Azt mondhatnánk: még az azonos könyvtártípuson belül is minden könyvtárnak megvan a helyi viszonyoktól függő „saját egyénisége”, ezért egy-két ember nem dönthet felelősen végleges kőbe-betonba formálásáról, térrendszereinek, térkapcsolatainak kialakításáról. A jó épí-

tési programkészítéshez meg kell hallgatni a használót, de rajta kívül ajánlatos a könyvtári-szakmai és az építészeti követelményeket egyaránt ismerő *külső tanácsadók segítségét* is igénybe venni. A másik észrevétel: ha a könyvtár nem önálló épületbe kerül, még kényesebben ügyelni kell arra, hogy feladatait, rendeltetésszerű tevékenységét ugyanúgy el tudja látni, mintha saját, „csak” könyvtári célra létesített épületet emeltek volna számára. Nyíregyházán ugyanis a képünkön látható — egyébként impozáns — előadótermi szárnyépület süllyesztett alsó szintje, a „maradék” tér jutott a könyvtárnak (a képünkön látható alsó ablaksor mögötti terület), s a súlyos épület tartószervezeti és egyéb megkötöttségei eleve megakadályozták a könyvtár logikus funkciórendszerének, célszerű belső összefüggéseinek megvalósítását.

Gerő Gyula

Könyvtári hét Komárom megyében

A nemzetközi könyvév Komárom megyei eseményei között kiemelkedő szerepet kapott a szeptember 11. és 16. között megrendezett könyvtári hét. Ebben az időszakban került sor a nemzetközi könyvévvel kapcsolatos legfontosabb akciókra, s az eseménysorozat ünnepélyességét fokozta, hogy erre az időre esett Tatabánya város fennállásának 25. és a megyei könyvtár megalakulásának 20. évfordulója.

A Komárom megyei „Dolgozók Lapja” szeptember eleje óta rendszeresen közölt könyvtári vonatkozású cikkeket. Például tudósított az IFLA közgyűlés küldötteinnek, valamint finnországi és NDK-beli könyvtáros vendégeknek látogatásáról, s interjút készített a megyei könyvtár igazgatójával, aki beszámolt a könyvtár eredményeiről, gondjairól és terveiről. A napilap rendszeresen megemlékezett a könyvtári hét eseményeiről is. Így sikerült elérni, hogy a *közvélemény figyelme* ebben az időszakban a könyvtárak felé forduljon.

A könyvtári hét kiemelkedő rendezvénye a szeptember 11-i tudományos tanácskozás volt, melyre a megyei könyvtár, az MTESZ esztergomi szervezete, a Tatabányai Szénbányák Vállalat, valamint a TIT Komárom megyei szervezeteinek rendezésében került sor a megyei könyvtárban. A tanácskozáson a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak dolgozóin kívül megjelentek az említett szervek képviselői, valamint műszaki könyvtáro-

sok és mérnökök is, s két kedves külföldi vendége is volt a tanácskozásnak: *Bechir El Fani*, a Tunéziai Nemzeti Könyvtár adminisztratív igazgatója és *Njikam Martin*, a kameruni Yaounde-i Tengerentúli Műszaki Könyvtár munkatársa.

Moharos Józsefnek, a TIT Komárom megyei titkárnak megnyitó szavai után *Szunyogh László*, az MSZMP Városi Bizottságának titkára vezette be a tanácskozást, hangsúlyozván a téma, „A könyv szerepe a műszaki információban” különleges fontosságát Tatabányán, a fejlődő iparvárosban.

Aranyossy Árpád, a NIMDOK igazgatója vitaindító előadásában kifejtette, hogy a megnövekedett számú dokumentumok gyűjtése, rendszerezése és feldolgozása már lehetetlen a könyvtárak nélkül. A könyv szerepének fontossága mellett utalt a termelőmunkában felhasználható egyéb dokumentumokra is.

Horváth Géza, a megyei könyvtár igazgatója kiegészítő referátumában elmondta, hogy a műszaki könyvtárak és a megyei könyvtár kapcsolata nem újkeletű, és ez az együttműködés mindkét fél számára előnyös. *Rozsnyói Sándor*, a Tatabányai Szénbányák Vállalat dokumentációs osztályának vezetője bemutatta osztálya tevékenységét, és ismertette az általuk készített referáló lapokat, amelyekkel elsősorban saját dolgozóik tájékozódását kívánják megkönnyíteni.

Ezt követően a résztvevők megtekintették a megyei könyvtárban megtalál-

A tatabányai tanácskozás elnöksége

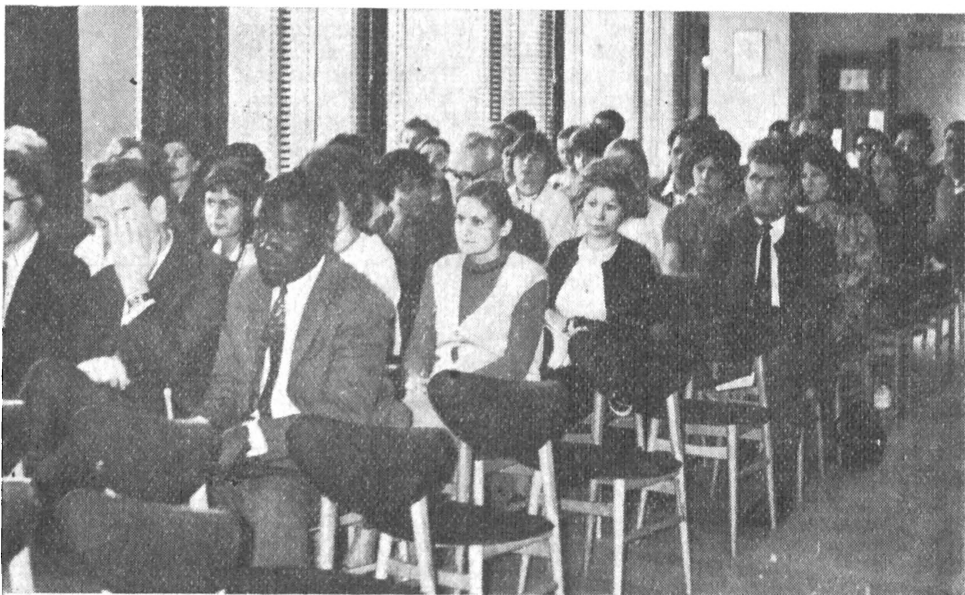
ható műszaki periodikákból készített kiállítás. A tanácskozás programjának befejezéséért került sor annak az írás- és könyvtörténeti kiállításnak a megnyitására, mely az *Egri Megyei Könyvtár* segítségével jött létre.

A könyvtári hét következő eseménye a szeptember 12-én megrendezett „könyvtáros nap” volt. Az ünnepségen részt vett a megye valamennyi főfoglalkozású könyvtárosa, de a meghívott vendégek közt ott voltak a régi munkatársak is.

Az ünnepség keretében *Horváth Géza* beszámolt az IFLA közgyűléséről, ezt kö-

vetően *Kovács Emil*, a megyei könyvtár volt dolgozója, a megyei tanács művelődésügyi osztályának helyettes vezetője tartott előadást a megyei könyvtár húszéves történetének legfontosabb állomásairól.

A húsz év munkájának elismerését jelentette, hogy *Salamon Hugóné* országgyűlési képviselő, a Városi Tanács V. B. elnökhelyettese köszönetet mondott a megyei könyvtárnak Tatabánya város szellemi arculatának fejlődésében betöltött szerepéért és *Horváth Gézának*, valamint a könyvtár négy dolgozójának átadta „A

A hallgatóság (Lajos László felvétele)

huszonöt éves Tatabányáért” emléklapkettet.

Ekkor került átadásra az az *emlékérem* is, amelyet az Esztergomi Városi Könyvtár és a Tatabányai Megyei Könyvtár közösen adott ki azon párt, állami és tömegszervezeti vezetők és könyvtárosok számára, akik a könyvtárhálózat kialakításában, megerősítésében és fejlesztésében kiemelkedő szerepet vállaltak. Az emlékérem érdekessége, hogy egyik oldalán az 1000 éves Esztergom egykori pecsétnyomójának rajzolata látható.

A könyvtáros nap keretében adta át *Nagy Lajos*, a Megyei Tanács művelődésügyi osztályának vezetője a nemzeti közí könyvvé tiszteletére meghirdetett pályázatok nyerteseinek a díjakat. Az emlékezetes nap programja bensőséges fogadással zárult.

A könyvtári hét további eseménye volt a szeptember 14-én megnyitott nemzetiségi könyvkiállítás, amelyet a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége, a Megyei Művelődési Központ és a Tatai Városi-Járási Könyvtár rendezett a Művelődési Központ kiállítótermében. Komárom megyében több nemzetiségi község található, így mind a könyvkiállításnak, mind a német és szlovák nyelvű könyvekkel való ellátottságnak nagy jelentősége van a megye kulturális életében.

Ugyancsak a könyvtári héten került sor az Esztergomi Városi Könyvtár gyermekrajz-kiállításának megnyitására is.

T a k á c s A n n a

a könyvtárak életéből

Egy „B” típusú könyvtár gondjai

Nincs a könyvtárügynek még egy dokumentuma, amelyet annyit forgattam volna, mint a „Szakmai irányelvek...”-et, még „tézis” korában, megjelenésétől kezdve. Meggyőződésem, hogy akinek csak egy kicsit is irányító szerepe van a tanácsi könyvtárügyben, mind ezt tette. Természetes az is, hogy *Futala Tibornak* a Könyvtáros augusztusi számában írott cikkét is többször elolvastam. Az említett cikk az állománnyal kapcsolatban a „B” típusú könyvtárakról mint „fehér foltok”-ról szól, és bizony igaza van.

De fehér foltok e könyvtárak a közkönyvtári munka valamennyi területén. (Ezekről néhányat *Futala Tibor* is említett.) A legizgalmasabb és legalapvetőbb kérdés a személyzeti ellátottságé, mert a hibákat kijavítani, a hiányosságokat pótolni csak kellő számú szakképzett személyzettel lehet.

Kétség nem fér hozzá, hogy a „Szakmai irányelvek...” létszámnormái alapos elemzés után születtek. Például bizonyos nagyságú kötettszámot kölcsönözni megfelelő szinten csak a normaként meghatározott számú kölcsönző könyvtárral lehet.

A „Szakmai irányelvek...” normái sze-

	1968.	1969.	1970.	1971.
Olvasó	3 301	3 875	5 098	5 140
Látogató	30 831	32 937	30 209	41 350
Kölcsönzött kötet	80 920	89 101	93 132	116 996

Úgy gondolom, hogy e néhány adatismertetése után joggal tehetem fel a kérdést: *Hol van az emberi teljesítőképesség felső határa?* Eredményeink bizonyítják, hogy minden egyes könyvtárosunk 200—250 százalékos munkát vég-

rint 1971-ben végzett munkánkat megnyugtató módon 16 megfelelően képzett könyvtárossal tudtuk volna ellátni, de csak 6 fővel végeztük el. Ez a 6 könyvtáros ugyanakkor tovább is tanult. (Középfokú népművelő-könyvtáros képzésben, középfokú tanfolyamon 1—1, a Marxizmus—leninizmus Egyetem általános tagozatán 2, egyetemen, illetve a Marxizmus—leninizmus Egyetem speciális tagozatán 1—1.)

A könyvtár 1965-ben egy renovált családi házban kapott helyet, és a vakolatlan téglafalú és furnír mennyezetű folyosórésszel együtt is csak összesen 179 m² alapterületű. (A 24 299 lakosú városban a norma szerint pillanatnyilag 870 m² alapterületre lenne szükség.) Az irodába és a gyermekrészlegbe természetes fény be sem jut. 1965 óta az épület karbantartására egy fillért sem fordítottak. A raktár és a raktárnak használt folyosó fűthetetlen stb. A falak repedeznek, az épület süllyed. (A napokban kértem írásban az épület statikai vizsgálatát, hogy nem életveszélyes-e?)

Munkánk eredményességének bizonyítására bemutatom az egész városi hálózatunk összesített adatait:

pesség felső határa? Eredményeink bizonyítják, hogy minden egyes könyvtárosunk 200—250 százalékos munkát vég-

zett, amit csak nagyon sok áldozatvállalással és a munkával való magasfokú azonosulással lehet!

Mit jelent a „Szakmai irányelvek...” hosszú lávon való végrehajtása? Azt-e, hogy a 70—80 000 kötet kölcsönzéséhez 1985-ben vagy 1990-ben szükséges 6 könyvtáros? Nyilvánvalóan nem ezt. Mi (és jónéhány hasonló könyvtár) már ma kölcsönzünk ennyit és végzünk még sok egyéb feladatot is 6 fős létszámmal. Tudjuk, hogy megalapozatlan vágyálom lenne máról holnapra megfelelő létszámot és megfelelő könyvtárhelyiségeket elvárunk a más, sokkal fontosabb (gazdasági, szociális, kommunális stb.) területeken komoly erőfeszítéseket tevő társadalmunktól. De úgy érzem: mi könyvtárosok is joggal várjuk el társadalmunktól a *teljesíthető feladataink meghatározását* és körvonalazását, munkánk jobb erkölcsi és anyagi elismerésével együtt.

Helyes lenne, ha a „Szakmai irányelvek...” megvalósítását azzal kezdenénk, hogy megállapítanánk (fenntartók és könyvtárosok közösen), hogy mi a ma, mi a holnap és a holnapután feladata.

Az eddigiekben elmondott eléggé rapszodikus gondolatok után még egy problémakörrel kívánok foglalkozni: a könyvtárosok társadalmi presztizsével.

Köztudomású — legalábbis előttünk vidéki, községi, kisvárosi, de még a me-

gyesékhelyi könyvtárosok előtt is —, hogy a könyvtárosok társadalmi rangja messze elmarad például a pedagógusoké mögött, pedig azoké sem ér fel más értelmiségi rétegek (orvosok, jogászok stb.) presztizséig. Hasonló gondokat tár fel a népművelőkkel kapcsolatban *Kovalcsik József, Sipos Zsuzsanna és Szász János: Művelődés és közönség. Hatvan művelődési otthon 1970—71. című munkája*. Messze elmarad például a városi-járási könyvtár igazgatójának a tekintélye még a legkisebb általános iskola igazgatójáé mögött is, pedig az egyiknek csak mondjuk 150 tanulóval kell törődni, amihez megvan a megfelelő létszámú tantestület is, a másoknak meg egy egész város és egy egész járás könyvtárügyével kell foglalkoznia.

Ez a presztizskülönbség nem is csoda, hiszen például a mi járásunk közséjében az iskolaigazgatók átlagfizetése 3900 Ft felett, városunkban pedig 4000 Ft felett van, a városi-járási könyvtár igazgatójáé (15 éves munkaviszonnyal, 10 éves szakmai gyakorlattal, magyar—történelem—könyvtár szakos egyetemi végzettséggel, 5 hónapos szociológiai és 10 hónapos művelődéspolitikai speciális pártanfolyammal) 3100 Ft + korpótlék.

Varga Sándor

a Törökszentmiklósi Városi-Járási
Könyvtár igazgatója

Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtára a mezőgazdasági szakkönyvterjesztési versenyben

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár a Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezetének támogatásával 1971-ben könyvterjesztési versenyt hirdetett a mezőgazdasági könyvhónap alkalmából a hálózat könyvtárai részére. A verseny feltételei között szerepelt egy vagy több mezőgazdasági termelőüzem kézikönyvtárának megtekintése, javaslattétel gyűjteményük kiegészítésére, szakszerű kezelésére, a Mezőgazdasági Kiadó és az Állami Könyvterjesztő Vállalat által összeállított, az üzemi kézikönyvtárak számára ajánlott könyvek jegyzékének megismertetése, valamint a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Értesítő 1970. január 26-i számában megjelent, az üzemi kézikönyvtárak szervezésével foglalkozó „Ajánlás” megismertetése, különös tekintettel a gazdaság szakmunkásainak, brigádfelvezetőinek munkaeszközként adható szakkönyvekre. A verseny feltétele volt még rövid írásbeli jellemzés készítése az üzemi könyvtárról; továbbá szakirodalmi ankétok, szakíró—olvasó találkozók szervezése, kiállítás

rendezése a saját könyvtárban, a Mezőgazdasági Kiadó propagandakiadványainak terjesztése, kapcsolat felvétele a területileg illetékes szövetkezeti könyvesbolttal stb.

A versenyben a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtára is részt vett. A munka, illetve a megindulás nehéznek tűnt, mert ilyen feladatot még nem hajtott végre a könyvtárosi gárda. Mindezekelőtt a kapcsolatok megteremtésére kellett lépéseket tenni. Miután ez sikerült — sehol nem zárkóztak el az illetékesek —, megkíséreltük az ismertetett feltételek egyes pontjainak teljesítését.

A városban található valamennyi mezőgazdasági üzem szakkönyvtári helyzetét felmértük; megnéztük a kézikönyvtárt, kapcsolatot teremtettünk kezelőikkel, javaslatot tettünk a gyűjtemény kiegészítésére és kezelésére. A szövetkezeti könyvesbolttal is kapcsolatba léptünk, a meglátogatott üzemekben felhívtuk a figyelmet a bolt anyagára, és amennyire ez egyáltalán mérhető, figyeltük, hogy javaslatunk alapján történnek-e vásárlás-

sok. Könyvtárunk számára mintegy 100, gyűjtőkörünkbe tartozó mezőgazdasági tárgyú szakkönyvet vásároltunk. A kifejezetten mezőgazdasági jellegű üzemekben volt a legnehezebb munkánk, mert nincs mezőgazdasági végzettségű könyvtárosunk, kapcsolataink is természetesen szorosabbak az erdőgazdasággal és a faipari üzemekkel. A munka tehát külön felkészülést is igényelt, elsősorban a megjelent mezőgazdasági szakkönyvek megismerése volt a feladat.

A városban és közvetlen környékén működő mezőgazdasági termelőszövetkezet könyvtári állományának gyarapítására fő- és melléküzemágainak figyelembevételével tettük meg javaslatainkat. Javasoltuk, hogy a szakkönyveket vegyék nyilvántartásba, lehetőleg szerkesszenek róluk katalógust, s kísérjék figyelemmel a mezőgazdasági és más kiadók tájékoztatóit.

A Vízgazdálkodási Társulatnál azt javasoltuk, hogy vegyék igénybe az országos nagy könyvtárak szolgáltatásait: témafigyelőszolgálatot, fordítószolgálatot stb. Itt is javasoltuk a katalóguskészítést, annál is inkább, mert tekintélyes mennyiségű könyvanyaggal rendelkeznek. Felhívtuk a figyelmet a határterületek szakirodalmára, például az erdőszetre, mezőgazdasági építészetre.

Részletesen felmértük a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság könyvtárának helyzetét, valamint az Épületasztalosipari és Faipari Vállalat soproni gyáregységét is. Itt is a fentiekhez hasonlóan tettünk javaslatokat, észrevételeket. Tevékenységünk nem volt eredménytelen a könyvvásárlások ajánlásában sem. Minden meglátogatott üzem vásárolt könyvet, gyarapította állományát.

A versenyben könyvtárunk ekkor országosan második helyezést ért el.

Az 1972. évi, újból meghirdetett versenyben igyekeztünk tevékenységünket szélesíteni. Amíg 1971-ben csak a város területén foglalkoztunk a könyvtárakkal, addig 1972-ben már felkerestük a *vidéki mezőgazdasági munkahelyeket is*. Erősítettük kapcsolatainkat a városi és a járási mezőgazdasági szakemberekkel, a mezőgazdaságot irányító állami és termelőszövetkezeti vezetőkkel. Mindenütt megértéssel fogadták kezdeményezésünket és készségesen segítettek felmérő és javaslattevő munkánkban.

Saját könyvtárunk legnagyobb eredményét abban látjuk, hogy az oktató- és kutatómunka végzéséhez szükséges valamennyi mezőgazdasági-erdészeti-faipari szakkönyvet megvásároltuk. Valamennyi tanszékünk és szervezeti egységünk értesült a könyvhónapról, az egyetemen propagandát fejtettünk ki érdekében. Olvasótermünkben könyvkiállítást rendez-

tünk, ahol bemutattuk a Mezőgazdasági Kiadó legújabb kiadványait. A kiállításra felhívtuk valamennyi tanszék figyelmét. Külön értesítettük és mozgósítottuk a hallgatóságot a KISZ-szervezet útján. A kiállítás elérte célját, hatására vásárlásokra is sor került.

Eredményünknek tekinthetjük azt is, hogy *kapcsolatunk a mezőgazdasági üzemekkel most már nem idény jellegű. Könyvtárunk igyekezett egész évben segíteni munkájukat*. Ez főleg egyéni tájékoztatás formájában valósult meg. A könyvjúdlásokra ismételten felhívtuk a figyelmet. A könyvtárunkba érkező könyvkiadói előrejelzések alapján már jóval a könyv megjelenése előtt ismertettük a különböző szakterületek várható könyvjúdlásait. Ezt a tevékenységünket nemcsak az intézmény könyvtárával kapcsolatban fejtettük ki, hanem az egyes dolgozók, szakemberek *magánkönyvtárának kialakítását* is segítettük. Segítséget nyújtottunk az intézményeknek könyvtáruk nyilvántartásainak vezetésében, új hazai és külföldi szakfolyóiratokkal ismertettük meg őket.

A már említett módszereken kívül a meglátogatott üzemekben, üzemegységekben igyekeztünk az egyéni kívánságoknak is eleget tenni. Ilyenek mindig vannak és nagyon változatosak. Xerox-másolattal is segítettünk, ha kellett.

A Tanulmányi Állami Erdőgazdaság könyvtárának rendszeresen megküldjük könyvtárunk, illetve az egyetem kiadványait és tudományos közleményeit.

Több helyen javaslatot tettünk a könyvállomány és a folyóiratok szabadpolcos elhelyezésére.

Felmértük a *soproni járás szakkönyvtári helyzetét is*. A korábban kialakított kapcsolatok erősítése mellett a járásban levő négy további termelőszövetkezet könyvtári munkáját is segítettük. A szakirodalom mellett szakfolyóiratok megrendelését javasoltuk nekik.

Könyvtárunk az 1972-ben indított versenyben első helyezést ért el.

Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtára a jövőben is szorgalmazni fogja az együttműködést a mezőgazdasági üzemekkel. Az adott helyzetben alakul majd ki az együttműködés további módja, amire még bizonyára sok a lehetőség. Mindkét részről biztosítva van a legfontosabb: a jószándék és az akarat.

Dr. Hiller István
a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem
Könyvtárának igazgatója

Eredmények és gondok a gyöngyösi járásban

A járásban 1000 lakosra mintegy 2000 kötet könyv jut, s a lakosság 22%-a olvasója a tanácsi fenntartású könyvtáraknak. Magas a könyvellátottság aránya Visznek, Halmajugra, Ludás, Rózsaszentmárton, Nagyfügedi és Adácsi községekben. Kiemelkedő olvasószervező munkáról tett tanúbizonyságot a detki, domoszlói, nagyfügedi, adácsi és karácsondi községi könyvtár, ahol a község lakóinak 27—30%-a látogatja rendszeresen az intézményt.

Az utóbbi néhány évben 10 új könyvtár épült a járás területén, nyolcat pedig nagyobb mértékben korszerűsítettek. Különösen szép eredményt hozott az 1970-ben meghirdetett „100 falu — 100 könyvtár” mozgalom, melynek során megépült és átadásra került a nagyfügedi, a rózsaszentmártoni, a detki és a mátrászentimrei könyvtár. A közelmúltban vették át az apci olvasók felújított és izlésesen berendezett könyvtárakat, melynek létrehozásában az előbbiekhöz hasonlóan a megyei szervek is nagy segítséget nyújtottak. Augusztus 20-án avatták fel Halmajugrán a legújabb és talán az eddigiek közül a legmodernebb községi könyvtárt, amely a község új művelődési otthonában kapott helyet.

A kiváló könyvtár pályázaton 1971-ben Adácsi és Lőrinci községek könyvtárát részesítették a megtisztelő címben és a velezáró jutalomban. Az 1972-ben újra meghirdetett pályázatra rajtuk kívül Hort, Rózsaszentmárton, Szücsi, Visznek és Apc könyvtára is benevezett.

Az eredmények azonban nem kendőzhetik el a súlyos gondokat sem. Az egyre nagyobb igények kielégítésére megfelelő könyvtárhelyiségre lenne szükség például Ecséden, Csányban, Zagyvaszánton, Szücsiben és Markazon is. Markazon majd egy éve semmiféle könyvtári tevékenység nem folyik. Ennek súlyos kö-

vetkezményeit, az állomány fejlesztésének elmaradását és a könyvet szerető emberek távolmaradását a községi könyvtár sokáig érezni fogja.

A jelenleg még elfogadhatóan működő könyvtárak közül sokban pótlásra szorul a meglévő bútorzat és felszerelés (Karácsond, Visonta, Ludas, Kiszána, Atkár, Abasár).

Sajnos, a megnövekedett feladatok nem minden esetben jártak a községi könyvtárosok szakképzettségének növekedésével, de nem emelkedett megfelelő mértékben az intézményekben a kölcsönzésre fordított óraszám sem. Az országos normatívákban meghatározott és elfogadott létszámnak mintegy 50%-ával rendelkezünk. A járás területén jelenleg 3 főfoglalkozású, 4 félműszakos és 26 tiszteletdíjas könyvtáros dolgozik. Sajnos, a felügyelettel megbízott járási könyvtár nem rendelkezik saját közlekedési eszközzel, s ez akadályozza az esti órákban nyitvatartó intézmények folyamatos látogatását a 33 könyvtári egységet magába foglaló járásban.

Az olvasók által jogosan támasztott követelményeknek több községi könyvtár nem tud eleget tenni, így az igények egy részét nem is tudja teljesíteni. Indokolt lenne, ha a fenntartó tanácsok újra felülvizsgálnák a községi könyvtárak működési feltételeit, és adott esetben a szükségleteknek megfelelően módosítanák, illetve javítanák őket (kölcsönzési óraszám, tiszteletdíj, stb.).

Sok esetben nem tartjuk megfelelőnek a helyi tanácsok ellenőrző tevékenységét sem. A járási művelődési osztály, valamint a járási könyvtár munkája el sem képzelhető a velük való együttműködés megteremtése nélkül.

Baranyi Imre
a Gyöngyösi Városi-Járási Könyvtár igazgatója

A KÉTMILLIÓS PÉLDÁNYSZÁMHOZ érkezett el a magyarországi orosz—magyar és magyar—orosz szótárak kiadása a közelmúltban, amikor is a Hadrovics László és Gáldi László szerkesztésében készült kétkötetes magyar—orosz nagyszótár újból megjelent az Akadémiai Kiadónál. A nagy eredményeket felmutató magyar szlavisztikát dicséri, hogy csak az elmúlt két évtizedben 20 féle orosz szótár készült. A legutóbbi kiadással kapcsolatban a kiadó pályázatot hirdet, melynek címe: Milyen hasznom volt orosz szótáram forgatásából? A sikeres pályázók között 30 díjat osztanak ki: 13 könyvtulványt 100—800 Ft értékben és 17 egyéves előfizetést a Magyar Nyelvőrre, a Magyar Tudományra vagy az Irodalomtörténetre.

A gyermekkönyvtári munka fejlesztése Szabolcs-Szatmár megyében

Gyermekek és könyvtárosok egyformán nagy lelkesedéssel készültek az április hónapban megrendezett „Szabolcs-Szatmár megyei gyermekkönyvhónap”-ra. Ez alkalommal 10 gyermekkönyvíró, 1 gyermekkönyv-illusztrátor, 8 szakelőadó látogatott a megyébe, hogy író-, illetve illusztrátor és olvasó találkozókon, ankétokon, csoportos gyermekfoglalkozások alkalmával hozzájuk közelebb a gyermekekhez a könyvet.

Ismeretes, hogy a gyermekek szellemi tevékenységét legjobban a játékok fejlesztik. A gyermekek legnagyobb része azonban a csoportos gyermekjátékokat szinte nem ismeri. Az iskolában a játék még jobban háttérbe kerül. Ezért a megyei gyermekkönyvtári módszertani munkatervben központi helyet kapott a gyermekek csoportos foglalkozásainak megindítása és rendszeresítése. A módszertani munkatervet elkészülte után a megye gyermekkönyvtárosai megvitatták, majd a javasolt témákból — kérésükre — bemutató foglalkozásokat tartottam a megye két különböző könyvtárában közművelődési könyvtárosok, népművelők, pedagógusok, iskolai könyvtárosok, népművelési gyakorlnokok részvételével. A foglalkozások tanulságait ankétokon vitattuk meg. A nyolc bemutató foglalkozás elérte célját. Növelte a gyermekek játékos kedvét, olvasási vágyát, s fokozta a gyermekkönyvtárosok aktivitását is. Legnagyobb erénye mégis az volt, hogy hatására az alkalmankénti diafilm-vetítésekkel és mesekönyv felolvasásokkal színezett csoportos gyermekfoglalkozások több könyvtárban rendszeressé váltak.

A megyei könyvtár a gyermekkönyvtári munkát kiemelt feladatként kezeli. Negyedévenként ankétot tartunk minden gyermekrészlegben, valamint főfoglalkozású könyvtárossal működő községi könyvtárban a gyermekolvasókkal. Az ankétok témája: Szívesen fogadják-e a könyvtárban folyó gyermekfoglalkozásokat? Milyen témával kapcsolatban szeretnének csoportos foglalkozásokat részt venni? Mi a véleményük az adott könyvtár gyermekkönyv-állományáról? A meglévőkhöz kívül milyen újságokat és folyóiratokat olvasnának még szívesen? Kielégítő-e a gyermekkönyvtárosok tájékoztató, útbaigazító, felvilágosító tevékenysége?

A gyermekek csoportos könyvtári foglalkozásainak színvonalasabbá tétele érdekében július 31. és augusztus 6. között egyhetes gyermekkönyvtárosi tanfolyamot szerveztünk a megyei úttörőszövetséggel közösen gyermekkönyvtárosok, gyermekklub-vezetők, iskolai könyvtárosok részére. A tanfolyam résztvevői a szakmai jellegű előadásokon, ankétokon kívül bemutató csoportos foglalkozásokon is résztvettek. A foglalkozásokat gyermekkönyvtárosok, továbbá a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó propaganda osztályának vezetője, valamint Szabados Árpád grafikus művész tartották. A Nyíregyháza—Sóstó-i úttörőtábor lakói „Delfin” és „Képes történelem” vetélkedőn, „Verses ritmus-játékok”-on, rajzos, hangszeres foglalkozásokon vettek részt, és megismerkedtek a számukra teljesen újszerű és eddig ismeretlen „mese-posztócska” alkalmazási, felhasználási lehetőségeivel is. A gyermekek felszabadultan, ötletesen játszottak. A Pápay Lászlóné által vezetett verses ritmus-játékok alkalmával pl. *Weöres Sándor* verseinek nemcsak a ritmusát játszották ki a rendelkezésükre álló hangszerek segítségével, hanem maguk rögtönöztek a vershez dallamot, majd pedig tánclépéseket is. Meglepő volt, hogy a 10—12 éves gyermekek milyen hálásan hallgatták a posztócskák segítségével előadott meséket. Rendkívül újszerű volt Szabados Árpád rajzos foglalkozása is, amelyen a tépés technikától a montázkészítésig csillogtathatták fantáziájukat a résztvevő gyermekek. Az elkészült képkompozíciókból a játék végén kis kiállítást rendeztünk.

A szakmai jellegű előadásokon ilyen problémákat vitattunk meg: megoldódott-e nálunk a gyermekek életkori sajátosságainak és érdeklődési köreinek megfelelő gyermekkönyv-ellátás? Milyen módjai és lehetőségei vannak a versszeretet ébrentartásának? A gyermekek rajzkészségének fejlesztése mennyiben segíti esztétikai tevékenységük kibontakozását, ízlésfejlesztésüket?

Az egyhetes gyermekkönyvtárosi tanfolyamon szerzett jó tapasztalatokat minden bizonnyal kamatoztatni is fogják a gyermekek körében a gyermekkönyvtárosok. A hasznos tapasztalatok gyűjtését nem zártuk le, rendszeressé tesszük a gyermekkönyvtárosok tapasztalatcsere látogatásait a megyén kívül is. Eddig a debreceni, a miskolci, a veszprémi, a tatabányai és a szombathelyi gyermekkönyvtárosokkal folytattunk tapasztalatcsere beszélgetéseket.

Gondoltunk a nem táborozó gyermekek nyári programjának hasznos és ugyanakkor szórakoztató megszervezésére is. Megyénk több községében néprajzi adatok, népszokások és tárgyi néprajzi anyagok gyűjtése folyik. *Tunyogmatolcson* a gyermekek által gyűjtött néprajzi anyagból falumúzeumot szeretnénk létrehozni, *Győr-*

teleken a falu történetének feldolgozását tervezik a gyermekek gyűjtőmunkájának felhasználásával, *Bujon* pedig az augusztus 20-ával kapcsolatos népszokásokat gyűjtötték. (Erről beszámoló jelenik meg a *Könyvtárosban*.)

Az elmúlt félv év során gyermekklubok és könyvbarát szakkörök is megkezdték tevékenységüket néhány vidéki könyvtárban, s szinte valamennyi főfoglalkozású könyvtárossal működő községben rendszeressé váltak a csoportos gyermekfoglalkozások, melyeket a fentiekben ismertetett módszer tökéletesítésével igyekszünk még tartalmasabbá, színvonalasabbá tenni.

Thury Katalin
a Nyíregyházi Megyei Könyvtár
gyermekkönyvtári szakreferense

A Bibliotecnica '72 kiállítás

Az IFLA és FID konferenciákat rendező országok könyvtárosai mindig igyekeztek kiállításokkal színesíteni a hivatalos rendezvényt. Ezért vállalkozott a KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézete is a budapesti IFLA és FID konferencia alkalmával könyvtártechnikai kiállítás megrendezésére, megértve a könyvtárak fejlesztésének szükségességét.

A rendezőknek az volt a céljuk, hogy a könyvtári berendezések gyártóit összehozzák a könyvtárosokkal. A vártnál nagyobb érdeklődés, a kiállítók üzleti sikerei bebizonyították, hogy érdemes volt eljönni a kiállításra, hasznos volt annak megrendezése, s a jövőben szívesebben vesznek részt a kiállítók hasonló rendezvényeken. A látogatók többsége a látottakból közvetlen tapasztalatokat igyekezett levonni, vagyis azt, mit és hogyan használható a saját munkahelyén.

A kiállítás egyik érdekessége a *telelift* volt. Apró kis szállítókosci ez, amelyik fűgérn mozog pályáján vízszintes, fűg-

gőleges, ferde és csavart irányban egyaránt, így nagyon jól alkalmazkodik a meglévő épület adottságaihoz. A raktártól a munkaszalig vagy az olvasóig önműködően, egyszerű programozással közlekedik. Mindezek a tulajdonságok alkalmassá teszik a korszerű könyvtári szállítás megoldására. (A *telelift* működéséről a *Könyvtáros* 1972/1. számában részletes ismertetés jelent meg.)

A *mikrofilmtechnikát* az ismert Documator felvevő (36 és 16 mm-es) és egy Documator nagyító képviselte. Érdekesebb volt két korszerű mikrofilm olvasó készülék, mindkettő alkalmas különböző méretű csík- és tekercsfilmek, valamint mikrokártya olvasására. A csehszlovák gyártmányú „Monika” egyszerű szerkezetű, olcsó berendezés, amely közvetlenül a munkaszaligra vetíti ki a képet. Az NDK egy minden igényt kielégítő Zeiss mikrofilm olvasóval jelentkezett; ez A—3-as méretben tökéletes képet ad.

A *gyorsmásolók* közül a Nashua cég cinkoxidos berendezései aratták a legnagyobb sikert. A cég öt típusú másolót hozott a kiállításra. Ezek a berendezések együttesen meg tudnak oldani mindent, amit a korszerű gyorsmásolótól elvárhatunk. A cég a legegyszerűbb és a legolcsóbb berendezéstől a különböző teljesítményű, vágott- és tekercspapírral működő különböző méretben másoló, kicsinyítő és nagyító gyorsmásolóig mindent bemutatott. Külön érdekesség az, hogy mindegyik berendezésen elő lehet állítani rota nyomófoliát. S mivel a nyomtatást a helyszínen bemutatták, minden jelenlévő meggyőződhetett arról, milyen minőségű az a fólia, amelyről előzőleg 500 nyomtatványt készítettek. (Magát az ötszázadik nyomtatványt is kiállították.)

Az IGV a DOKUFÓ diffúziós eljárással működő másolóját állította ki, a lengyel Metronex pedig legújabb konstrukciójú FK—1 termomásoló berendezését. Ez utóbbi a legalkalmasabb a tónusos képek másolására.

A Könyvtárellátó a kiállításon

A könyvtártechnikai kiállítás egyik fontos területe a *könyvtári bútorok* kiállítása volt. Itt kell megemlíteni, hogy a Könyvtárellátó első ízben jelentkezett könyvtári állványokkal, amiknek forgalmazása a vállalat új szolgáltatása. A szanyi szövetkezet ízléses fa-fém kombinációjú bútorai megnyerték a látogatók tetszését. Fémbútorokkal egyébként két szövetkezet jelentkezett: a Békéscsabai Vasipari Szövetkezet könyvállványokat, tömör raktári állványokat és különböző tárolószekrényeket mutatott be. Az élénk színekkel festett berendezések jól illeszkednek a modern könyvtári környezetbe. Hasonló típusú berendezéseket állított ki az OPP galántai szövetkezet is. Részt vett a kiállításon a Fémfeldolgozó Szövetkezet is Zippel rendszerű berendezéseivel; közülük meg kell említeni a kis helyen sok könyv tárolására alkalmas, lezárható, önhordó tömörraktári egységet, amelyet különösen önálló helyiséggel nem rendelkező kiskönyvtárak használhatnak. A szövetkezet automatikus kartonos nyilvántartó berendezése olvasószolgálati nyilvántartásra használható.

Az Országos Műszaki Könyvtár *fénylyukkártyás és lovaskártyás rendszerét* állította ki. Az angol Mansell cég pedig talán a *világ legnagyobb bibliográfiai vállalkozásának munkamódszerét* mutatta be, amelynek eredményességére jellemző, hogy havonta öt kötetet jelent meg. A szedést a katalóguscédulák sorrendben történő speciális fényképezése adja, ami számunkra szokatlan, nem egységes szedéstükröt eredményez. A cég azonban a bibliográfiát munkaeszköznek szánja, ahol a jó szerkesztésen van a hangsúly. Ugyanakkor tartós, jó minőségű papíron, a legtökéletesebb „könyvtári” kötéssel készülnek a kiadványok, s ez nemcsak esztétikai hatásukat emeli, hanem növeli a könyvek tartósságát is.

A KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet, a kiállítás rendezője gondoskodott az egységes kiképzésről, ezzel méltó keretet adott a kiállításnak. Mint kiállító is részt vett egy speciális könyvtári modul-makett rendszerrel, amely nagy segítséget nyújt a könyvtárak tervezéséhez és berendezéséhez.

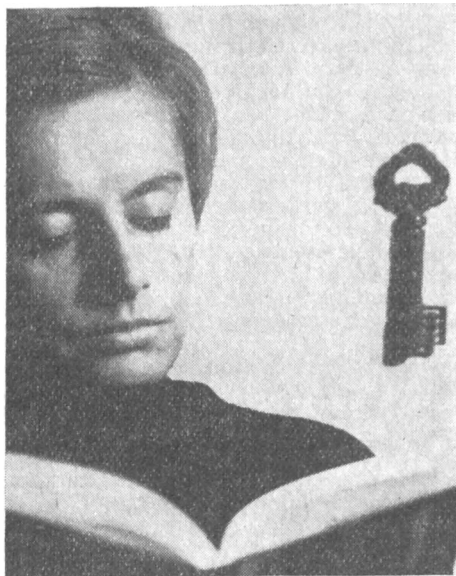
T a k á c s K á l m á n

A KÖNYVTÁRI SZEMLE idei 2. számában *Gálfalvi Zsolt* a szocialista művelődés műhelyeinek, a könyvtáraknak szerepéről ír vezércikket. A Bukarestben megjelenő magyar nyelvű folyóiratban két orvos, *dr. Kahána Ernő* és *dr. Kovalszki Péter* foglalkozik az olvasás gyógyító szerepével, a gyógyítás és a nevelés összefüggéseivel. *Máriás József* beszámol a Sztalmári Állami Magyar Líceum új könyvtárában tett látogatásáról, *Kovács Mária* pedig a Szombathelyi Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának munkáját ismerteti. *Dánielisz Endre* érdekes tanulmányban tárja fel Arany János Nagyszalontán levő könyvtárának történetét. A román—magyar kapcsolatokkal foglalkozik *Beke György* Szabédi Lászlóról készített portréja. *Szilágyi Domokos* az 500 éve meghalt Janus Pannonius életművéről ír, *Dankanits Adám* pedig a 300 évvel később élt nagy erdélyi humanistának, Teleki Sámuelnek a Janus életmű összegyűjtése és újrakiadása érdekében végzett tevékenységét mutatja be. *Deé Nagy Anikó* összeállításában közli a lap a marosvásárhelyi Teleki Tékában őrzött Janus Pannonius művek bibliográfiáját (16 tétel). *Murádin Jenő* feleleveníti az Erdélyi Szépművéses Céh illusztrátorainak munkásságát. A folyóirat gazdag könyvismertetési rovata a Romániában megjelent magyar nyelvű művekkel foglalkozik.

A szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár emlékérmének hátoldala
(Garas Kálmán felvétele)

Mit jelent a könyv az ember életében?

Ezt a kérdést kutatta egy éven át *Jávori Béla* fotóművész — a *Somogyi Néplap* szerkesztője — fényképezőgéppel a kezében. Az élet olyan pillanatait igyekezett ellesni, amelyekben ember és könyv szimbiózisa föllelhető, és pedig nem csupán az olvasói kapcsolatokat, hanem tágabb értelemben is figyelve a könyv szerepét — a házassági anyakönyvtől a telefonkönyvig. Felvételei — amelyeknek létrejöttéről a lefényképezett figura mit sem sejtett — kivétel nélkül bizonyítják, hogy a modern ember élete a járókától a koporsóig még akkor is összekapcsolódik a könyvvel, ha történetesen nem olvasó; ha pedig az, akkor az életnek szinte valamennyi helyzetében, pillanatában nélkülözhetetlen társ a könyv, mely gondolatainkat akkor is befolyásolja, amikor nem is véljük.

Jávori Béla gazdag anyagából a *Kaposvári Megyei Könyvtár* előadótermében ünnepi kiállítást rendezett az *IFLA* közgyűlés napjaiban — a vendégkönyv tanúsága szerint mind a hazai, mind a külföldi vendégek igen nagy gyönyörűségére.

A kiállítás tagolása a fotóművész eredeti elgondolását követte: külön csoport-

ban kaptak helyet az ember és a könyv *közvetlen viszonyát* ábrázoló képek; külön a *tárgyi környezetbe helyezett* könyvek — ebben a második csoportosításban is az előző gondolat kapott képi kifejezést, hiszen otthona tárgyi világát is az ember teremti meg, mégpedig önnön képére és hasonlatosságára, és azok a kapcsolatok, melyek a lakásban tárgyak és könyvek között létrejönnek, sokszor a szavaknál kifejezőbbek, noha jelképes tartalmukat a megszokás eltakarja előlünk; és végül külön falat kaptak az *illusztrációk*: a művész a szépirodalmat feldolgozó film példája nyomán irodalmi műveket fordított a fotó nyelvére, mégpedig nemcsak a regény, de a líra műfajából is.

A könyvtár a kiállítás anyagának díszkiadású kötetben való megjelentetését is tervezi, amelyben a képeket századunk legkiválóbb íróinak könyvekről szóló mondásai kísérnék. (B.)

A könyv, amit meg nem értesz, nem is a tied

Goethe

Kitüntetések

A művelődésügyi miniszter augusztus 20. alkalmából az alábbi kitüntetéseket adományozta:

Tanácsi könyvtáraknál

A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Benda Lajosné járási könyvtáros, Mór (Pest m.); *Csiszár Jolán* megyei könyvtáros, Miskolc; *dr. Dalmi Kálmáné* osztályvezető-helyettes, Szombathelyi Megyei Könyvtár; *Endródi Boldizsárné* pedagógus, községi könyvtáros, Dióskál (Zala m.); *Farkas Józsefné* kerületi könyvtárvezető, FSZEK; *Gaál Sándor* járási könyvtárigazgató, Füzesabony (Heves m.); *Harmat Ferencné* kerületi könyvtárvezető, FSZEK; *Herr József* pedagógus, községi könyvtáros, Újpetre (Baranya m.); *Horváth Ferenc* pedagógus, klubkönyvtáros, Gyanógergye (Vas m.); *Horváth Jánosné* mb. nagyközségi-járási könyvtárigazgató, Sásd (Baranya m.); *Jakab Béláné* városi-járási könyvtáros, Cegléd; *Jancsovics Klára* kerületi gyermekkönyvtár-vezető, FSZEK; *Juhász Tiborné* pedagógus, községi könyvtáros, Tuzsér (Szabolcs-Szatmár m.); *Karkos Pálné* községi könyvtáros, Nagymaros (Pest m.); *Kozma Sándorné* községi könyvtáros, Kemecse (Szabolcs-Szatmár m.); *Ködös Endre* pedagógus, községi könyvtáros, Nagysimonyi (Vas m.); *Kriston Szidónia* járási könyvtárigazgató, Szeghalom (Békés m.); *Kutas Ödön* pedagógus, községi könyvtáros, Maklár (Heves m.); *Miklósi Károly* városi könyvtárvezető, Kőszeg; *Neményi László* megyei főkönyvtáros, Székesfehérvár; *Németh Ottóné* megyei könyvtáros, Szombathely; *Nemes András* városi-járási főkönyvtáros, Jászberény; *dr. Ó Kovács Istvánné* járási könyvtáros, Békés; *dr. Pálinkás Györgyné* városi fiókkönyvtár-vezető, Miskolc; *Pecze Szilveszter* pedagógus, községi könyvtáros, Kocsér (Pest m.); *dr. Petrik Istvánné* járási könyvtáros, Szeged; *Póta Lászlóné* városi könyvtáros, Kazincbarcika; *Probocskai Zoltánné* pedagógus, községi könyvtáros, Kistarcsa; (Pest m.); *Sáfár Sándorné* klubkönyvtáros, Fehérvárcsurgó (Fejér m.); *Sándor Andrásné* községi könyvtáros, Lőrinci (Heves m.); *Sebők Vilma* megyei könyvtáros, Debrecen; *Sipos Gyula* körzeti könyvtáros, Tiszalök (Szabolcs-Szatmár m.); *Szabó Aladárné* megyei főkönyvtáros, Pécs; *Szendrei Albinné* csoportvezető, Mezőkövesdi Járási Könyvtár; *Szita Ferencné* gazdasági igazgató, Kaposvári Megyei Könyvtár; *Szloboda Anna* községi könyvtáros, Ra-

kamaz (Szabolcs-Szatmár m.); *Tóth Gyula* igazgatóhelyettes, Szombathelyi Megyei Könyvtár; *Tóth Gyuláné* megyei gyermekkönyvtáros, Miskolc; *dr. Török Emil* gazdasági igazgató, Szolnoki Megyei Könyvtár; *Tuba László* városi-járási könyvtárigazgató, Mosonmagyaróvár; *Ulveczki Józsefné* nagyközségi-járási könyvtáros, Püspökladány (Hajdú-Bihar m.); *Ulvetzky Mihályné* községi könyvtáros, Kenderes (Szolnok m.); *Urszin Sándor* osztályvezető, Miskolci Megyei Könyvtár; *Várhelyi György* igazgatóhelyettes, Békéscsabai Megyei Könyvtár.

MINISZTERI DICSÉRET

Dr. Andorka Lajosné községi könyvtáros, Adánd (Somogy m.); *Bánó Zsuzsa* megyei könyvtáros, Szombathely; *Baranyi József* megyei főkönyvtáros, Debrecen; *Bartha Lászlóné* pedagógus, községi könyvtáros, Pákozd (Fejér m.); *Begovics Katalin* községi könyvtáros, Babócsa (Somogy m.); *Béres Mária* megyei könyvtáros, Miskolc; *Bertók László* pedagógus, községi könyvtáros, Vasszécseny (Vas m.); *Bódis Ibolya* pedagógus, községi könyvtáros, Kutas (Somogy m.); *Csoma Jánosné* járási könyvtáros, Paks; *Dankó Ilona* városi könyvtáros, Debrecen; *Duschanek Józsefné* pedagógus, községi könyvtáros, Iszkaszentgyörgy (Fejér m.); *Egey Ervinné* pénzügyi előadó, Debreceni Megyei Könyvtár; *Egyed Józsefné* községi könyvtáros, Győr (Vas m.); *Fábián Jánosné* városi fiókkönyvtáros, Pécs; *Füzesi István* pedagógus, klubkönyvtáros, Héhalom (Nógrád m.); *Garay Béláné* községi könyvtáros, Szamosker (Szabolcs-Szatmár m.); *Gombkötő József* pedagógus, városi fiókkönyvtáros, Sárvár; *Hiripi Lajosné* tudományos munkatárs, FSZEK; *Horváth Kulcsár Józsefné* gazdasági előadó, Pest megyei Könyvtár; *Hugyecz Istvánné* óvónő, községi könyvtáros, Diósberény (Tolna m.); *Huller József* klubkönyvtáros, Peresznye (Vas m.); *Jánossy Zoltánné* községi könyvtáros, Tiszacsege (Hajdú-Bihar m.); *Janzso Gyuláné* megyei könyvtáros, Szombathely; *Juhász Jánosné* tsz klubkönyvtáros, Rém (Bács-Kiskun m.); *dr. Kardos Józsefné* községi könyvtáros, Dunakeszi (Pest m.); *Kicsák Józsefné* pedagógus, községi könyvtáros, Jármí

(Szabolcs-Szatmár m.); *Kiss Illésné* községi könyvtáros, Csabacsüd (Békés m.); *Kovács Ferencné* megyei könyvtáros, Szombathely; *Kovács István* járási könyvtárigazgató, Debrecen; *Kovács Mária* pedagógus, községi könyvtáros, Csór (Fejér m.); *Kövesi Mátyásné* nagyközségi-járási könyvtáros, Barcs (Somogy m.); *Lajtos István* községi könyvtáros, Tura (Pest m.); *Leinberger Ágota* megyei könyvtáros, Kaposvár; *Lelesz Adél* községi könyvtáros, Hajdúdorog (Hajdú-Bihar m.); *Macsányi Antalné* járási könyvtáros, Mezőkovácsháza (Békés m.); *Majoros Istvánné* megyei könyvtáros, Kaposvár; *dr. Moór Terézia* városi-járási könyvtáros, Gödöllő; *dr. Nagy Zoltánné* városi könyvtáros, Debrecen; *Németh Gábor* fiókkönyvtáros, Balkány (Szabolcs-Szatmár m.); *Neugebauer Béláné* pedagógus, községi könyvtáros, Magyaratád (Somogy m.); *Pacsai László* igazgatóhelyettes, Szekszárdi Megyei Könyvtár; *Palencsár Irén* pedagógus, községi könyvtáros, Cece (Fejér m.); *dr. Páll Sándor* klubkönyvtáros, Majos (Tolna m.); *Pataki Henrikné* községi könyvtáros, Nagyszékely (Tolna m.); *Pender Ferenc* kerületi könyvtáros, FSZEK; *Rákóczi Ferenc* pedagógus, községi könyvtáros, Gyülevész (Zala m.); *Sabján Imre* pedagógus, községi könyvtáros, Kehida (Zala m.); *Seszták Jánosné* községi könyvtáros, Létavértes (Hajdú-Bihar m.); *Sipos Csaba* megyei könyvtáros, Kaposvár; *Sipos Jánosné* községi könyvtáros, Kiskundorozsma (Csongrád m.); *Steinglauber Lajos* tsz ügyintéző, községi könyvtáros, Nemesvid (Somogy m.); *dr. Sümeghy Mihályné* városi fiókkönyvtáros, Pécs; *Szabados Lenke* megyei könyvtáros, Szombathely; *Szabó Edit* városi gyermekkönyvtáros, Miskolc; *Szabó József* községi könyvtáros, Ivándárda (Baranya m.); *Szabó Sándorné* községi könyvtáros, Kömpöc (Bács-Kiskun m.); *Szakács István* községi könyvtáros, Battonya (Békés m.); *Szakács Lajosné* községi könyvtáros, Tárkány (Ko-

márom m.); *Szakmári Istvánné* kerületi könyvtárvezető, FSZEK; *Szántó Józsefné* községi könyvtáros, Albertirsa (Pest m.); *Szegedi Pálné* járási könyvtáros, Nagykáta (Pest m.); *Székely Zoltán* könyvkötő, Soproni Városi Könyvtár; *Szieberth József* községi könyvtáros, Balatonföldvár (Somogy m.); *Takács Károly* megyei könyvtáros, Zalaegerszeg; *Trigula István* községi könyvtáros, Tiszaroff (Szolnok m.); *Varga Ferencné* pedagógus, községi könyvtáros, Pácin (Borsod-Abaúj-Zemplén m.); *Varga Gáborné* megyei könyvtáros, Békéscsaba; *Verbászi Józsefné* klubkönyvtáros, Alcsutdobo (Fejér m.); *Zsibók Andrásné* könyvtáros, szegedi Városi Somogyi Könyvtár; *Zsoldos Mária* községi könyvtáros, Babót (Győr-Sopron m.);

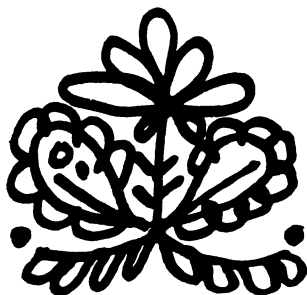
KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Cseh Józsefné hivatalsegéd, Szekszárdi Megyei Könyvtár; *Csémy Károly* könyvkötészet-vezető, Tatabányai Megyei Könyvtár; *Ereth Elemér* gazdasági csoportvezető, Tatabányai Megyei Könyvtár; *Gyana Józsefné* kisegítő, Miskolci Megyei Könyvtár; *Machlik Mátyásné* takarító, Miskolci Városi Könyvtár; *dr. Misi Ernőné* könyvkötő, Egri Megyei Könyvtár; *Molnár Tivadar* adminisztrátor, Szombathelyi Megyei Könyvtár; *Oláh Endrené* gazdasági vezető, Békéscsabai Megyei Könyvtár; *Péter Béláné* kisegítő, Kaposvári Megyei Könyvtár; *Rieith Györgyné* kisegítő, FSZEK; *Simon Andrásné* könyvkötő, FSZEK; *Spitzer Károlyné* könyvkötő, Pest megyei Könyvtár; *Varga Kálmánné* raktáros, Kaposvári Megyei Könyvtár.

Szakszervezeti könyvtáraknál

A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Dr. Balassy Jánosné, a Kohó és Gépipari Minisztérium szakszervezeti klubkönyvtárosa; *Belicza Ilona*, a Békés megyei SZMT könyvtár vezetője; *Dézsi Mátyásné*, a szombathelyi Pamutipari Vállalat könyvtárosa; *Hernádi Istvánné*, a Borsod megyei SZMT könyvtár helyettes vezetője; *Lengyel Erzsébet*, a Pest megyei SZMT váci körzeti könyvtárának vezetője; *Ligeti Gézáné*, a budapesti Bőr- és Cipőkellék Kereskedelmi Vállalat könyvtárosa; *Mittl Istvánné*, a Volán szombathelyi 17. sz. Vállalatának könyvtárosa; *Péva Józsefné*, a budapesti OGV Cordatic Gyáregységének könyvtárosa; *Retter Vilma*, a Textilipari Szakszervezet Központi Könyvtárának munkatársa; *Takács Gáborné*, a Heves megyei SZMT

könyvtár könyvtárosa; *Vojcsek Sarolta*, a Komárom megyei SZMT könyvtár könyvtárosa.

MINISZTERI DICSÉRET

Bakos Istvánné, a Veszprém megyei SZMT könyvtár helyettes vezetője; *Balagó Lászlóné*, a Magyar Kábelművek könyvtárának vezetője; *Hajik Gyuláné*, a budapesti Bőripari Vállalat újpesti üzemének könyvtárosa *Jordán Antalné*, a budapesti Vegyipari Termelőszköz Kereskedelmi Vállalat könyvtárosa; *Kriszt Istvánné*, a várapoltai Jószerencsét Művelődési Központ könyvtárának

vezetője; *Lacza Istvánné*, a Fejér megyei Nyomdaipari Vállalat dunaújvárosi telepének könyvtárosa; *Meszléry Celesztinné*, a Láng Művelődési Központ könyvtárának vezetője; *Nagy Károly*, az Országos Takarékpénztár könyvtárának vezetője; *Németh Lajos*, a Győr-Sopron megyei SZMT könyvtár munkatársa; *Óry József*, a Zala megyei SZMT könyvtár vezetője; *Pataky Zoltánné*, a Borsod megyei SZMT könyvtár könyvtárosa; *Puskás Lipótné*, a Magyar Selyemipari Vállalat Kikészítőgyárának könyvtárosa; *Pusztáki Mária*, a budapesti Vörös Október Férfiuhagyár angyalföldi üzemének könyvtárosa.

Tudományos és szakkönyvtáraknál

A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Arany Sándorné, a Városépítési Tudományos és Tervező Intézet könyvtárának vezetője; *dr. Bata Imre*, az OSZK tudományos főmunkatársa; *Berlász Piroska*, az OPKM főkönyvtárosa; *dr. Bot Györgyné*, a debreceni Egyetemi Könyvtár osztályvezetője; *Francsics Gyuláné*, az Országgyűlési Könyvtár csoportvezetője; *dr. Grandpierre Emilné*, az Út- és Vasútervező Vállalat könyvtárosa; *Karáczy Pál*, az Energiagazdálkodási Intézet Információs és Dokumentációs Osztályának vezetője; *Kovács József*, az OSZK zirci tudományos könyvtárának vezetője; *Lénárt Tiborné*, az Országgyűlési Könyvtár csoportvezetője; *Mártován Gyula*, az OMKDK osztályvezetője; *dr. Móra László*, az OMKDK osztályvezetője; *Schneller Károly*, az OSZK osztályvezető-helyettese; *Setényi Mátýásné*, az Országgyűlési Könyvtár könyvtárosa; *Sperl Vilmos*, az Almásfűzítői Timföldgyár könyvtárának vezetője; *dr. Urbán László*, a KMK tudományos munkatársa.

MINISZTERI DICSÉRET

Barabás Tiborné, az OMKDK csoportvezetője; *Beniczky György*, az OSZK főkönyvtárosa; *Bétsch Elemérné*, az OSZK főkönyvtárosa; *dr. Bolgár Ferencné*, az Egyesült Izzó Kutatóintézetének könyvtárosa; *Csiky Lászlóné*, a Debreceni Egyetemi Könyvtár főkönyvtárosa; *Gubán Sándorné*, a Borsodi Vegyikombinát könyvtárának főkönyvtárosa; *Jeszenszky Géza*, az OSZK tudományos munkatársa;

Kiss Györgyné, az OSZK főelőadója; *dr. Kredics László*, a veszprémi püspöki könyvtár könyvtárosa; *Malek Magdolna*, az OSZK könyvtárosa; *dr. Markos Béláné*, a KMK könyvtárosa; *Nádai Gyuláné*, az OSZK könyvelője; *Papp Iváné*, az Országos Evangélikus Könyvtár vezetője; *Rohrwild Frigyes*, a Mosonmagyaróvári Fémszerelvénygyár könyvtárosa; *Sántha Sára*, a debreceni Egyetemi Könyvtár főkönyvtárosa; *dr. Ujszászy Kálmán*, az Országos Református Gyűjteményi Tanács elnöke, a Tiszáninneri Református Egyházkerület Sárospataki Nagykönyvtárának igazgatója; *Varga László*, a Magyar Kábelművek könyvtárának vezetője; *Vass Endréné*, az OMKDK főkönyvtárosa; *Vigh Endréné*, az OMKDK főkönyvtárosa; *Voith Éva*, a Csepel Autógyár Műszaki Tájékoztatási Osztályának munkatársa; *Voloscsuk Andrásné*, az AFIT XII. Autójavító Vállalat szombathelyi könyvtárának könyvtárosa; *dr. Wittek Lászlóné*, az OSZK osztályvezetője; *Zachara Magda*, az Országgyűlési Könyvtár könyvtárosa; *Zágonyi Ilona*, az OSZK csoportvezetője.

KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Berey Béla, az OSZK munkatársa; *Gajai Jánosné*, az OSZK munkatársa; *Geröly Józsefné*, az OSZK munkatársa; *Kádár László*, az OSZK raktárvezetője; *Mayer János*, az OSZK munkatársa; *Nagy Zsigmond*, az OSZK raktárvezetője; *Orbán Ákosné*, az OSZK munkatársa; *Sinkó Pálné*, az OSZK munkatársa.

Központi szerveknél

A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Bán Gézáné, a Könyvtáros szerkesztőségi titkára; *Zirc Péter*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának főelőadója.

A művelődésügyi miniszter nyugállományba vonulása alkalmából *Nagy Károlynak*, az Országos Széchényi Könyvtár raktárosának a KIVÁLÓ DOLGOZÓ kitüntetést adományozta.

SZÉP MAGYAR KÖNYV címmel kiállítást rendezett a HVDSZ központi könyvtára a nemzetközi könyvtár-év tiszteletére. A tárlókban a könyvtár saját könyvei mellett helyet kaptak a kiadóktól ez alkalomra kapott kiadványok, valamint a könyvtár propaganda tevékenységének dokumentumai, s elhelyezték a hálózat üzemi könyvtárainak fényképét is. A megnyitást követő irodalmi rendezvényen Czine Mihály méltatta a nemzetközi könyvtár-év jelentőségét, majd az élvonalbeli színművészek tolmácsolásában magyar költők és írók művei hangzottak el. A műsorban megzenésített versek előadásával közreműködött a HVDSZ Szilágyi Erzsébet női kara is. (SZ. B.)

Hírek

EX LIBRIS KIÁLLÍTÁST RENDEZETT gyermekolvasói részére a Püspökladányi Járási Könyvtár. A gyermekrészlegben bemutatott munkákat egytől-egyig az ifjú művelzők számára is érthető gyermek-, virág-, állat- és mesemotívumokból komponálták alkotóik: Andruskó Károly jugoszláviai, valamint M. Kiss József keszthelyi, Kovács Gyula komádi, Nagy László ceglédi, Meskó Anna és Póka György gyulai grafikusművész. (S. S.)

AZ INTERNATIONAL LIBRARY REVIEW (Nemzetközi Könyvtári Szemle) c. angol folyóirat ez évi 4. száma Youth library services in public libraries: an international survey címmel közli Könyves Tóth Lilla nemzetközi áttekintését a közművelődési könyvtárak ifjúsági szolgálatáról.

A KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRI SZAKLAPOK szerkesztői közül az IFLA-konferencia idején többen felkeresték a Könyvtáros szerkesztőségét: B. P. Kanyevszkij, a moszkvai Bibliotekovedenije i bibliografija za rubezsom, Tođora Topalova, a szófiai Bibliotekar, Jadwiga Kolodziejska, a varsói Bibliotekar, Jarmila Houškova, a prágai Čtenář, Stefan Gruia, a bukaresti Revista Bibliotecilor szerkesztője lapunk szerkesztőségében baráti találkozón vett részt, amelyen az együttműködés számos lehetősége került szóba. Felkereste lapunkat Zarko Protić, a belgrádi Bibliotekar szerkesztője is, s kérte közreműködésünket abban, hogy lapja a jövő évben több cikkben mutathassa be a magyar könyvtárak munkáját.

Baranyi Ferenc „Fogadalom” c. versét szavalja Merényi Judit (Dali Ferenc felvétele)

AZ EGYESÜLT VILLAMOSGÉPGYÁR KÖNYVTÁRA Budapest egyesítésének századik évfordulója tiszteletére előadás-sorozatot rendez a szocialista brigádoknak. Az első rendezvény irodalmi délután volt, melyen Baranyi Ferenc beszélt munkásságáról. A költő alkotásait Merényi Judit előadóművésznő mutatta be a 130 főnyi hallgatóságnak.

Falusi olvasók között

Mindig éreztem, hogy *olvasóim közössége* hatalmas, több száz főből álló család, amelynek szellemi irányítása az én kötelességem. Es amelyik tiszteletdíjas könyvtáros életének évtizedeivel falujába gyökerezett, mind csak ezt érezheti, vagy érezni fogja, ha talán most még csak főfoglalkozását kiegészítő keresetforrásnak érzi is a könyvtárosságot.

E „nagy családnak” tipikusan sajátos arculatáról, ennek a szellemi igényeiben többnyire azonos közösségnek tagjairól akarok szólni, bemutatni őket nemcsak mint személyeket, típusokat, hanem mint *a szocialista átalakulás kohójában formálódó falusi lakosságnak a szellemi igények iránt érzékeny kis rétegét*. Mert sajnos, a többség ma még az ivás híve, a presszók hangos vendége. Annál fontosabb szerepet töltenek be a falu szellemi életében az itt bemutatandó olvasók, akik közül, sajnos, éppen a falusi vezető értelmiségiek hiányoznak. Azért így is vigasztalónak látom a falusi könyvtárak fejlődését a jövőendő években.

Tanítványokból olvasók

Koromat nem kell említenem, kitűnik abból, hogy bizony olvasóim háromnegyedét tanítottam. Mint magyar szakos pedagógus, *most látom csak beérni kezdő munkám gyümölcsét*. Nem éppen szerénytelenség, de ilyenkor szükséges beszélni erről is. Egy példát csak: a válogató asztalra kitettem Arany balladáit. Panni rácsapott:

— Mikor édesanyát tetszett tanítani, sok verset hallott ebből a könyvből, elvihetem?

— Természetesen.

Falun könnyebb elérni, hogy a könyvtáros ismerje minden olvasóját, hogy fenntartsa velük a kapcsolatot. Erre jó az utcán vagy bárhol a pár mondatos beszélgetés. Nincs az az olvasókampány, amely ennél többet érne.

— Jutka, mikor látlak újra a könyvtárban?

— Ha a harmadikat is elvlasztom, hiszen azelőtt gyakran jártam, tetszik tudni. De most majd meséért is megyek a nagyobbiknak. — Igen, az új asszonykák el- elmaradása természetes.

Arcok a nagy családból

A 80 év felé ballagó nyugdíjas Ádám bácsi a tsz egyik gépparki őre, nem ér rá soha aláírni a könyvkártyát, siet, nehogy „tetten érvék” a könyvtárban. Restellné. Pedig rengeteget olvas. Jó esztendeig én válogattam ki neki a könyveket, most gyakran elcsodálkozom, milyen remek érzékkel találja meg percek alatt a neki megfelelő köteteket. Ide dobja a 3—4 könyvkártyát, s máris fut a szolgálatba.

Egy német nevű lakatos az útleírások szerelmese. Mindig eltalálom ízlését, s emiatt olyan tisztelőmmé vált, hogy egyszer a háza előtt elromlott kerékpárom javításáért minden ellenkezésem dacára sem fogadott el pénzt.

— Ó, tanár úr, semmi ez a munka a jó könyvekért!

Nyugdíjas pénzügyi tanácsos, Erdélyben járt iskolába. Egyetlen könyvet sem visz el anélkül, hogy meg ne kérdezze: olvastam-e. Ha igen, már írja is alá a könyvkártyát.

Fél óra hosszat is böngészget egy hosszú hajú ifjú, végül kifakad, hogy nem talál egyetlen jó könyvet sem. Ismerem ízlését: a kezébe adok két könyvet. Legközelebb azzal hozza be őket, hogy újra e két írótól adjak neki könyvet. Megmutatom a könyvek helyét, azóta önállóan válogat közöttük.

Régóta elvált asszony, állandó és régi olvasó, pedig a legmesszebb lakik. Kizárólag csak nőíróktól olvas! *Sohasem tudtam rávenni, hogy férfi író könyvét kézbe vegye*. Fiókomba teszem számára az érkező új könyvekből a nőírók munkáit.

A Patonai házaspár évekig kislányával együtt jött a könyvtárba, s belépéskor látszat rajtuk, hogy ez szinte *ünnep számukra*. Most már csak a középiskolássá lett leánya jön, de mindig mindkét szülőjének visz haza könyvet. — A második Mik-

lósát a nagyanyja kísérte el néhányszor, ma már egyedül jön a legényke. Eleinte csodálkozott, hogy nem foglalkozom vele soronkívül, de már ránevelődött a rendre.

Négyen a tizenegyből

Az öreg Kasza bácsi sok Jókait átolvasott telenként, amíg volt, aki — kérésemre — cserélgette neki a könyveket. De hogy ez a lányka elkerült a faluból, az öreg leintette a könyveket: ne tegyen neki szívességet senki! Nem olvas tovább. Pedig a könyvtár csak 200 méterre van hozzá. Restelné, ha öreg létére beállítana a könyvtárba. Sajnos, ilyenek is vannak még sokan.

Azt is tapasztalom, hogyha tavasszal beáll a dologidő, sokan elmaradnak a könyvtárból. Akik azonban igazán szeretnek olvasni — főleg a fiatalabbak —, ha ritkább időközönként is, de felkeresik a könyvtárt.

Egyetlen cigánycsalád van csak községünkben, igaz, 11 gyermekkel megáldva. Ezek közül négyen hordják a meséket, de mind a négy egyszerre! Elég nehéz velük zöldágra vergődni: összecserélgetik könyveiket, itt tanítgatják egymást a keltezésre, aláírásra nagy csiripelés közben. (Kettő kisegítő iskolás.) Már az is derű, mikor belépnek. A többi olvasó mosolygó tapintattal vár, amíg eligazítom őket.

Sajnos, a *Kortárs-t* csak egyetlen olvasóm viszi, egy lerokkant OTP-tisztviselő. Középiszólásoknak hiába ajánlgatom. (Vajon a tanáraik olvassák?) De Szilvásinak ők a legrajongóbb olvasói.

Még a régibb olvasókat is *rá kell szoktatni egy-egy író nevére*, hogy aztán annak állandó olvasói maradjanak. Így jöttek rá, hogy nem a könyv címe a döntő, hanem a könyv írója; s ezt nem elég falun hangsúlyozni.

Jó példa erre három 14—15 éves leányka; a kisegítő iskolából maradtak ki. Mindig egyszerre jönnek könyveikért. Az ember szíve sajog, mily bájosan, mégis kevés értelmet sugárzó arccal köszöntenek. Eleinte hajhászták a különlegesen érdekes című, de mégcsak nem is szépirodalmi könyveket. Csodálkoztak, hogy kivettem kezükből, s odavezettem őket az ifjúsági könyvek polcaihoz, mindegyiknek választottam egy-egy, neki való könyvet. — Innen vigyetek máskor is — mondtam. Azóta is különös gonddal figyelem könyvválasztásukat.

Egy asszonykának négy évig osztályfőnöke voltam. Nagyon ragaszkodott hozzám. Babát szerettek volna évek óta. Többet feküdt a kórházban, mint otthon, míg megérkezett a várva várt fiúcska. Ezalatt mindig kérte a könyveket, hol levélben, majd a szomszéd kislánytól, aki tanácstalan volt: milyen könyveket vigyen Áginak.

— Bíz csak azt te a tanár bácsira, ismer ő engem.

Kötelességemnek éreztem, hogy személyesen is vigyek számára könyveket.

Másik volt tanítványom négy éve nem járt a könyvtárban. Találkozásunkkor érdeklődtem sorsa felől, s hogy olvas-e. Most már ráérne, mondja, de szégyellett anynyi idő után a könyvtárba beállítani. Végül is eljött, azóta is rendszeresen jár.

Idősek és fiatalok

Tsz-nyugdíjas özvegyember. Veres Péter, Szabó Pál, Tamási összes műveit rég elolvasta. Sokáig elböngészgetett neki tetsző könyvek után, míg rávezettem a hasonló témákkal foglalkozó írók műveinek megismerésére. Mosolyogva mondta:

— Ilyen a vén gazember, tetszik látni, nem kellene neki a modern írók! (Fiatal korában A vén gazember c. Mikszáth darabban főszereplő volt. Sokan nem értették, miért nevetünk össze.)

Katica néni 80 éves, de minden könyv érdeklí, a mai írók munkája is, főleg ha „szerelmes”. Csakhát már rosszak a lábai, nem járhat könyvtárba. Többnyire én viszek neki boltba menet könyvet, vagy a szomszéd Jóska gyerek — egy fagyalt áráért. Hogy hagynánk unatkozni őt könyv nélkül!

Ez a Jóska csak nyolcadikos, de hat éve olvasóm. Már nem is annyira az ifjúsági könyvek között kutat, hanem az érdekes közismeretiekből válogat. Megesik, hogy ha valamelyik kisdíák jó könyvet keres, de nem érek rá neki segíteni, oda szölok Jóskának:

— Légy szíves, adjál Karcsinak két jó könyvet.

A 74 éves özvegy szomszédasszony azóta olvas, mióta könyvtáros vagyok. A közeli Mártit szerveztem be, hogy könyvet vigyen neki. Most nem olvashat, mert erősebb szemüveg kellene, de ezt a vizsgálat után csak jó két hónapra ígérték. Érthetetlen ez előttem, üzenek hát a véletlenül ismerős főorvosnak, *megsürgetem a szemüveget*.

A gimnazista Gergely Jancsit főleg a madarakról szóló könyvek érdeklik. A „Brehm”-en már túl van. Említek neki egy legújabb szakmunkát: Ahány madár, annyi tojás. Még nem fejeztem be az olvasását, de behoztam neki, hadd örüljön. Még

azt is megígértem, hogy bejuttatom a Velencei Madárvártára jövő nyári kutatásra a többi diák közé.

Pintér Imre beóvakodott vasárnap reggel a könyvtárba azzal a kéréssel, hogy „megigazgathatja-e” az ifjúsági könyveket? Most vetette magát a Cooperekre, s tudomására jutott, hogy a Nagy indiánkönyv a fiókomban hever. Csakugyan takarosan rendet tett. Micsoda örömmel vitte ki a régen keresett könyvet!

Papp Kati elvált szülők gyermeke, asszonyénjénél lakik. Egész nap az állami gazdaságban dolgozik, de fáradtan is felkeresi hetenként a könyvtárt, s szinte válogatás nélkül viszi a könyveket. Könnyű volt okára rájönni: mindig várta odakint a legényke. S nem volt más alkalom a találkozásra, csak a könyvtár.

Sándor Jutka iskolás korában sokat segített nekem. Két-három hetenként most is megjelenik.

— Tessék csak intézni a dolgát, én majd kiszolgálom magamat. Még egy új olvasót is hoztam, be is írom. Mennyi is a következő szám? Még csak most kerültük el a négyszázat?

Farkas Gyurka régóta hátralékos a kétszeri felszólítás ellenére is. De most hetek óta ő is a járdaépítő brigádban dolgozik, úgy érzi, ez menti a felelősség alól. Kell a dokumentum a helytörténeti krónikámba, hát lefényképezem őket, de Gyurkát csak azzal a kikötéssel, hogy legközelebb behozza a könyveket. Meg is ígéri!

Kissé elgondolkoztató, hogy a férfi olvasók száma harminccal is több a nőknél. Oka talán az, hogy a nőket jobban leköti a házi munka. Hátha még az italboltokban és a presszóban üldögélő férfiaknak csak egytizede is olvasó lenne! Nincs az a könyvtári reklám vagy személyes vonzás, amellyel őket könyvtárba lehetne csalogatni. De ugyanúgy nem akad olvasó a tsz vezetőiből, a tanácsi dolgozókból sem, habár náluk az okok mások.

Könyvvédelem, kézikönyvek

A könyvek épségére, tisztaságára a tanulók általában nem eléggé ügyelnek, összefirkálják, sőt lapokat is kitépnek belőlük. Az általános iskola 3. osztályán kívül egy osztály sincs, ahol a könyvtár használatáról, a könyvnek mint közvagyonnak a megbecsüléséről évente legalább egy osztályfőnöki órát tartanának. Erre a Művelődésügyi Minisztérium sem adott még ki rendeletet, ami szinte érhetetlen, hisz az általános iskolák tanulóinak több mint fele közművelődési könyvtári olvasó.

A kézikönyvtár túlnyomó részét évek óta éppen csak érintették, de ez a helyzet a mezőgazdasági könyvekkel is. Az Új magyar lexikon néhány kötetét csak akkor nyitják fel az úttörő őrsvezetők, ha névadójuk életrajzát jegyzetelik. Más nem használja őket. A magyar nyelv értelmező szótárának köteteit tudomásom szerint még nem nyitotta fel senki. Minden megjelent lexikon megtalálható az 5800 kötetünk között, de nincsen olvasó, aki ezeket forgatná. A két pusztai fiókkönyvtár kéri, minél kevesebb könyvet küldjek nekik, mert helyiség hiánya miatt egyik sem szabadpolcos még, s a szekrények zsúfoltak, az olvasók száma csökkenőben, hiszen a külterületek lakóinak száma egyre fogy. — Egyébként a könyvtárnak semmi anyagi nehézsége nincsen, a tanács kielégíti minden szükségletét.

Érdeemes jól dolgoznia a legkisebb falu könyvtárosának is

A fentebb elmondottak ellenére sem vigasztalan a falusi könyvtárak helyzete. Állandóan tapasztaljuk, hogy a falvak népének szellemi színvonala emelkedőben van, mind több a képzett dolgozók száma. Csak a könyvtáros ne csüggedjen el soha. Neki mindig mindent előlről kell kezdenie, folyamatosan kell dolgoznia, mint a pedagógusnak: nem lehet, hogy bármi, egyelőre kudarcnak látszó tény letörje, elkésérsítse. Az, hogy a legtöbb olvasó az általános iskolásokon kívül a 15—20 évesek soraiból akad, ez maga lendítő erőt ad a könyvtáros munkájához. Hiszen a most középkorú olvasók zöme is soraikból nőtt ki. Aki pedig hozzászokott a könyvek által szerzett szellemi örömhöz, az egyik legtekélyesebb örömhöz, nem tud hűtlen lenni az olvasáshoz. S miattuk érdemes jól, hivatásszerűen dolgoznia a legkisebb falu könyvtárosának is.

T a n k a J á n o s

Olyan művelődés- és neveléspolitikai közszellem szükséges, amely kibontakozik a természettudományos műveltség jelszavával tolaikodó, jobbára siváran technikai információáradat pánikhangulatából, és a sokoldalúan érett társadalmi személyiség igényével tervezi a jövő szocialista emberének modelljét; világosan látja a humán, közelebről az esztétikai nevelés funkcióját a szociális, értelmileg, érzelmileg és erkölcsileg felnőtt személyiség formálásában.

Ú j f a l u s s y J ó z s e f

„Az olvasó munkásért” a rádióban

*Az olvasó munkásért** című kiadvány bevezetője ezt írja: „Bizonyára lesznek, akik az első fejezet után megállapítják kiadványunkról, hogy a benne foglaltak utópiák.” Első olvasásra nem is nehéz valamiféle utópista-prófétikus igényességet felfedezni a könyvben.

„Helyezzünk el a gyár fontosabb közlekedési csomópontjain olyan térképeket, melyek szemléletesen mutatják a könyvtár helyét. Készíttessük el ezek kisebb méretű változatait is, melyek alkalmasak arra, hogy eljuttassuk őket az egyes emberekhez, elsősorban az újonnan belépőkhez. — A gazdasági vezetők a termelési tanácskozásokon felhívhatják a figyelmet a könyvtárnak azokra a szakkönyveire, melyek segítséget adhatnak a feladatok jobb megoldásához, vagy szót adhatnak a könyvtárosnak ezek, s általában a könyvtár ismertetésére.”

Tucatjával idézhetnék hasonló példákat, melyek hallatára a gazdasági vezetők és a munkások nagy része egyforma vállrándítással és különösebb felindulás nélkül rávágna: Kit érdekel a könyvtár? Ha azonban végiggondoljuk a dolgokat, kiderül, hogy ez a kérdés azzal egyértelmű, hogy — vállrándítás és különösebb felindulás nélkül — kit érdekel a munkás?

A végiggondolást kissé későbbre halasztva annyit hamar megállapíthatunk: „utópista” szerzőinket feltétlenül érdekli a munkás, és jól ismerik azokat a feltételeket, melyek között az üzemi szakszervezeti könyvtárak dolgoznak. — A fizikai állományban levő dolgozók fele a nyolc általánost sem végezte el. A munkásnők szabad ideje munkanapokon átlagosan 50 perc. Egy megyeszékhely 250 fős építőipari munkásszállásán a lakóknak havonta 90 százaléka cserélődött ki, a 80 fős szálláson pedig a lakók 50 százaléka. A munkások 15 százaléka azt sem tudja, hogy az üzemben egyáltalán létezik-e könyvtár. A szakképzett munkásság legjobb erőit egyesítő szocialista brigádoknak is csak 10—20 százaléka gondol a könyvtár rendszeres használatára...

A szerzők ismerik a tényeket. Felelősségtudatukat bizonyítja, hogy nem a lehangelő tényleltárak számát akarják szaporítani munkájukkal, nem búsítani akarják önmagukat és könyvtáros kollégáikat, hanem optimista módon a „mi legyen” kérdésre keresik a választ. Ehhez csakugyan szükségeltetik egy adag profétaság, vagyis sok hivatástudat; de a javasolt programnak semmi köze sincs semmiféle utópista ködfaláshoz.

Fejlesszük az üzemi könyvtárak hatékonyságát; támaszkodjunk a szocialista brigádmozgalomra; értékes könyvekkel gyarapítsuk a készletet; emberközpontú, vonzó életet alakítsunk ki a könyvtárban. Ez a program.

A legfontosabb elv az üzemi könyvtárak állományával kapcsolatos: értékes, jó, irodalmilag igényes könyveket kell a munkásság kezébe adni. A szerzők kissé elítélik azt az olvasót, aki „elfogyasztja a könyvet, mint egy pörköltet”. — Ez szerintem helytelen. Mire kell a jó könyv? Hadd ne bonyolódjam bele a társadalmi munkamegosztás és a munkaerő újratermelésének közgazdaságtani fejtegetésébe; másfél kétségbeejtő körmondat után úgyis csak dadogni tudnék. Hadd feleljek egész egyszerűen, mint olvasó.

A jó könyv azért kell, hogy örömet szerezzen: olyan örömet is, mint egy tányér jó étel, emellett nyilvánvalóan az íróval való eszmecsere örömét is. Sokan — és főleg munkások — az irodalmilag értékes olvasmányt a véres verejtékkel és a görcsös fejfájással kapcsolják össze gondolatban. Ezt a tévhitet oszlatnunk kell, véletlenül sem szabad támogatnunk.

Csak azt kell tudnunk és tudatosítanunk, hogy — amint van rosszul elkészített és jól elkészített étel — *van rossz könyv és jó könyv*. Az irodalmilag értékes művek óriási táborán belül pedagógiaileg semmiképpen sem szükséges az értékszintek megjelölését és fontosságát hangsúlyoznunk. A „bonyolult” Dosztojevszkij nem jobb író, mint az „egyszerű” Tolsztoj; az „intellektuális” Franz Kafka nem jobb író, mint a „népi” Móricz.

A jó könyvnek tehát az a dolga, hogy örömtelien csillapítsa szellemi éhségünket, és ugyanakkor — további örömekre — *éber*en tartsa szellemi étvágyunkat. Romlott húst már nem enged eladni kulturpolitikánk. De avas cselekményt, sőtlan jellemábrá-

* (Ismertették a Könyvtáros 1972 3. számában.)

zolást, híg ételszemléletet, szirupos mondanivalót egyelőre igen. Végeredményben az ilyesmitől nem lehet halálos mérgezést kapni, legföljebb múló étvágytalanságot, súlyos esetben szellemi beri-berit vagy skorbutot. Igen, a kortárs lektűrre gondolok.

A kortárs lektűríró él, dolgozó ember, tehát ír és írni is fog. Könyvkiadásunk évről évre megjelentet elég komoly mennyiségű lektürt, mint ízlést és közszellemet nem romboló, ugyanakkor kelendő, sőt hasznot hajtó terméket. *Az üzemi könyvtárost azonban nem kötik gazdasági szempontok*, tehát megengedheti magának, hogy a munkásság igazi olvasóvá nevelése, a „munkáskülsejű” igénytelenség megszüntetése legyen a célja.

Ehhez nyújt értékes pedagógiai segítséget az *Olvasmányok kezdőknek és középfeladóknek* című fejezet, mely a művek együttes kedvelésének vizsgálata alapján teszi meg javaslatait. Az üzemi könyvtárat felkereső munkás gyakran kezdő olvasó. Megbízik a könyvtárosban, tanácsot kér tőle; és ha nem éri csalódás, a helyes tanácsok és a saját olvasási kedve révén lassan igazi olvasóvá nevelődik. A példatár elősegíti, hogy a könyvtáros minden olvasójának optimális tanácsot adjon, hogy se túl sokat, se túl keveset ne követeljen. Az olvasóvá nevelésnek természetesen nem az a célja, hogy a „megnevelt” majdan lenézze azokat a műveket, melyek az irodalmat megszerettették vele, hanem az, hogy *minden értékes mű egyben sikeressé is váljék az olvasók körében*. Az egész népművelés számára igen fontos lenne tehát az értékes és sikeres művek ilyen irányú vizsgálatának folytatása, sőt a vizsgálatok kiterjesztése.

A könyv idézi *Gondos Ernő* egyik adatát, mely szerint „az együttes kedvelés gyakorisága alapján a Kommunista kiáltvány legközelebbi rokonai között Sánta Ferenc Hűsz óra című regénye szerepel, és a legtávolabbiak között Berkési Andrásé”. Ez azt jelenti, hogy aki általában lektürt olvas, az — ritka kivételektől eltekintve — nem erőlteti magát a politikai klasszikusok olvasásával. A Kommunista kiáltványt, mint nyilvánvalóan töprengésre serkentő művet, olyanok kedvelik, akik általában *elvárják a könyvtől, hogy gondolkodni lehessen rajta*. A lektűr szórakoztatni akar, politikai klasszikusaink gondolkodtatni. Többek között ezért is jó lenne, ha a közvéleményben a gondolkodás is polgárjogot nyerne a szellemi örömök között.

Az adat idézése rávilágít a könyv szerzőinek távolabbi és mélyebb programjára is. *Kamarás István* és *Nagy Attila* nem valamely keresztény legényegyleti népboldogító áhitatból kíván minél több igazi olvasót nevelni az üzemi könyvtárakban. Azért kívánnak például a szocialista brigádmozgalomra támaszkodni munkájukban, mert abban a munkások arra szövetkeztek, hogy „csoportból közösséggé alakulva önmagukat s a világot megváltoztassák”. A szerzők az egyes ember és az egész munkásság „kulturális életforma-forradalmát” akarják segíteni, „hogy az egyén forradalmi módon megváltoztassa műveltségét és életformáját”, s legyőzze régi énjét. Felismerik, hogy a szocialista üzemben „a termelőerők szüntelen fejlődésének egyik legfontosabb rugója a dolgozók öntevékeny alkotóerejének hasznosítása... minden dolgozó teljes személyiségének aktív jelenléte”. A munkaerő-vándorlást, az apolitikusságot és a közéleti érdektelenséget vizsgálva kimutatják, hogy „az igazi, konstruktív politikum és az értékes, tartalmas művelődés szorosan összetartozik”.

Ehhez már csak egy dolgot kell hozzátenni. Az osztálytársadalmak történetének tanúsága szerint az elnyomás mindig egyszerű és közérthető az elnyomott osztályok számára; *a demokrácia viszont mindig bonyolult* annak számára, aki gyakorolja: *tanulást, megismerést, tudást és gondolkodást igényel*. — A hatalomból kirekesztett osztály a kultúrában is azt fogyasztja, amit az elnyomó elébe talál, vagyis a giccsét; a hatalmon levő osztály viszont *a kultúrának is a legjavát* fogyasztja a termelési viszonyok, a jog, az erkölcs, az oktatási rendszer és a többi támogatásával.

Magyarán: minél többet fogyaszt a kultúra legjavából a mai magyar munkásosztály, annál inkább övé a hatalom a kultúra területén is; és minél kevesebb java kultúrát fogyaszt a munkásosztály, annál kevésbé övé a hatalom a kultúra területén. *Az olvasó munkásért* című könyv a munkásság kulturális hatalomátvételét szolgálja. Helyenként talán elvész a részletekben, olykor nem elég olvasmányos — de jól szolgálja igaz célját.

A könyvről egyébként az Élet és Irodalom június 10-i számának *Véleményünk* szerint rovatában gúnyoros glossza jelent meg *Intelmek Átlag Lajosnak* címmel. A glossza idézet-technikai módszereivel és alapvető hozzáállásával nem értek egyet. De ennek a cikknek nem a glosszával való vita volt a célja, hanem *Az olvasó munkásért* című kiadvány elemzése, és ennek kapcsán a kiadvány által szolgált ügy népszerűsítése.

Mesterházi Márton

(Elhangzott 1972. július 16-án 18 óra 50 perckor a Petőfi rádió „Mikrofon előtt az irodalmi szerkesztő” c. műsorában.)

A debreceni könyv négyszáz éve

1561-ben jelentette meg a Kassáról Debrecenbe menekülő, s ott nyomdát létesítő Huszár Gál Méliusz Juhász Péter egyik munkáját, s ezzel elindította a debreceni könyvnyomtatást.

A nemzetközi könyv- és a magyar könyvnyomtatás 500. évfordulója adták meg az alkalmat arra, hogy Debrecen is felmutassa a maga részét a magyar könyvkultúra fejlődéséből, és könyvkiállítást, valamint tudományos ülésszakot rendezzen a Kossuth Lajos Tudományegyetemen.

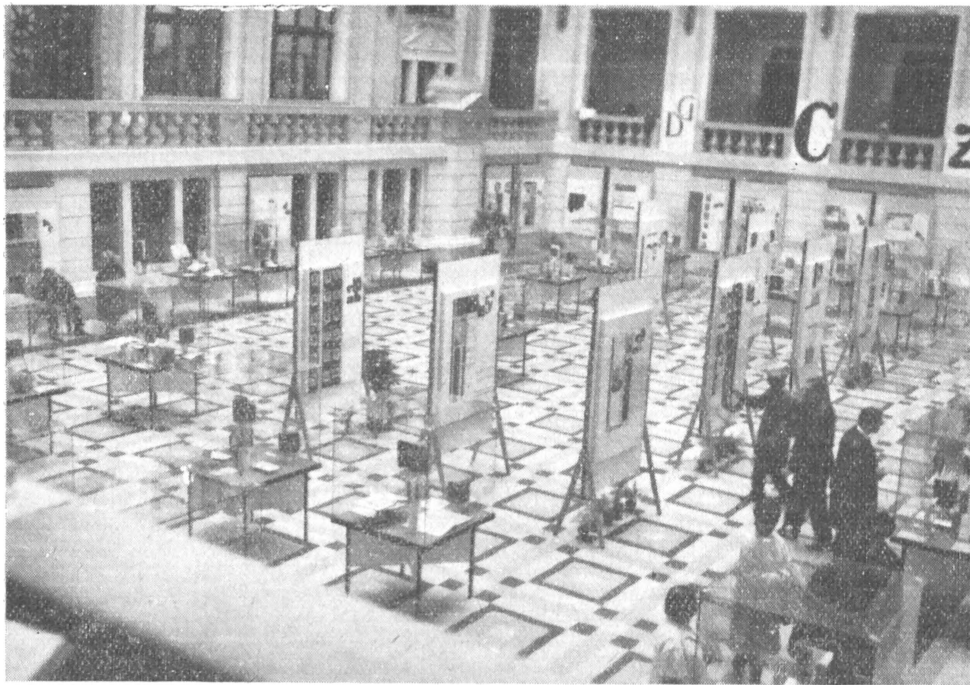
A kiállítás méltóképpen reprezentálta Debrecen régi és új könyvkultúráját — melynek jelentőségét az is bizonyítja, hogy 1711-ig a magyar nyelvű kiadványok harmada itt látott napvilágot, következésképpen Huszár Gál jogosan nevezte a várost „Magyarország és Erdély világitó lámpásának” —, a kétnapos tudományos ülésszak előadásainak egy része pedig a régi Debrecen művelődésével és annak messzesugárzó hatásával foglalkozott.

E témakörben mutatta ki *Dr. Benda Kálmán* a régi magyar protestáns irodalom máig élő elemeit a paraszti nyelvfordulataiban, szólásaiban, valamint a XIX. és a XX. század legnagyobb íróinak munkásságában, bebizonyítván, hogy

ez az erőteljes, ősi nyelv évszázadokon át megújulást és a nyelvrontó idegen hatások ellen védelmet adott a magyar költői kifejezésnek. *Dr. Irinyi Károly* eszméletörténeti szempontból vizsgálta az 1867—1945 közötti debreceni kiadványokat; előadásából kitűnt, hogy a — bár sok maradisággal és előítélettel terhes — város mégis mennyire nyitott volt a világ számára, könyvkiadása minden szellemi áramlatról hírt adott. Irinyi dialektikusan fölépített, és a sokféle irányzathból a haladó tendenciákat kibontó előadását az általa választott Stendhal idézet jellemezte: „Az igazság olyan gyémánt, mely sokféle irányból nyeri sugarát.”

A további témák már országos művelődési kérdések körül forogtak: *Dr. Kéki Béla* a könyvművészet megújulásáról és modern törekvéseiről beszélt, vetített képekkel illusztrálva előadását; *Dr. Csűry István* az egyetemi könyvtáraknak a korszerű felsőoktatásban játszott szerepéről szolt; *Dr. Durkó Mátyás* olvasápszichológiai előadásában az irodalmi műs a különböző indítású olvasók találkozását vizsgálta; *Dr. Soós Pál* pedig Szabó Ervin sokoldalú munkálkodásának tárgykörében végzett kutatásait ismertette.

(B.)

Az aulában rendezett kiállítás

Viharos évtized

A Szovjetunió 1920-as éveai a közgazdasági és a szépirodalomban

Az elmúlt egy-másfél évtizedben a Szovjetunió 20-as évekbeli szellemi termékei — szinte a kulturális, tudományos és művészeti élet minden területén — már nemcsak az ismeretlenségből előbukkanó szenzációk, hanem a *XX. század világgkulturájának állandó, szinte klasszikus értékei* lettek. Mégha a kort világnézeti, politikai beállítottságtól, a különböző irányú elfogultságtól függően igen eltérően értékelik is a tőkés és a szocialista országokban egyaránt, az ekkor született alkotásoknak a szellemi élet szinte minden területére kiterjedő hatását ma már csak súlyos tájékozatlansággal vagy korlátozott politikai előítéletekkel lehet tagadni. Hogy csak néhány példát nézzünk: vajon elképzelhető-e a *XX. századi képzőművészet Liszickij, Chagall, Archipenko, Malevics, Annyenkov*, a filmművészet *Eizenstein, Pudovkin, Dovzsenko*, a színház *Sztanyiszlavszkij, Mejerhold, Nyemirovics-Dancsenko*, a modern nyelvészet és irodalomtudomány az orosz formalisták — *Eichenbaum, Sklovszkij, Tinyanov, Jakobson, Tomasevszkij* —, a pszichológia *Vigotszkij*, a költészet *Majakovszkij, Jeszennyin, Ahmatova, Blok*, a próza *Gorkij, Babel, Platonov, Bulgakov* nélkül? A kérdés nyilvánvalóan költői, mégha a 20-as évek nem is egyenlő mértékben vált az elmúlt években ismerté minden szellemi területen. Magyarországon első helyen az irodalom áll, részint mert a kor valóban itt mutatta fel a legtöbb értéket, részint azért, mert — sajnos, nem egyszer a többi művészeti ág és a tudományok rovására is — a hazai érdeklődés változatlanul irodalom-centrikus. Ennek köszönhető, hogy a korszak prózairodalmának legtöbb valóban jelentékeny alkotása ma már nemcsak hozzáférhető magyar nyelven, hanem több kiadásban is közkézen forog. A költészettel már nem ilyen jó a helyzet: a könyvkiadás itt túlságosan impresszionisztikus, hajlik arra, hogy a kisebb ellenállás felé haladjon, vagyis szívesebben vállalkozik egy már „bevált”, sikeres válogatás újabb és újabb megjelentetésére, mint a nálunk még ismeretlen életművek bemutatására.

Könyvek a korszak gazdasági helyzetéről

Az irodalom-központúság feloldásához és a 20-as évek teljesebb megismeréséhez járul hozzá két közelmúltban megjelent munka, Szamuely László: *Az első szocialista gazdasági mechanizmusok* és Barla-Szabó Ödön: *Az 1920-as évek gazdasági vitái a Szovjetunióban* című könyve. Ezek az első szovjet gazdaságelméleti vitákat ismertetik és elemzik. Egyik szerző sem a korszak gazdaságtörténetét írta meg, hanem azokat az elképzeléseket elemezte, amelyek a szocialista gazdasági modellre vonatkozóan ekkoriban kialakultak. Ideológiatörténeti munkák, történeti jelentőségükön felül azonban némi aktualitással ruhazza fel őket az a tény, hogy az elmúlt években, az új gazdasági mechanizmus bevezetésével, megváltozott történelmi környezetben, de hasonló problémák körül forogtak nálunk is a közgazdasági viták. A 20-as évek gazdasági vitái a legutóbbi időkig fehér foltnak számítottak még a szakemberek körében is. Ennek fő oka, hogy a korszak szovjet gazdasági életére visszatekintve már a 30-as évek gazdaságtörténetei is — jórészt Sztálin nyomán — lényeges egyszerűsítéseket hajtottak végre, elmosták a vitázó felek felfogása közötti éles ellentéteket, hogy ezzel tervszerűbbé, egyenesvonalúbbá stilizálják át a fejlődés folyamatát, mint amilyen az a valóságban volt. Ezek az ástilizált történeti visszatekintések nem egy esetben máig kísértének. Elég erre egyetlen példát hozni. Sztálin egy 1928-as beszédeben fogalmazta meg első ízben azt a tételt, hogy a NEP alapelveit Lenin már 1918-ban leszögezte, szembeállítva ezt a hadikommunizmussal, és bevezetését csupán a háborús gazdálkodás miatt, tehát kényszerből kellett későbbre halasztani. Holott — mint Szamuely meggyőzően bizonyítja — Sztálin állítása nem felelt meg a valóságnak, Lenin — mégha maga nem is volt a hadikommunizmus ideológusa — azt korántsem tekintette csupán kényszernek.

Ennek a sok vonatkozásban máig ismeretlen vagy csak torzított formában ismert periódusnak a feltárásában és hozzáférhetővé tételében jelentékeny előrelépés mind Szamuely, mind Barla-Szabó könyve. Közös jellemzőjük, hogy a korra vonatkozó anyagok hiányos volta, nehéz megszerzethetősége miatt egyidőben kellett közölniük számos nagyfontosságú korabeli szemelvényt, és megteremtteni belső összefüggéseiket.

„Közvetítő láncszem”

Barla-Szabó Ödön 1918-tól, a hadikommunizmus bevezetésétől a 20-as évek legvégéig ismerteti a legfontosabb gazdaságelméleti vitákat. A korszak legégetőbb gazdasági és politikai kérdése, amely körül évekig dúltak a viták: az elmaradott, gazdaságilag összeomlott Oroszország a talpraállítás érdekében milyen mértékben és módon használhatja fel a nyíltan, vagy burkoltan forradalomellenes erőket. A kérdés lényege mind a városi, mind a falusi burzsoázia esetében azonos volt, mégha a „parasztkérdés” ebben a vonatkozásban csak később, a 20-as évek közepén került is napirendre. A lehetséges válaszok két szélső pólusa: a) a gazdasági élet beindítása — legalábbis ideiglenesen — megköveteli a burzsoázia gazdasági tevékenységének korlátlan szabadonengedését; b) a szocialista gazdaság csak a városi és a falusi burzsoázia (a kulákság) azonnali és teljes kisajátításával teremthető meg.

Lenin mindkét szélsőséges álláspontot elutasította, és a maga programját a sokat vitatott „államkapitalizmus” fogalmában határozta meg. E fogalom magját Leninnek az a felismerése alkotta, hogy a forradalmi Oroszország gazdasági talpraállítására csak úgy vihető végbe, ha ehhez a fiatal állam a forradalomellenes elemeket is fel tudja használni. A szocializmus anyagi bázisának megteremtéséhez, mint a kapitalista és a szocialista gazdaság közötti „közvetítő láncszemre”, szükség van a tőkés gazdaság elemeinek korlátozott felhasználására. Ugyanezt az elvi álláspontot tette a magáévá a XIV. összoroszországi pártértekezlet a kulákságra vonatkozóan, amikor azt hangsúlyozta, hogy vele szemben ugyanolyan bánásmódot kell alkalmazni, mint a városi burzsoáziával szemben. A gyakorlatban ez falun is a kizsákmányolás és a tőkés felhalmozás korlátok közötti engedélyezését jelentette.

Barla-Szabó Lenin nézeteinek ismertetésén kívül gazdag anyag bemutatásával elemzi vitapartnereinek elméleti állásfoglalását is (a bal- és a jobboldali oppozíció, *Preobrazszenskij*, *Buharin* stb.). Könyve, a könnyebb áttekinthetőség kedvéért, nem a történeti időrendet követi, hanem a „témák”, a vitákban felvetődött problémák belső logikáját. Munkája egyaránt jól használható azok számára, akik csak most ismerkednek először a kor gazdasági vitáival, de — gazdag dokumentumanyaga miatt — azoknak is, akik a tankönyvek és a történelemkönyvek interpretációi után eredeti szemelvényeken keresztül is szeretnének képet kapni a kor gazdasági vitáiról.

Vitákról vitatkozva

Szamuely könyvének nagyobb részében olyan problémát elemez, amely Barla-Szabónál külön és ilyen élesen fel sem vetődik: vajon Lenin és más közigazdászok valóban csak kényszerrel látták-e a hadikommunizmusban, vagy a hadikommunizmusnak is volt önálló ideológiája? Válasza egyértelműleg: igen. Mint kimutatja, a hadikommunizmus nem elméleti előzmények nélkül alakult ki. Egyes jellemzői már a német századvég szociáldemokráciájának, mindenekelőtt *Kautskynak* felfogásában is feltűnnek. Kautsky már ekkor összeegyeztethetetlennek tekintette az árutermelést a szocializmussal és a proletárforradalom egyik feladatát az áruterelés megszüntetésében látta; a szocialista gazdaságot mint zárt, önellátó üzemet képzelte el; a gazdasági viszonyok naturalizálását (tehát a pénzgazdálkodás megszüntetését) már a szocializmushoz való átmenet időszakában elengedhetetlennek tartotta. A hadikommunizmus egyik fő ideológusának, *Buharin*nak a gazdasági felfogása sok rokonvonást mutat Kautskyéval — ő is szükségesnek tartja a gazdasági viszonyok naturalizálását —, a szocialista gazdaság irányításának fő eszközét az erőszakban, az állami kényszerben látta stb.

Szamuely külön elemzi Lenin gazdasági koncepcióját a hadikommunizmus éveiben. Gazdagon argumentált elemzésének végkövetkeztetése élesen eltér az általánosan elfogadott nézetektől: „... amikor Lenin 1918 márciusában összefoglalta az általános célokat, akkor ez az elvi vázlat alig tért el a hadikommunista ideológusok felfogásától.” Szamuely viszont Lenint mégsem tartja egynek a hadikommunizmus ideológusai közül, mert a *gyakorlati* feladatok meghatározásában élesen különbözött tőlük.

Szamuely László könyve, Barla-Szabóéval szemben, élesen polemikus írás. Hol nyíltan, hol kimondatlanul, mindvégig megkövesedett elméleti előítéletekkel és azok napjainkig hatást gyakorló képviselőivel vitázik, mindörökre „elintéztnek” vélt és

mechanikusan ismételtetett gazdaságtörténeti tételeket vizsgál felül. A közgazdasági tárgyilagosság mellett arra is törekszik, hogy a gazdasági elméleteket összevesse a szocializmus humanisztikus céljaival, és éppen egy ilyen szempontú értékelő igény határozza meg kritikájának életét.

Az élet tükre: a szépirodalom

Míg a 20-as évek közgazdasági vitáiba az említett könyvek első ízben nyújtanak Magyarországon alaposabb bepillantást, a korszak szovjet irodalma már jó ideje nem szorul hasonló bemutatásra. Az elmúlt egy-két év hazai könyvkiadása e téren már nem is szolgáltatott olyan viharos meglepetéseket és felfedezéseket, mint például a hatvanas évek első fele. Többnyire újabb kiadásokról, a korábbi válogatások kibővítéseiről számolhatunk be.

A legfontosabb prózai válogatás az elmúlt években a *Kegyetlen szerelem* című novella-antológia volt (Szerk.: Varga Mihály). A három éve megjelent kötet ellen akkor sok bírálat hangzott el: többen tendenciózusnak tartották a válogatást, különféle külső szempontok alapján kifogást emeltek egyes szerzői ellen. A viták azóta elültek, a válogatás azonban azóta is az egyetlen, amely átfogja a korszak egész novellairódalmát és megszólaltat minden jelentős hangot. A kétkötetes antológiából a polgárháborús évek, a NEP-korszak, az orosz falvak szinte minden jellegzetes figurája előbukkan, és a 20-as évek hatalmas karneváljában e forradalmi évtized egy másik, kevésbé lakkozott, de éppen ezért igazabb és emberibb arcát ismerjük meg. A válogatásban egy szerző csak egy, legfeljebb két novellával szerepel, az összkép azonban éppen ezért vibrálóan színes és változatos. Aligha van más olyan magyar válogatás, amely ennyire alkalmas volna a szovjet irodalom megkedveltetésére, az iránta való érdeklődés felkeltésére, mint ez.

Írók feltámadása

Bulgakov csak halála után három évtizeddel tűnt fel újra, de akkor, a hatvanas évek második felében, szinte berobbant a világirodalomba. Amikor *A fehér gárda* és *A Színházi regény* — újabb kiadásuk a közeljövőben lát napvilágot — magyarul megjelent, még csak egy újabb, jó szovjet írot láttak benne. Nagyobb feltűnést olyannyira nem keltett, hogy *A XX. század külföldi írói c. lexikon*, amely még Azsajevtől sem sajnál néhány meleg szót, neki a nevét sem említi. Azóta került sor *A mester és Margarita* című, kéziratban fennmaradt regényének kiadására, és Bulgakovot a század világirodalmának klasszikusai között kezdték emlegetni. *A mester és Margaritát* kritikusi közül sokan Thomas Mann Doktor Faustusához hasonlították. Az, hogy ezt a különös, a gogoli szatírára a keresztény áhitattal, az irodalmi élet pojácáinak, a moszkvai félvilág kőklerjeinek világát Krisztus legendájával összeötvöző, ördögöket, angyalokat, csodákat, mennyet és poklot szerepeltető regényt maga Bulgakov is csak az íróasztal fiókjának írta, nem véletlen: aligha volt keserűbb szatíra a 30-as évek szovjet életének visszasságairól, mint az, hogy a krisztusi tisztaságú „mester” és Margarita csak az alvilág erőinek segítségével érhetik el emberi boldogságukat.

A fehér gárda, Bulgakov első nagy regénye témájában Alekszej Tolsztoj Golgotájára emlékeztet, annak heppyyendje nélkül. Hősei nem a sablonokból jól ismert fehér-gárdista-típusok — cinikus gyilkosok, korlátolt arisztokraták vagy pogromlovagok —, hanem jóra törekvő, eszmék közt hányódó humanisták, akik a forradalom kitörése után, a történelem nyomása alatt vívódva próbálják megtalálni igazi helyüket, de ehhez gyengéknek bizonyulnak. Ebből a regényből írta Bulgakov a *Turbinék végnapjai* című, nemrégiben nálunk is bemutatott drámáját, amely életének legnagyobb színházi sikerét jelentette, de oka lett szinte teljes mellőzésének is. (Jellemző, hogy a darab a Moszkvai Művész Színházban a betiltásáig több, mint 950 előadást ért meg, maga Sztálin is 16-szor nézte meg — majd betiltatta.)

A Színházi regény, Bulgakov befejezetlenül maradt szatirikus önéletrajzi regénye egy fiatal, nagy reményekkel és tehetséggel, de kis gyakorlati érzékkel megáldott drámaíró viszontagságairól szól a színházi világ kis és nagy diktátorai és a közöttük dúló intrikák közt. A szatíra életrajzi és színháztörténeti vonatkozása, hogy Bulgakov, mint a világhírű Művész Színház dolgozója, azokat a sérelmeket meséli el sok humorral és ironiával, amelyekben Sztanyiszlavszkij és Nyemirovics-Dancsenko örök háborúsága miatt volt része...

Izaak Babel, aki a harmincas évek végén lett a személyi kultusz áldozatává, a hatvanas évek elejének volt nagy felfedezése. Igen keveset írt, két évtizedes munkássága nem több egyetlen kötetnél, mégis a novellairás legnagyobb mesterei között tartjuk nyilván. Gyermekkorának világa — az odesszai gettó, a pogromok, majd a párizsi diáknegyedben töltött tanulóévek — után a nagy élményt számára a Bugyonnij legen-

dás lovashadseregében töltött hat év jelentette. Harcolva járta be az egész országot, a feldúlt falvakat, emberi és állati hullákkal teli városokat, és míg egyrészt lelkesen hitt a forradalom igazában, másrészt állandóan élt benne a vérontástól, a történelem kegyetlenségétől való iszonyodás. Ez a kettősség lett novelláinak középponti problémája, amit egyik híres hőse, Gedali, a „jó emberek Internacionáléjának” megalapítója fogalmazott meg a legisztábjában: „... A lengyel is lőtt, szerelmetes uram, mert ő az ellenforradalom. Maguk is lőnek, mert maguk a forradalom. A forradalom pedig kellemes dolog. De a kellemesség nem szereti az árvákat a háznál. A jó dolgokat jó emberek csinálják. A forradalom a jó emberek jó dolga. De jó emberek nem ölnek. Így hát a forradalmat gonosz emberek csinálják. De a lengyelek szintén gonosz emberek. Vajon ki mondja meg Gedalinak, hol van a forradalom és hol az ellenforradalom... Íme, mi valamennyien tudós férfiak arca borulunk, és egy hangon kiáltjuk: Jaj nekünk, hol van a gyengéd forradalom?”

Babel novellái már több kiadást értek meg Magyarországon, ennek ellenére „hiánycikket” pótol novelláinak most megjelent, újabb gyűjteménye is. A *Lovashadsereg*-en kívül tartalmazza a kötet az odesszai Rózsa Sándor, Benya Krik groteszk zsványhistoriáit (*Odesszai történetek*) és Babelnek az odesszai gettó, a párizsi diáknegyed furcsa, az élet perifériáin tengődő figuráiról írott elbeszéléseit is.

A stílus nagymestere

Mint oly sokszor, *Platonov* bemutatásakor is többnyire azzal kezdődnek az ismeretések, hogy „hosszú idő után, a hatvanas években kelt új életre az elfeledettségből”.

Nagyságát már életében, a harmincas években felismerte több kortársa; Lukács György egy akkoriban írott tanulmányában Gorkijjal egy sorban említette a szocialista realizmus nagy alkotói között. Elbeszélései ennek ellenére csak 1951-ben bekövetkezett halála után évekkel jutottak el első ízben a magyar olvasókhoz, a *Gyönyörű és eszeveszett világ* című válogatáson keresztül. Első olyan kötete, amely már átfogta egész életművét, magyarul 1967-ben, *Éjszakai küldetés* címmel jelent meg. Elbeszéléseinek témája még a Babel-novelláknál is szélesebb, gazdagabb: a 20-as és 30-as évek majd minden jellegzetes szovjet figurája szerepel benne, munkásoktól tudósokig, a moszkvai félvilág alakjaitól a hivatásuktól megszállott mozdonyvezetőikig, kihalóban levő keleti nomádokig. Varázslukat azonban ezek az írások mégsem témájuknak köszönhetik. Pattanásig feszült, gyémántkeményre csiszolt mondatai, végérvényes pontosságú jelzői a XX. századi irodalom egyik legnagyobb stilisztájává avatják Platonovot, és ezt a stilisztikai bravúrt, ami a magyar olvasónak leginkább Kosztolányi prózájából ismerős, a fordítások is szerencsésen érzékeltetik. Novelláinak sajátos Janus-arca van: bár témaí a földkerekség majd minden táját, a történelem sok nagy korszakát átfogják, a „látványosságok” mégsem kötik le a figyelmét. Mindig arra a kérdésre keres választ, hol és hogyan található meg az ember az „értelmes élet receptjét”, a mulandóság és jelentéktelenség ellenszerét a mindennapok gyakorlatában. „Par excellence” intellektuális író, de mentes minden olyan meddő és föld felett lebegő elméletieskedéstől, ami *Huxley*-t, *Sartre*-t és sok más századunkbéli társukat sápadttá, vérszegénnyé teszi. Újabb kötete, a *Nagyfeszültség* a korábban kialakult Platonov-portrét még tovább árnyalja-gazdagítja: bemutatja groteszk humorát, szatirikus vénáját.

Puskin korának ábrázolója

Ebben az esztendőben jelent meg — másodízben — *Jurij Tinyanov: A követ halála* című regénye. Írói munkásságának szinte minden kiemelkedő alkotása ismert volt már korábban is: a magyarul *Nyesett szárnyak* címmel kiadott történelmi-életrajzi regényben Küchelbäckernek, Puskin félszeg, magában kételkedő és gyötrelmes nehézségekkel alkotó költőbarátjának állít emléket. Az orosz irodalomnak ebben a különös, életében állandó magányra, halála után elfeledettségre kárhozottatott alakjában, akit a mellette álló költő-óriás szárnyaló tehetsége egyidőben lelkesített és bémított, Tinyanov félig-meddig saját alteregóját rajzolta meg mély pszichológiai érzéssel, a lényeg történelmi hűségével. Az *Arina a liceumban* című, befejezetlenül maradt Puskin-trilógiája a költő ifjúkorát mutatja be. Tárgyukban történelmi, de lényegükben nagyon is aktuálisak szatirikus elbeszélései is, melyek a *Viaszfigura* c. kötetben és a *Kegyetlen szerelem* c. antológiában jelentek meg. A *Tetik hadnagy* (l. *Kegyetlen szerelem*) című elbeszélés minden idők bürokráciájának nagyszerű karikatúrája, a történet abszurditása Gogol vagy Kafka novelláira emlékeztet: egy figyelmetlen írónak a „kinevezetetik hadnaggyá” formula helyett „kinevez Tetik hadnaggyá”-t ír — és ezzel születik egy sehol sem létező hadnagy. A katonai bürokrácia, félve attól, hogy a cárt a hiba felidűíti, a „hadnagyot” elindítja a karrier útján, ő végig is járja az összes lépcsőfokot,

csapatokat vezényel, kártyázik és párbajozik, majd „élete” végén díszes katonai temetést kap — anélkül, hogy bárkinek is feltűnne: Tetik hadnagy nem létezik.

A *Követ halála* szintén történelmi regény. Hőse, Gribojedov — Az ész bajjal jár című dráma szerzője —, aki mint az orosz cár teheráni követe, merénylet áldozata lett. A bűnügyi regények fordulatoságával vetekedő cselekmény során Tinyanov a XX. századi regénytechnika eszközeivel ábrázolja a XIX. század első évtizedeinek orosz viszonyait, az orosz külpolitika mozgatórugóit, és Gribojedovnak, a Gogol előtti orosz dráma legnagyobb alkotójának bonyolult alakját.

Tinyanov regényei első megjelenésük idején szinte teljesen visszhangtalanok maradtak. Nehéz volna megállapítani, mi volt ennek a fő oka: talán a már említett gyanakvás az ismeretlen nevű szovjet íróval szemben, akinek gyors egymásutánban három vaskos regénye is megjelent, talán az, hogy történelmi regényeiből hiányzanak a történelem látványos külsőségei, a kosztümös-jelmezes tablók. Igazi felfedezésére nálunk talán most, A *Követ halála* újabb megjelenése után kerül sor; erre utalnak az első meglepett és csodálkozó kritikák, melyek közül az egyik nyíltan ki is mondta: a nemismerés miatt fanyalogva vette kézbe a könyvet, de Tinyanov szikár prózája, szemléletének modernsége előtt örömmel tette le a fegyvert.

Remélhetőleg közeljövőben a másik Tinyanov, a tudós irodalomtörténész is hozzáférhető lesz magyarul. Még regényeinek ismerői közül is kevesen tudják, hogy egyik vezető teoretikusa volt annak az 1916-ban létrejött, nyelvészekből és irodalmárokból álló társaságnak, mely ma „orosz formalista iskola” néven ismert világszerte. Tanulmányaiiban elsősorban a poétika, a verselmélet kérdéseivel foglalkozott, az *Archaizálók és újítók* című könyvében pedig az irodalmi formák változásának, kialakulásának és eltűnésének belső logikáját, a formák történetének törvényeit kísérelte meg feltárni.

Első fordítója: József Attila

Szergej Jeszenyin költészetét ma már aligha kell bemutatni a magyar olvasónak. Versei Rab Zsuzsa, Illyés Gyula, Weöres Sándor fordításain keresztül ugyanúgy magyar versekké lettek, mint Shakespeare szonettjei Szabó Lőrinc, Baudelaire költészete Babits, Tóth Árpád és Szabó Lőrinc fordításaiban. (Mellesleg jegyezzük meg, hogy Jeszenyin egyik legelső magyar fordítója József Attila volt, aki *Az idők beteljesedése* címmel már a harmincas években átültette egy versét.) Jeszenyin hazai kiadásainak azonban egyéb fontos szerepük is volt. Válogatott verseinek első, 1955-ös megjelenésével ő volt az első szovjet költő, akinek a magyar olvasóközönség körében sikerült legyőznie azt az idegenkedést a szovjet irodalommal szemben, ami az ötvenes években, a „kötelező olvasmány” jelleg következtében, még a valóban nagy alkotásokkal szemben is érezhető volt. Jeszenyin hazai megbecsülésére és értékelésére mi sem jellemzőbb, mint az idén megjelent válogatás, amely a *Lyra mundi* című sorozatban, *Goethe és Burns költeményeivel együtt látott napvilágot*.

Alekszandr Blok nemrég megjelent válogatás-kötetével is nagy adósságot törlesztett a magyar könyvkiadás. A XX. századi orosz irodalomnak ez az óriása az irodalmi megújulásban betöltött szerepét tekintve a legnagyobbak közé tartozik. Ahogy a XIX. századi orosz irodalom hajnalán Puskin, úgy áll a XX. században Blok alakja. Költészete az orosz szimbolizmus klasszikus érvényű összegzése, de egyben meghaladása is: utolsó nagy művei már a huszas évek szovjet irodalmát előlegezik.

Irodalomtörténeti szerepéről, a körülötte fellángolt szenvedélyekről a magyar olvasónak akarva-akaratlanul Ady jut eszébe. Feltűnése ugyanúgy „berobbanás” volt, mint Adyé; első néhány kötete után vitathatatlanul irodalmi vezérré vált — és ugyanúgy ádáz harc dúlt a különböző csoportok között kisajátításáért, mint Ady esetében. És ugyanúgy kijutott neki a szidalmakból is: „orosztalannak”, nemzetietlennek bélyegezték, az orosz irodalom falusi és paraszti jellegét ismételve bírálták „péterváriságát”, kozmopolitizmusát. Még az érte haláláig rajongó Jeszenyin is, aki talán mindenki másnál többet kapott és tanult tőle (Blok segítette hozzá első versei megjelenítéséhez), „idegennek”, „hollandusnak” nevezte. Emberi sorsa azonban még szomorúbb és megrendítőbb, mint Adyé volt: bár „Tizenketten” címmel ő írta a forradalom egyik első költői összegzését, 1921-ben, fiatalon, elfelejtve, a betegséggel, az éh- és a fagyhalállal küszködve fejezte be életét.

A most megjelent kötet csak szerény előzményekre tekinthet vissza: a harmincas években *József Attila* fordította le a *Tizenketten* c. poéma egy részletét, majd ezt csak egy rövid válogatás követte, több mint egy évtizeddel ezelőtt. Ezt az egy kötetet leszámítva, csak szórványosan, antológiákban jelent meg egy-egy verse. A most megjelent válogatás, amely összes műveinek közelmúltban megjelent nyolc kötetes kiadása alapján készült, versein kívül drámáit, valamint tanulmányait, kritikáit és naplóit is bemutatja.

Bulgakov, Babel, Jeszenyin, Tinyanov, Blok művei és a 20-as évek gazdaságelméleti vitái között közvetlen belső kapcsolatot találni nehéz, összetartozásuk azonban nyilvánvaló: ugyanaz a viharos forradalmi évtized tükröződik bennük más és más oldalról: a legendás „20-as évek” — melyeknek művészete ma már nem szorul semmiféle külsődleges igazolásra — érthetetlenek volnának a Szamuely és Barla Szabó könyvében ismertetett gazdasági viták nélkül.

K ö n c z ö l C s a b a

A Z I S M E R T E T E T T M Ű V E K

Szamuely László: Az első szocialista gazdasági mechanizmusok. Közgazdasági és Jogi, 1971.
Barla-Szabó Ödön: Az 1920-as évek gazdasági vitái a Szovjetunióban. Kossuth, 1972.
Kegyetlen szerelem. I—II. köt. Európa, 1969.
Babel: Lovashadsereg. Európa, 1972.
Bulgakov: A fehér gárda; Színházi regény Európa, 1968.
A mester és Margarita. Európa, 1971.
Jeszenyin: Válogatott versek. Európa, 1972.
Platonov: Ejszakai küldetés. Európa, 1967.
Nagyfeszültség. Magvető, 1969.
Tinyanov: A követ halála, Európa, 1972.
Blok: Válogatott művei. Európa, 1972.

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 3. száma *Új könyvtári törvény felé* főcímmel ismerteti Frank M. Gardner UNESCO, illetve IFLA megbízásból készített tanulmányát. A szerző ebben áttekinti tizennégy állam — köztük hazánk — könyvtári törvényeinek közművelődési vonatkozásait, összefoglalja azok gyakorlati megvalósulásáról szerzett tapasztalatait, majd pontokba foglalja, mit tartalmazzon egy-egy ország közművelődési könyvtári törvénye. A folyóirat tanulmányt közöl *Sallai Istvántól* Új magyar könyvtárápületek térrendszere címmel. Ez az írás, mely a szerzőnek a moszkvai magyar—szovjet szeminariumon tartott előadásán alapul, nem csupán tájékoztat hazai könyvtárápítésünk legújabb eredményeiről, hanem megfogalmazza a korszerű könyvtárápítés irányelveit is, hangsúlyozván, hogy ezeknek mindenkor az olvasói igényekhez kell igazodniuk. E tanulmányhoz kapcsolódik *Sárdy Péter*: A könyvtárgépesítés helyzete Magyarországon című áttekintése, amely képet ad a könyvtárak műszaki fejlettségének fokáról, s megállapítja, hogy az éppen a központi szolgáltatások terén elmarad a tervezettől. A beszámoló a közeli jövő legfontosabb feladatait is összefoglalja. A budapesti IFLA- és FID-tanácskozások előkészítésének jegyében tömörítve ismerteti a lap *F. A. Szviridovnak*, a FID volt főtájkárának cikkét a szervezet felépítéséről és feladatairól, s ugyancsak e témakörbe tartozik az 1971. évi IFLA közgyűlésen elhangzott több beszámoló ismertetése is. OKDT hírek, a könyvtári élet különféle területeiről közölt beszámolók, valamint könyvtári kiadványok recenziói teszik még tartalmasabbá a *Könyvtári Figyelőnek* ezt a számát.

A KINCSKERESŐ 1972. 4. számának gazdag tartalmából ezúttal is kiemelkedik az *Édes anyanyelvünk* rovat: *Török Gábor* *Weöres Sándor* *Egysoros verseit elemzi felnőttek számára is tanulságos, gyermekeknek is érthető módon; Kosztolányi Dezső* *Műhely* c. írása pedig — mely az *Emlékezet „címszavához”* fűz játékos gondolatokat — a magyar nyelv mérhetetlenül gazdag lehetőségeibe enged bepillantást. Világos okfejtésű, élvezetesen tanító írás *Kolta Ferenc*: *Az irodalom: az élet tükré* c. kis esztétikai sorozata, és igen vonzó az *Irodalmi séta a Balaton partján* c. összeállítás is.

Két könyv Hess Andrásról

A magyar nyomdászat félezer éves; ötszáz évvel ezelőtt került ki a sajtó alól a *Chronica Hungarorum*, az a könyv, amelynek kolofonja, utolsó két sora a következőképp hangzik: „*Finita Bude Anno Domini MCCCCLXXIII in vigilia penthecostas: per Andreas Hess*”, azaz magyarul „*Befejezte Budán az Úr 1473. évében, pünkösöd előestéjén Hess András*”.

A nyomdászat hazai meghonosítójának nevét ezen a kolofonon kívül seholsem találjuk megörökítve, működéséről, életkörülményeiről egyetlen oklevél, egyetlen írott emlék sem ad hírt. Csak annyit tudunk róla, amit maga említ meg magáról krónikájának előszavában, vagyis azt, hogy Latiumban (Róma mellett) tanulta meg a könyvnyomtatás művészetét, és hogy Karai Lászlónak, Mátyás király alkancellárjának hívására jött magyar földre, az ő támogatásával rendezte be műhelyét.

Mégis jelent meg róla két könyv, az első *Hess András, budai ősnymdász* címmel már régen, 40 esztendővel ezelőtt. Írója, Fitz József rendkívül élvezetes stílusban ismerteti az ősnymdászok tevékenységét, a műhely berendezését, a papír beszerzését, a betűk metszését és öntését, a szedést; beszél könyveik valószínű példányszámáról és áráról, a nyomdászok és a különféle betűtípusok vándorlásáról. Ezek kapcsán elmondja mindazt a keveset, amit Hessről tudunk és azt a lényegesen többet, amit a korabeli, nem róla szóló adatok alapján kikövetkeztethetünk életéről. Ez a könyv, amely egyúttal a nyomdászat kezdetének, hőskorának kitűnő ismertetője, régen eltűnt a kereskedésekből. Nagy kár, hogy kiadóink a jubileum alkalmából nem jelentették meg új kiadásban! A könyvtárosoknak azonban felhívjuk a figyelmét arra, hogy ha antikváriumban vagy magán személynél rábukkannak egy eladó példányra, azonnal vásárolják meg.

Erdődy János *András mester krónikája* címmel regényben örökítette meg Hess életét. Az adatok hiánya miatt az életút egyes állomásait saját képzelete alapján kellett megrajzolni. Ez az eljárás regényben helyeselhető, de az olvasót elő- vagy utószóban figyelmeztetni

kellett volna, hogy a leírtak — a budai letelepedést kivéve — nem történtek meg, a valósággal semmiféle kapcsolatban nem állanak.

A regény szerint Hess Erdélyben született, apja Budai Antal felkelésének vérbefojtása után Hagenaubába költözött s a fiatal András ott fametszést tanult. Sorsa azután Nápolyba vetette, szabadcsapatban harcolt, könyveket illusztrált Alfonz király másolóműhelyében, különféle politikai cselszövényekbe bonyolódott, dolgozott a pápai könyvműhelybe, diplomáciai küldetésben megfordult Budán, két évig Konstantinápolyban élt, Subiacóban megtanulta a nyomdász mesterséget, megismerkedett Karai László préposttal, s az ő segítségével nyitotta meg a budai officinát.

A regény — irodalmi értékét tekintve — nem remekmű. Különösen az árnyalt jellemzés hiányzik belőle. Szereplői egyoldalúan vannak ábrázolva. Különösen feltűnő ez a főhősnél, aki olyan, mintha egy Jókai regényből tévedt volna ide. Nincsenek hibái, mindent tud: a másoló-műhelyben felnőtt 15 éves fiú a kardforgatáshoz, diplomáciai cselszövényekhez éppúgy ért, mint a fametszéshez. Hivatásáért szerelmét is feláldozza. Jellemfejlődéséről ilyen körülmények közt nem beszélhetünk.

Ehelyett más értékei vannak a könyvnek. Elsősorban a gyorsan pergő, változatos, érdekes meseszöveget és a könnyű, jól olvasható stílust említjük meg. Hű korrajzot kapunk a német kisvárosokról, a pápai kúriáról, a nápolyi és budai királyi udvarról, a feudális főurak harcairól, a diplomáciai fondorlatokról, a humanista törekvésekről és nem utolsósorban az *Új Művészetnek*, a könyvnyomtatásnak megteremtéséről, az írástudók által való fogadtatásáról, a nyomdákban folyó munkákról.

A mellékszereplők nagyobb része hitelesen rajzolt történeti személy, pápák, királyok, főurak, tudósok, zsoldos vezérek, nyomdászok stb. Sorukból említsük meg Mátyás királyon és több pápán kívül Galeotti, Janus Pannonius, Pomponius Laetus, Lorenzo Valla, Petrus Ungarus, Roberto Sanseverino nevét is.

Az *András mester krónikáját* sok illusztráció tarkítja, korabeli festmények,

szobrok és főleg a különféle könyvekben megjelent metszetek hasonmásai.

Erdődy könyve elsősorban a 12 éven felüli ifjúságnak szól, de a felnőtteket is elszórakoztatja, számukra is számos is-

meretet ad. A magyar könyvnyomtatás megkezdésének ötszáz esztendősz évfordulója alkalmából mindenkinek ajánlható.

Vértesy Miklós

AZ ISMERTETETT KÖNYVEK

Fitz József: Hess András, a budai ősnymodász. 1932. Magyar Bibliophil Társaság. 195 l.
Erdődy János: András mester krónikája. (2. kiad.) 1972. Móra. 324 l. (UK 721 416)

könyvtári szakirodalom

Bényei Miklós: Eötvös József olvasmányai

Bényei Miklós széles látókörrel, Eötvös műveinek és az Eötvös-irodalomnak komoly ismeretével, hangyaszorgalommal állította össze Eötvös József olvasmányairól szóló könyvét, oly módon, hogy közben Eötvös emberi és írói egyéniségét, irodalmi és politikai működését is elének eleveníti.

Bényei Miklós már előbb, 1970-ben a Magyar Könyvszemlében nagy vonalakban megrajzolta Eötvös József könyvtárát. Eötvös száz évvel előbb, élete végén írta le fiához írt levelében e sorokat: „Ha van gyönyör a világon, azt csak a tudomány és a szeretet adja, csak akinek esze és szíve egy tág kört bír körülfogni, ki e nagy világ vagy a történet bámulatos rendjét megérteni s a meleg érzést mellyel egy kedves lény hozzá közeledik visznóznani tudja, az érzi, hogy a világon boldogok lehetünk.” S Eötvös jól tudta, hogy a boldogság egyik felét jórészt a könyveknek köszönhette.

Könyvhagyatékában — melyet orosz-lánrészben az Eötvös-kollégium őrzött meg — 794 mű volt 1868 kötetben. Bényei nagy gondnal sorra veszi Eötvös szépirodalmi olvasmányait, filozófiai tájékozottságának, történetiszemléletének forrásait,

politikai műveltségét, természettudományi ismereteit, melyekről életrajzírójánál, például az összes műveit kiadó Vojnovich Gézánál alig találunk eligazítást. Közben leszámol olyan alaptalan ítéletekkel, mint például azzal, hogy „Eötvös a filozófiában teljesen járatlan”. A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra c. művének kortárs kritikussai éppen az ellenkezőjét állították. Választ ad arra a kérdésre, hogy miként járultak hozzá az olvasmányok Eötvös szellemi világgépének kialakulásához.

Eötvös kultúrájának kimerítő teljességű bemutatását e dolgozat terjedelme nem teszi lehetővé, de Bényei könyve bizonyítja, hogy Eötvös az irodalomnak majdnem minden ágában bámulatos olvasottsággal bírt. Eötvös az első igazán európai magyar, írta egykor Schöpflin Aladár. Teljesen fölvette magába az európai kultúrát, nem maradt előtte idegen egyetlen eszméje és egyetlen törekvése sem. Az irodalmi romantika, a francia felvilágosodás, a klasszikus német filozófia, az angol politikai gazdaságtan, a század nagy történetírói, a liberális gondolkodók írásai, a korai szocializmus tanai, az új természettudományi felfedezések mind, mind ismertek voltak előtte.

Eszmerendszerének gerincét a felvilágosodás s az ebből kinövő liberalizmus alkotta a hagyományos katolicizmussal párosulva. Történetiszemlélete, művelődéspolitikai nézetei, a vallás szerepéről vallott felfogása, államelmélete, a forradalommal való szembenállása, a társadalom reformok útján történő átalakításának vágya, mind e gondolatkörből származnak.

Talán senkire sem illik annyira Lukácsy Sándornak a reformkor nagyjairól szóló jellemzése, mint Eötvösre: „E kor fiai, ha szétnéztek hazánkban, mindenütt az ázsiai elmaradottság lomha képét látták, s a kezük teli volt tennivalóval: az úrbért kellett rendezni, gyárat alapítani, a börtönt emberségesebbé tenni, vám-

Bor István metszete

ról, védegyeletről vitatkozni, hidat, színházat emelni — s közben szemük már a jövőt fürkészte, még be sem rendezkedett nálunk a kapitalizmus, és ők már — könyvekből — azzal ismerkedtek, ami után nyugaton is még csak homályosan vágyódott az emberiség.”

Eötvös már a Karthauziban látta a korai kapitalizmus hibáit, a pénz gögös és szennyes uralmát, de nem hátrált vissza a feudális gondolkodáshoz, a romantikus antikapitalizmushoz, s bár utópista szocialista hatások is érik, nem lett államszocialista sem. Látta már Párizsban a jogszarnokság helyett a pénz kegyetlen

uralmát, egyszóval érezte a nagy csalódást. S aztán itthon mégis szociális-liberális irányban küzdött, egy liberális demokráciáért, bár a Falu jegyzőjének írása szkeptikus a parlamentarizmussal szemben, a „vesztegetés szülte választások” maró gúnnyal megrajzolt intézményével szemben. E műve inkább már a forradalmi demokrata vonásait mutatja.

Íme, csak egy értékes fölismerés Bényei könyvében a sok közül, s valamennyi Eötvös olvasmányainak alapos, átható elemzésében kellő megokolást nyer. (Akadémiai, 1972. 232 l. 22 Ft.)

Katona Jenő

Fejér megyei könyvtári Minerva

1 600 000 könyv, 7000 kurrens folyóirat, 445 könyvtár, 114 főfoglalkozású könyvtáros. Ezekről az adatokról nyújt tájékoztatást a Fejér megyei könyvtári Minerva, e számok a Fejér megyei könyvtárügy (és könyvtári ellátás) mennyiségi jellemzői. Mindenesetre imponáló és meglepő számok, még szakemberek számára is. Ilyen magasra jutottunk művelődési munkánkban a felszabadulás óta eltelt 27 év alatt! De nemcsak az adatoknak imponáló felsorakoztatása, hanem magának a megyei Minervának megjelenése is kellemes meglepetés. Első ízben tesz kísérletet egy megye egész könyvtárügyének rendszerező áttekintésére. Székesfehérvár alapításának ezredik, a megyei könyvtár indulásának 20. évében szerénynek tűnő, de mégis értékes ajándékkal lepte meg a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár a Fejér megyei olvasókat, könyvtárhasználókat, de a hazai könyvtári szakirodalmat is. A Neményi László által összeállított kötet úttörő jelentőségű, gondos munka. Ráadásul nélkülözhetetlen a korszerű értelemben vett helyi tájékoztatás kialakításához is. Kölcsönös tájékoztatói eszköz a megye valamennyi könyvtárának és valamennyi igényesebb olvasójának, könyvtárhasználójának. Egyik legjobb eszköz arra, hogy szélesebb körben tegyük ismertté a könyvtári szolgáltatásokat.

A 800 példányban készült kiadvány az 1965-ös Könyvtári Minerva rendszerét mintául véve külön fejezetekben veszi fel a tanácsi, a szakszervezeti és az iskolai hálózatot, majd egyetlen fejezetben a többi hálózatot és a hálózathoz nem tartozó könyvtárakat. Az önálló hálózatokat tartalmazó fejezetek élén a hálózati központok állnak, majd ezeket követik betűrendben a főfoglalkozású könyvtárossal működő tanácsi és a szakszer-

vezeti könyvtárak, végül táblázatokban a tiszteletdíjas, vagy társadalmi munkás könyvtárosok által vezetett községi, szakszervezeti letéti és iskolai könyvtárak. Az „Egyéb könyvtárak”-fejezet tagolása is betűrendes.

Az egyes tételeknél megtalálható a könyvtár sorszáma és a Könyvtári Minerva 1965-ös kiadásának sorszáma is. Nem részletezzük tovább a tételekben szereplő adatokat, hanem csak sommásan állapítjuk meg, hogy a kiadvány szemmel láthatólag igen gondos adatgyűjtés és szükség esetén ellenőrzés után valamennyi adatot felvett, amely a könyvtár használata szempontjából fontos. A nagyobb könyvtáraknál természetesen bővebben, a kisebbeknél takarékosabban, helyes arányokat alkalmazva. A hiányzó adat természetesen utal a szolgáltatás hiányára.

Szilágyi Imre ex librise

A hálózatok szerinti rendszerezés természetessé teszi, hogy helységnevek és intézmények neve szerinti betűrendes mutatót szintén közöljön a kötet, de a Minerva ennél tovább ment: kitűnő gyakorlati érzékkel elkészítette a *gyűjtőkörök betűrendes mutatóját* is. Ez a nagyon használható mutató a megye olvasótáborának szakirodalmi tájékoztatóját teszi lehetővé.

Reméljük, hogy a jó példa követésre talál s az első megyei Minerva megjelenését mások is követik. Éppen azért teszünk szavá néhány problémát a kiadvánnyal kapcsolatban, hogy az ezután megjelenő Minervák szerkesztőinek figyelmét felhívjuk néhány hibaforrásra.

Az egyik a rendszer kérdése. Tapasztalatunk szerint az 1965-ös Könyvtári Minerva használatát rendkívül *nehézkessé tette a hálózatok szerinti rendszerezés*. Még azok kezében is, akik ismerik a könyvtári hálózatokat. Akik nem, tehát az olvasók, a könyvtárhasználók többsége meg különösen zavarban van, hogy hol keresse az egyes könyvtárakat. Kár volt eltérni a régi Minervák rendszerétől, amelyek a *települések betűrendjében* ismertetik a könyvtárakat. Kár volt a Fejér megyei Minervának is az 1965-ös rendszert vennie mintául. A könyvtárhasználó elsősorban arra kíváncsi, hogy lakóhelyén milyen könyvtárakat talál. Vissza kellene hát térni a települések szerinti rendszerezéshez, hisz a könyvtár neve amúgy is mutatja a hálózati hovatartozást.

Érthetetlen előttünk, hogy miért tünteti el a kiadvány a tanácsi hálózat alközpontjainak nevéből a területi funkciót: a Dunaújvárosi Tanácsa „József Attila” Városi Könyvtára, vagy a Sárbovárd nagyközség Tanácsa „Madarász József” Könyvtára megnevezésből *hiány-*

zik a járási funkció feltüntetése, és ez nem állapítható meg a név alatt sorakozó adatokból sem. Holott igen fontos könyvtárpolitikai, művelődéspolitikai érdekek fűződnek ahhoz, hogy a hálózati alközponti funkciót tovább is végezzék a járási könyvtárak, s ennek megfelelően nevükben is szerepeljenek e feladatok, sőt a könyvtár szolgáltatásainak felsorolásánál ugyancsak megfelelő hangsúlyt kapjon területre kiható munkája. Hogyan fogja a megye és a hálózati központ számonkérni a helyi könyvtárfenntartóktól a járási hálózati funkció teljesítését, ha fel sem tünteti azt? A központi járásban fekvő Gárdonyi és Polgárdi községek nevével — mivel a járásban nincs járási könyvtár, s e két község megosztva végzi a hálózati alközponti feladatokat — a „báziskönyvtár” megjelölés szerepel. Ez a hazai szakirodalomban új elnevezés, de nem keltetheti azt a látszatot, mintha a szó eredeti értelmében vett járási könyvtári funkciók megszűntek volna.

A legtöbb kifogás a *könyvtárak elnevezésénél* merül fel. Megjelentek a „nagyközségi klubkönyvtárak”, amelyeknek léte is jogszabályellenes, s könyvtárpolitikailag aggodalmakra ad okot. S végül nagyon sajnáljuk a Fejér megyei könyvtárak nevében sűrűn előforduló, nyelvérzékét sértő többszörös birtokos szerkezeteket: Dunaújvárosi tanácsa kórháza orvosi könyvtára.

A nagy munkával előkészített kitűnő és hasznos kiadvány effajta hibáit minden bizonnyal el lehetett volna kerülni, ha az eddigi szokások szerint külső lektor működött volna közre a kiadvány szerkesztésében. (Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, 1972. 109 l.)

Páldy Róbert

Az írói tehetség gyakran kapcsolódik össze a képzőművészeti ábrázolás hajlamával, bár legtöbbször az író ezt a második adottságot elnyomja, titkolja, legfeljebb rejtett szórakozásként engedi létezni. Kónya Lajosról is csak az Irodalmi Múzeum kiállítása alapján tudták meg az olvasók, hogy művészi faragásokat, egyebek közt *ex libris*-dúccokat is készített; szálló,

iramló figurái a mozgás dinamikáját, a végtelenbe törés vágyát fejezik ki.

KÖNYVTÁRI HÍRADÓK

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS 1972. évi 2. száma a hálózati központ, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ elmúlt évi jelentésén és ideai munkatervén kívül közli a Pécssett tavaly októberben rendezett tájértekezlet anyagát is. A pécsi előadások között, valamint az Orvosi Könyvtárosok egyéb cikkei között több olyan található, amely nemcsak az orvosi könyvtárosok, hanem más szakkönyvtárosok, sőt — például Szepesiné Benda Máriának a könyvtáros társadalmi szerepéről, megbecsüléséről szóló írása — valamennyi érdeklődő könyvtáros figyelmére is érdemes. A tartalmasság szövege általában érdekes, mert kiemeljük Gyárfás Ágnes cikkét az orvosok által készíthető, illetve készített egyéni dokumentációról, valamint Bérczy Zoltán írását a kórházakban elképzelhető könyvtárak rendszeréről, azok kapcsolódásairól.

A MŰSZAKI EGYETEMI KÖNYVTÁROS ideai első számának élén a nemrég elhunyt Kovács Máté cikkét olvashatjuk arról, hogyan kapcsolódhatnak a szakkönyvtárak a nemzetközi könyv- és kiadói tevékenységhez. Héberger Károly írása a műszaki egyetemi könyvtárak korszerű szervezetének kialakításával foglalkozik; a „vendégszerző”, Farkas Istvánné pedig a Központi Fizikai Kutatóintézet számítógépes témafigyelő szolgáltatását mutatja be. A Műegyetemi Könyvtár évente 2,2 millió Ft-ot fordít periodikák beszerzésére, ezek kellő kihasználtsága tehát igen fontos kérdés az intézmény szempontjából. A folyóiratok igénybevételének vizsgálatával foglalkozó két cikk (Somogyi Andrásné és Szonogth Jánosné, ill. Püskök Gyuláné elemzése) adataiból csak azt emeljük ki, hogy két év alatt a folyóiratállomány 57,6%-át, az egyéb időszakos kiadványok 21%-át használták az olvasók.

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) 3. száma (május—június) a hálózati élet eseményeihez kapcsolódó rengeteg aktuális beszámoló, híradáson kívül figyelemre méltó összefoglalást is közöl az első magyar bibliobusz beszerzése alkalmából: Szőke Tiborné áttekinti az Ikarus 250-es autóbusból kialakított mozgókönyvtár létrejöttének körülményeit, problémáit, és ismerteti a 3000 kötetet szállító jármű tervezett menetprogramját. (A bibliobusz — garázs hiányában — e sorok írásakor még nem kezdte meg tevékenységét. Megindulása után a Könyvtáros részletesen be fogja mutatni, s elemzi működésének kérdéseit.)

A SOMOGYI-KÖNYVTÁRI HÍRADÓNAK, a szegedi városi könyvtár lapjának 1972. 2. számát a szokásosnál is nagyobb örömmel vettük kézbe. Ez az öröm most nem a híradó már megszokott tartalmi gazdagságának szól, hanem formális oka volt: végre jól olvasható, öregebb betűs oldalakat lapozgathattunk. — Tartalmilag: a hálózat életéről, munkájáról szóló cikkek közül a nagyjából 100 oldalas könyvtár betűrendes katalógusának finomításáról, a móravárosi fiókkönyvtár elmúlt tíz évéről (a könyvtár klubja háromszor nyert „Kiváló ifjúsági klub” címet az országos versenyben) szóló írásokat emeljük ki. — A helyismereti-helytörténeti rovat az 1971-ben megjelent szegedi hírlapok és folyóiratok jegyzékének első részét közli, továbbá két nagyobb történeti tanulmányt: Habermann Gusztávnak Rengey (Aigner) Ferdinándról (1808—1858) szóló cikkét és Szabó Tibor: Szeged oktatástörténete 1. rész. A kezdetektől 1868-ig c. munkáját.

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁROS augusztusi száma a megyei könyvtár fennállásának 20. évfordulója jegyében készült: a könyvtár igazgatója és egyik munkatársa a megyei könyvtárügy, illetve a központi könyvtár két évtizedes fejlődését, a Bicskei Járásai Könyvtár igazgatója pedig a járási könyvtár hálózati tevékenységének elmúlt tíz évét tekintti át, egy cikk pedig a megyei könyvtár egyik elődjének, a volt városi könyvtárnak történetét tárja fel. Megemlékezik a híradó a megyei tanácsi hálózatban húsz éve dolgozókról is (Kovács Mária — Csór; Nagy József — Baracska; Neszményi György — Kőszárhegy; Tihanyi Lászlóné — Csabdi; Parraghy Györgyné — Balinka; Gereze Pálné — Vál; Havrilla János — Perkáta; Venezs Béla — Dunaújvárosi Városi-Járásai Könyvtár; Kalocsai Irén és dr. Farkas Józsefné — Székesfehérvári Megyei Könyvtár.) A könyvtárismertető írások az adonyi községi könyvtárról és az iváncsai klubkönyvtár felépítéséről szólnak. Az egyéb könyvtárhálózatok életéről e számban csupán a hírvonatban olvashattunk.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS 14-es száma érdekes kérdéssel foglalkozik: a közös tanácsú községek létrehozásának könyvtári következményeivel. Mivel a megyében csekély az 1000-nél kevesebb lakosú községek száma, a székhely-községekben központi könyvtárt terveznek, amelyhez a társközségek letéti rendszerben csatlakoznának. A 2—4 letéti és a központi könyvtár ellátási

egységet képezne, a jelenlegi — lényegében egymás mellett működő — könyvtárak rendszere helyett. A híradó cikke 4 közös tanácsú község könyvtári modelljének megrajzolásával próbál segítséget nyújtani az érdekelt tanácsoknak. A Komárom megyei Könyvtáros érdekes cikksokrot is összeállított: a Bányász könyvtár gyermekmunkájáról, a gyermekrajzokról és az ifjúsági törvény végrehajtásáról szóló írások a könyvtári tevékenység igen fontos területein dolgozóknak adnak hasznos tanácsokat.

A KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ-nak, a Nógrád megyei Könyvtár híradójának 1972. évi 2. száma — a korábbiakhoz hasonlóan — csupán statisztikákat tartalmaz a hozzájuk fűzött szöveges kommentárral és a hírvattal együtt. Az első felévi statisztikához fűzött elemzésből kitűnik, hogy a megyei könyvtár nagy erőfeszítéseket tesz a körzeti könyvtári rendszer kiépítésére.

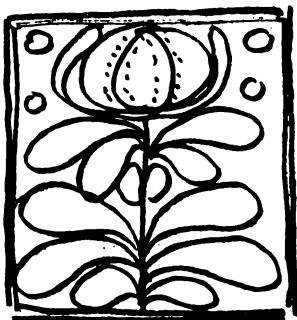
A SOMOGYI KÖNYVTÁRAK idei 2. száma a jubileum alkalmából megemlékezik a tanácsi hálózat elmúlt húsz évéről, s köszönti a törzsgárda tagjait. (Húsz éve könyvtárosok: Béri Ilona — Balatonkeresztúr; Boda Péter — Kazsok; Fülöp Ferencné — Somogyvár; Harangzó Ferencné — Somogybabod; özv. Schmideg Pálné — Homokszentgyörgy; Bánki Gyula — Kaposvári Városi Könyvtár; Frang József — Marcali Járási Könyvtár; Kellner Béla — Kaposvári Megyei Könyvtár; Kovács János — Siófoki Városi-Járási Könyvtár.) A számvetésekből az eredmények büszke felsorolásán kívül az aggodalom hangjai is kicsendülnek: „... egyre nehezebb valahol olyan községre találni, amelyik szükségét is látja a korszerű, otthonos könyvtárnak, s ugyanakkor pénze is van hozzá és támogatást is kaphat, hogy olyan épületet emeljen..., amely hosszú esztendőkre, talán véglegesen is megoldja a könyvtár elhelyezésének gondját. Ebben az évben fordult elő első ízben, hogy a kész vagy készülő könyvtárhelyiségekbe

nem tudunk berendezést adni, kiapadt minden megyei forrásunk, amiből akár csak egy-két könyvtár számára új és otthonos berendezést adhatnánk...” — Örvendetes, hogy a gazdag tartalmú híradóban feltűntek az iskolai könyvtári cikkek, amelyek számára a Somogyi Könyvtárak külön rovatot is nyitott.

A VAS MEGYEI KÖNYVTÁRKÖZI BIZOTTSÁG ÉRTESETŐJÉ-nek 1972/2. száma is azt bizonyítja, hogy az elemi feltételek javulásával a könyvtárak álmánygondozó és feltáró munkája mind nagyobb szerepet kap. Ennek megfelelően három közlemény is foglalkozik ilyen témákkal: a Sárvári Városi-Járási Könyvtár tájékoztató munkájáról és a megyei könyvtár helyismereti gyűjteményéről szóló íráson kívül a híradó — a további felhasználás céljából — közli a megyei könyvtár tájékoztató szolgálata által végzett irodalomkutatások témajegyzékét is. Az „Örökségünk” rovat a húszas évek végétől Olaszországban élő Várady Imre professzort, egykori szombathelyi művelődéspolitikust köszönti 80. születésnapja alkalmából, valamint közli dr. Marék Antal visszaemlékező sorait Pável Ágostonról.

A FALUSI KÖNYVTÁROS, az egri járás könyvtárosainak híradója, amely csupán „1972” évjelzést visel, közli a járás elmúlt évi könyvtári mérlegét, és Rátkai István művelődésszociológiai tanulmányát az 1945 után tanyai településből alakult Tenk községről. Az érdekes tartalmú híradó olvasásakor önkéntelenül adódik a kérdés: vajon a megyei könyvtár miért csupán a központi járás számára ad ki híradót, miért nem öleli fel az egész megye könyvtárügyét? Ez a szűkkeblűség az egyéb járási könyvtári híradók hiánya miatt gyengíti a központi irányítást. Ráadásul a járási jelleg hátráltatja a híradó hálózatközi szerepének fokozatos kialakítását is, amire pedig a könyvtári híradók szerkesztőinek jún. 16-i leányfalusi tanácskozása különös nyomatékkal utalt.

A TAPOLCAI KÖNYVTÁROS HÍRADÓ idei 2. száma ismerteti a járás 1971—75. évi közművelődési tervjavaslatainak könyvtári vonatkozásait, munkaterv-készítési tanácsokat közöl és bemutat több községi könyvtárt is. Közülük a Zánkai Körzeti Könyvtár fejlődése a legérdekesebb: ott ugyanis a jó feltételek megteremtése következtében 80-ról 265-re emelkedett az olvasók száma (ez a lakosság 38%-ának felel meg). Kár, hogy a túlságosan apróbetűs híradót nehezen lehet olvasni.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

50 FIATAL OLVASÓ portréját mutatja be Olvasáselemző vizsgálatok c. sorozatának 7. füzetében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A portrék 18 könyvtárban készültek igen körültekintő vizsgálódás alapján, melynek kezdetén kérdőívet töltöttek ki a kiszemelt — 15—22 év közötti — olvasók, majd a könyvtáros fél éven át figyelte kölcsönzéseiket, végül újabb kérdőívet adott át — mintegy ellenpróbaként — nekik. A portrék alapján világosan elkülönül az értő, művelt és művelődő olvasók csoportja a csak időtöltésből olvasgatókétól; rendkívül népes azonban a harmadik tábor, melyet a nyitottság jellemez: az ide tartozók értékes és értéktelen műveket egyaránt olvasnak — sőt gyönyörűséget is találnak mindkét fajtában —, izlésük azonban formálható, mert egész személyiségük még alakulóban van. A kötet valóságghú képet ad a könyvtárlátogató ifjúságról; kár, hogy az elmentmondó megnyilatkozások tisztázására az összeállítók nem találtak módot (pl. ugyanaz az olvasó „a közelmúltat felelevenítő írásokat jobban szereti”, viszont „legszívesebben Jókait és Mikszáthot olvas”). Tény, hogy az ilyen korú fiatalok önmagukkal sincsenek tisztában, éppen emiatt volna szükséges az „önjellemezés” kiegészítése.

HANY ISTÓK NYOMÁBAN címmel Honti Pál tanulmányát közli a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár helytörténeti sorozatának első füzete. Ki volt Hany Istók? A szerző e különös, tudományos szempontból is érdekes „helytörténeti nevezetesség” életútját nyomozza, és életviteléhez próbálja a biológiai magyarázatot megadni.

A CSONGRÁD MEGYEI TANÁCS parádés kivitelben megjelentetett jubileumi Dózsa-kiadványa az ünnepek programján kívül szépirodalmi, illetve levéltári szemelvényeket közöl, és pályázati felhívást a lakosság tudatában élő Dózsa kép ábrázolására, valamint Péter László kitűnő válogató bibliográfiáját. E bibliográfia tudományos műveket is bőven sorol fel tömör annotációkkal, végül a Dózsa szegedi szobrának felállításáért folytatott sajtóütközdelem cikkeit mutatja be. A szoborért először Petőfi emelt szót, de Szegeden máig sem került sor arra, hogy elkészíttessék és felállítsák.

A KANDIDÁTUSI ÉS DOKTORI DISSZERTÁCIÓK katalógusát ismét kiadta az MTA Könyvtára. Az új füzet — immár az 5. azok sorában, melyek 1952 óta regisztrálják a disszertációkat — az 1968—70 közöttieket sorolja fel. A katalógus csak a kéziratban őrzött, nyomtatásban be nem nyújtott munkákat tartja nyilván. Az előszó hangsúlyozza, hogy dokumentum értékű példányokról lévén szó, a könyvtár nem kölcsönzi őket. A cím alatt feltüntetett decimális jelzet azt a célt szolgálja, hogy a külföldi kutatók is értesüljenek az érintett tudományág gyarapodásáról.

A BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM KÖNYVTÁRA sorozatban mutatja be az európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosztási rendjét. A most megjelent 5. kötet Franciaország műszaki felsőoktatási rendszeréről és intézményeiről nyújt részletes tájékoztatást. A kiadvány a nem műszaki vonatkozású közoktatási problémákról is szolgál érdekességgel: ismerteti a franciaországi alsó és középfokú oktatás rendszerét is.

OLVASÓSZOLGÁLATI MEGFIGYELÉSEK a fizikai dolgozók gyermekeiről — ezt a címet viseli az FSZEK Tapasztalataink a gyermekkönyvtárakban c. sorozatának 11. füzete. A megfigyelések másfél éven át a IX. kerületi 39-es és a X. kerületi 12-es könyvtárban folytak, az eredményekről Orbán Istvánné és Bóta Gyuláné számol be. A könyvtárosok szerint a hátrányos helyzetű gyermekek olvasmányéhsége igen nagy, mégis könnyen elmaradnak a könyvtárból, ha nem gondoskodnak rólok különös figyelemmel; az olvasott könyvek mennyisége tanulmányi eredményüket közvetlenül nem javította ugyan — ezek hatása csak később mutatkozik meg —, de pálya-, illetve iskolatípus-választásukat igen: a sokat olvasó és könyveket gyűjtő gyermekek mind gimnáziumba iratkoztak be. Feltűnő az is, hogy noha a matematika és az orosz nyelv okozza a legtöbb nehézséget számukra, e téren korrepetálást kértek (a könyvtárosok meg is szervezték), de olvasmányokat alig.

HŐREKEMÉNYEDŐ ÉS HŐRELÁGYULÓ MŰANYAGHABOK címmel ajánló bibliográfiát adott ki az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ „A tudomány és technika újdonságai magyar nyelven” c. sorozatának 56. számaként. A bibliográfia bevezetőjében áttekintést nyújt a műanyaghab-típusokról, majd csaknem 100 művet mutat be alapos annotációkkal, melyeket — az előszóval együtt — Várnai Gyuláné vegyészmérnök készített. A téma időszerűségét az adja, hogy a futurologusok szerint 2000-ben több ipari termék készül műanyagból, mint bármely másból együttvéve.

HATVANNÁL TÖBB MAGYAR PERIODIKUM 1971 utolsó évnegyedének könyvtári vonatkozású anyagát tárta fel a Könyvtártudományi és Módszertani Központ gondozásában megjelenő Gyorstájékoztató a magyar könyvtártudományi irodalomról. Feltűnő, hogy milyen sok könyvtári vonatkozású írás jelenik meg nem szakmai jellegű lapjainkban. Igen jó a kiadvány mutatórendszer, amelynek segítségével könnyen és gyorsan lehet rátalálni a keresett információra. Elkészült és külön kötetben megjelent a Gyorstájékoztató 1971. évi indexe is.

EGYETLEN KÖTETBEN ÖSSZEFOGLALVA is megjelentette a Tájékoztató jegyzék vezetői számára c. havonta megjelenő kiadványának 1971. évi anyagát a Debreceni Megyei Könyvtár. A jól szerkesztett, könnyen áttekinthető összesítés lényegesen növeli ennek a lapunkban is többször ismertetett hasznos kiadványnak értékét.

AFRIKA ÉS LATIN-AMERIKA az utóbbi évtizedben magyarul megjelent szépirodalmából adott ki válogató bibliográfiát a Szakszervezetek Komárom megyei Tanácsának Központi Könyvtára. A könyvtárosok részére szánt annotált jegyzék — Nemeslaki Irén összeállítása — néhány ismeretterjesztő könyvet is felsorol; ezek a két földrész történelmében, illetve irodalmában kalauzolják az olvasót.

SZOCIOLÓGIAI INFORMÁCIÓ címmel új, kurrens bibliográfiát és cikk-repertóriumot tartalmazó periodikát indított az FSZEK, mely negyedévenként tematikus összeállításban közli kb. 100 folyóirat és újság cikkeinek és a megjelenő szakkönyveknek címét.

AZ ÜGYVITELGÉPESÍTÉS II. című ajánló bibliográfia OMKDK, (A tudomány és technika újdonságai c. sorozat 57. szám) az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ két évvel ezelőtt megjelent kiadványának folytatása, amely a hazánkban is rohamosan előretörő gépi adatfeldolgozás szervezeti, módszerbeli és műszaki továbbfejlesztését kívánja elősegíteni a legújabb irodalom bemutatásával.

IRODALOMJEGYZÉK a kötelező olvasmányokhoz címmel jelentette meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár rendkívül hasznos kis füzetét, mely a gimnáziumi kötelező és ajánlott irodalomhoz ajánl tanulmányokat azoknak a különösképpen érdeklődő diákoknak, akik az olvasott műről és írójáról többet szeretnének tudni. A füzet elősegíti e diákok tudatos és célszerű olvasmányválasztását vakációk idején, de támogatja a nem diák érdeklődők önművelését is.

A SZÁMÍTÓGÉPES FOLYAMATIRÁNYÍTÁS irodalmát gyűjtötte össze Lehel Csaba és Fodor Zsolt

a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának kiadásában megjelenő bibliográfia sorozat 10. számában. A jegyzékben felsorolt művek és cikkek tartalmáról annotációk tájékoztatnak. A kiadványt az érdekelte üzemek és kutatóintézetek közkönyvtári szolgáltatásként megkapják.

1472—1972. TÜZES TRÓN címmel adott ki Dózsa Györgyről és a parasztháborúról szóló bibliográfiát a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár Bényei Miklós szerkesztésében. A válogatás regényeket, drámákat, eposzokat sorol fel (csupán a függelék utal néhány tudományos műre), de rendkívül érdekessé válik azáltal, hogy a köztisztviselőknél alkotásokon kívül rég elfeledett munkákat is bemutat, s köztük olyanokat is, melyek a Dózsa-felkeléssel nem szimpatizáltak. Ezáltal teljesebb kép bontakozik ki, s ez a szerkesztésmód érzékelteti, hogy a művészet nem tűr hazugságot: a Dózsát elítélő munkákat mind belepte a por, s íróik neve sem több lexikális adatnál.

KOVÁCS MÁTÉ halála alkalmából az FSZEK kiadta gyászkeretes röplap-bibliográfiáját, mely a professzor 1945 óta könyv alakban megjelent műveit sorolja fel, majd válogatást közöl cikkeinek és tanulmányainak gazdag terméséből is.

A SZOLNOKI MEGYEI KÖNYVTÁR Rövid úton c. pedagógiai folyóiratszempléjének 1972. évi 2. számát főként a vezetéselmélet témakörének szenteli. A vezetés és nevelőtestület, Vezetés és ifjúsági szervezet, Vezetés és könyvtár c. fejezetek bőséges annotációkkal, idézetekkel ismertetik a szakfolyóiratok témába vágó cikkeit és tanulmányait — köztük több, a Könyvtárosban megjelent írást is.

Szilágyi Imre ex librise

A Pécsi Orvostudományi Egyetem 35 olvasóhelyes folyóiratolvasója és 120 férőhelyes hallgatói olvasóterme

Ára: 6,— forint